UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET

Kartläggning om den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Finland

Minna Mayer, Sari Rannanpää, Maj Pohjolainen

UTBILDNING | Undervisnings- och kulturministeriets publikationer: 2026:20

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2026:20

Kartläggning om den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Finland

Minna Mayer, Sari Rannanpää, Maj Pohjolainen

Undervisnings- och kulturministeriet Helsingfors 2026

Julkaisujen jakelu
Distribution av publikationer

Valtioneuvoston julkaisuarkisto Valto

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Undervisnings- och kulturministeriet
CC BY-SA 4.0

ISBN pdf: 978-952-415-126-9
ISSN pdf: 1799-0351

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet, publikationsverksamheten

Helsingfors 2026

Presentationsblad
24.3.2026

Kartläggning om den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Finland

Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2026:20		**Tema**	Utbildning
Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet		
Författare	Minna Mayer, Sari Rannanpää, Maj Pohjolainen		
Språk	svenska	**Sidantal**	148

Referat

I denna kartläggning har den nuvarande situationen för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Finland granskats. Syftet har varit att ge en helhetsbild av hur barnets rätt till småbarnspedagogik på svenska förverkligas i olika delar av landet i enlighet med lagen om småbarnpedagogik (540/2018) och grunderna för planen för småbarnspedagogik. Samtidigt har man strävat efter att identifiera styrkor och utvecklingsbehov inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken samt producera kunskap som stöder tillhandahållandet av högklassig och jämlik småbarnspedagogik. Arbetet omfattade dokumentanalys, statistiska genomgångar, en elektronisk enkät till kommunerna, intervjuer med chefer för småbarnspedagogik samt daghemsföreståndare och personal, liksom en valideringsworkshop.

Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken är varierande till sin karaktär beroende på exempelvis antalet svenskspråkiga barn och kommunernas sätt att anordna småbarnspedagogik. I tvåspråkiga kommuner där svenska är majoritetsspråk är svenskans ställning stabil och barnens utbildningsväg uppfattas som tryggad. I tvåspråkiga kommuner där finska är majoritetsspråk beror framtidsutsikterna däremot på kommunens storlek och antalet svenskspråkiga barn, de administrativa lösningarna för att anordna småbarnspedagogik samt tillgången till och kompetensen hos behörig personal.

I fortsättningen bör undervisningsspråk och personalens språkkunskaper regleras i lagen om småbarnspedagogik. Tillgången till behörig personal med goda kunskaper i svenska behöver stärkas och genom att införa undervisningsspråk i småbarnspedagogiken på motsvarande sätt som inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen stärks den utbildningsmässiga kontinuiteten och jämlikheten. Kvaliteten och tillgången till svenskspråkigt material, översättningar och fortbildning behöver också stärkas. Pedagogiskt material och fortbildning bör utformas så att de beaktar lokala behov och särdrag.

Kommunerna bör även säkerställa administrativa strukturer som är ändamålsenliga med tanke på de lokala förhållandena för att anordna svenskspråkig småbarnspedagogik. Kommuner som inte ordnar småbarnspedagogik på svenska bör vara medvetna om sin skyldighet att vid behov anordna sådan småbarnspedagogik.

Nyckelord	utbildning, småbarnspedagogik, lag om småbarnspedagogik, fostran, undervisning		
ISBN PDF	978-952-415-126-9	**ISSN PDF**	1799-0351
URN-adress	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-126-9		

Kuvailulehti
24.3.2026

Selvitys ruotsinkielisestä varhaiskasvatuksesta Suomessa

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2026:20		**Teema**	Koulutus
Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö		
Tekijä/t	Minna Mayer, Sari Rannanpää, Maj Pohjolainen		
Kieli	ruotsi	**Sivumäärä**	148

Tiivistelmä

Tässä selvityksessä on tarkasteltu Suomen ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen nykytilannetta. Tarkoituksena on ollut antaa kokonaiskuva siitä, miten lapsen oikeus ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen toteutuu eri puolilla maata varhaiskasvatuslain (540/2018) ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Samalla on pyritty tunnistamaan ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen vahvuuksia ja kehittämistarpeita sekä tuottamaan tietoa, joka tukee korkealaatuisten ja yhdenvertaisten palvelujen tarjontaa. Työssä tehtiin dokumenttianalyysi, tilastotarkasteluja, sähköinen kysely kunnille, haastatteluita kuntien varhaiskasvatuspäälliköiden sekä päiväkotien johtajien ja henkilökunnan kanssa sekä validointityöpaja.

Ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen kenttä on moninainen, riippuen esimerkiksi ruotsin kielen asemasta, ruotsinkielisten lasten määrästä sekä kunnan varhaiskasvatuksen järjestämistavoista. Kaksikielisissä kunnissa, joissa ruotsin kieli on enemmistökielenä, ruotsin kielen asema on vakaa ja lasten koulutuspolku nähdään turvattuna. Sen sijaan kaksikielisissä kunnissa, joissa enemmistökieli on suomi, ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen tulevaisuuden näkymät riippuvat sekä ruotsinkielisten lasten määrästä, varhaiskasvatuksen järjestämisen tavoista, että henkilöstön saatavuudesta ja osaamisesta.

Jatkossa tulisi säätää opetuskielestä ja henkilöstön kielitaitovaatimuksista. Hyvän ruotsinkielentaidon omaavan pätevän henkilökunnan saatavuutta on vahvistettava. Varhaiskasvatuksessa tulee ottaa käyttöön opetuskieli kuten esiopetuksessa ja perusopetuksessa ja siten vahvistetaan koulutuksellista jatkuvuutta ja yhdenvertaisuutta. Ruotsinkielisen materiaalin, käännösten ja täydennyskoulutuksen laatua ja saatavuutta tulee myös parantaa. Pedagogisen materiaalin ja täydennyskoulutuksen tulisi vastata eri alueiden paikallisiin tarpeisiin.

Lisäksi kuntien tulisi varmistaa paikallisiin olosuhteisiin sopivat hallintorakenteet ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi. Kuntien tulee varautua ennakoivasti siihen, että ne voivat tarvittaessa järjestää ruotsinkielistä varhaiskasvatusta.

Asiasanat	koulutus, varhaiskasvatus, varhaiskasvatuslaki, kasvatus, opetus		
ISBN PDF	978-952-415-126-9	**ISSN PDF**	1799-0351
Julkaisun osoite	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-126-9		

Description sheet
24 March 2026

Report on Swedish-language Early Childhood Education and Care in Finland

Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2026:20		**Subject**	Education
Publisher	Ministry of Education and Culture		
Author(s)	Minna Mayer, Sari Rannanpää, Maj Pohjolainen		
Language	Swedish	**Pages**	148

Abstract

This study examines the current state of Swedish-language early childhood education and care (ECEC) in Finland. The aim has been to provide an overview of how the child's right to Swedish-language ECEC is realised across the country in accordance with the Act on Early Childhood Education and Care (540/2018) and the National Core Curriculum for ECEC. The work also sought to identify the strengths and development needs of Swedish-language ECEC and to produce knowledge that supports the provision of high-quality and equitable services. The study consisted of document analysis, statistical reviews, an electronic survey sent to municipalities, interviews with municipal heads of ECEC as well as day-care centre directors and staff, and a validation workshop.

The landscape of Swedish-language ECEC is diverse, depending for example on the status of the Swedish language, the number of Swedish-speaking children, and the organisational arrangements adopted by municipalities. In bilingual municipalities where Swedish is the majority language, the status of Swedish is stable, and the continuity of children's educational pathway is considered well secured. In contrast, in bilingual municipalities where Finnish is the majority language, the future prospects of Swedish-language ECEC depend on the number of Swedish-speaking children, the ways in which ECEC is organised, and the availability and competence of qualified staff.

In the future, the language of instruction and the language proficiency requirements for staff should be regulated in the Early Childhood Education and Care Act. The availability of qualified staff with strong knowledge of Swedish needs to be improved, and by introducing a language of instruction in early childhood education in the same way as in pre-primary and basic education, educational continuity and equality are strengthened. The quality and availability of Swedish-language materials, translations, and continuing education also need to be improved. Educational materials and professional development should be designed to take local needs and characteristics into account.

In addition, municipalities should ensure that their administrative structures are suitable for organising Swedish-language ECEC in their local context. Municipalities that do not provide early childhood education in Swedish should be aware of their obligation to arrange such early childhood education when needed.

Keywords	education, early childhood education and care, Act on Early Childhood Education and Care, upbringing, teaching
ISBN PDF	978-952-415-126-9
ISSN PDF	1799-0351
URN address	https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-126-9

Innehåll

Sammandrag av kartläggningens resultat 7

Selvityksen tulosten yhteenveto 14

1 Inledning 21
1.1 Kartläggningens forskningsfrågor 23

2 Den svenskspråkiga småbarnspedagogikens verksamhetsmiljö 25
2.1 Tidigare utredningar: den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Finland 29
2.2 Statistisk översikt: antal, anordnare och regional fördelning 31

3 Metoder 39

4 Kartläggningens resultat 43
4.1 Tvåspråkiga kommuner: majoritetsspråk svenska 44
4.1.1 Respondentgruppens resultat i enkäten 44
4.1.2 Sammanställning av intervjuer med representanter för tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk 63
4.2 Tvåspråkiga kommuner: majoritetsspråk finska 65
4.2.1 Respondentgruppens resultat i enkäten 65
4.2.2 Sammanställning av intervjuer med representanter för tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk 88
4.3 Enspråkigt finska kommuner och språköar 91
4.3.1 Respondentgruppens resultat i enkäten 91
4.3.2 Sammanställning av intervjuer med representanter för en språkö 107
4.4 Kommuner som inte ordnar svenskspråkig småbarnspedagogik 108
4.4.1 Respondentgruppens resultat i enkäten 108

5 Sammanfattning av resultaten och rekommendationer 116
5.1 Centrala iakttagelser från samtliga forskningsfrågor 119
5.2 Perspektiv på språkliga rättigheter och tjänsternas jämlikhet 131
5.3 Rekommendationer 132
5.4 Särdrag inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och framtidsutsikter 141

Bilaga 1: Intervjufrågor 144

Källor 146

SAMMANDRAG AV KARTLÄGGNINGENS RESULTAT

I denna kartläggning har den aktuella situationen för den finlandssvenska småbarnspedagogiken i Finland (med undantag av Åland) analyserats. Syftet har varit att ge en helhetsbild av hur barnets rätt till småbarnpedagogik på svenska förverkligas i olika delar av landet i enlighet med lagen om småbarnspedagogik (540/2018) och grunderna för planen för småbarnspedagogik. Samtidigt har man strävat efter att identifiera styrkor och utvecklingsbehov inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken samt att producera information som stödjer tillgången till högkvalitativ och jämlik småbarnspedagogik.

Insamling av material

I kartläggningen genomfördes en litteraturöversikt, statistiska analyser, en elektronisk enkät till kommunerna (n=381), intervjuer med kommunernas chefer för småbarnspedagogik samt daghemsföreståndare och lärare inom småbarnspedagogik (n=27). Datainsamlingen riktades till kommuner av olika storlek i olika delar av Finland. Arbetet leddes av en styrgrupp. Kartläggningen genomfördes av 4FRONT, som hade valts som utförare genom en anbudsupphandling.

Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken är mångfacetterad och varierar bland annat beroende på svenskans ställning, antalet svenskspråkiga barn och kommunens sätt att ordna småbarnspedagogik.

Vid tolkningen av resultaten från kartläggningen och vid generaliseringen av dem bör det beaktas att antalet respondenter varierar mellan olika typer av kommuner och att vissa grupper är små. Deltagandet i intervjuerna och besvarandet av enkäten har varit frivilligt.

Sammanfattning av de tvåspråkiga kommunerna där svenska är majoritetsspråk

Enkäten besvarades av 22 personer som arbetar i tvåspråkiga kommuner där svenska är majoritetsspråk. I dessa kommuner har den svenskspråkiga småbarnspedagogiken starka strukturer. Småbarnspedagogiken ordnas huvudsakligen som egen verksamhet, och svenska är det tydliga huvudspråket i vardagen. Kundunderlaget består huvudsakligen av svenskspråkiga familjer, lokalerna upplevs som ändamålsenliga och styrningen som tydlig.

Efterfrågan på svenskspråkig småbarnspedagogik bedöms oftast vara stabil, i vissa kommuner ökande och i andra minskande. I bakgrunden syns samtidigt både sjunkande barnantal och en ökning i deltagandet i småbarnspedagogik, och både tvåspråkiga och finskspråkiga familjer visar ett växande intresse för småbarnspedagogik på svenska eller på två språk.

Respondenterna i denna grupp förhåller sig mycket positivt till påståenden om genomförandet, lagstiftningen och kvaliteten inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken: barnets rätt till småbarnspedagogik på svenska och verksamhet i enlighet med grunderna för planen för småbarnspedagogik upplevs huvudsakligen som goda. Bedömningen av resurserna pekar däremot på större variation och tillgången till svenskspråkigt pedagogiskt material framstår som en utmaning.

Det efterfrågas mera material på svenska som är anpassat till finländska förhållanden, eftersom svenskt material producerat i Sverige inte alltid passar in i en finlandssvensk kontext.

Bristen på personal identifierades särskilt vad gäller lärare inom småbarnspedagogik, socionomer och speciallärare. Tillgången till behörig personal upplevs oftare ha försämrats än förbättrats, och i små eller avlägsna enheter märks även små förändringar snabbt i behörighetsgraden. Respondenterna betonar betydelsen av en utbildad och kompetent personal särskilt i grupper med barn i behov av stöd.

Lagen om småbarnspedagogik anses definiera svenskans ställning tillräckligt tydligt. Respondenterna ansåg dock att Grunderna för planen för småbarnspedagogik tydligare kunde beakta språkliga särdrag. Respondenterna efterlyser tydligare definitioner av undervisning på två språk samt flexibilitet för lokala lösningar. Från undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen önskas framför allt mera högkvalitativt och aktuellt svenskspråkigt material och fortbildning som är tillgänglig samtidigt som motsvarande innehåll på finska. Viktiga är också fler studieplatser, flexibla studievägar samt åtgärder som stärker branschens attraktionskraft och lönenivå.

Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken är oftast organiserad i gemensam förvaltning med den finskspråkiga småbarnspedagogiken eller som en egen svenskspråkig organisation. Förvaltningsmodellen upplevs stödja enhetliga arbetssätt, smidigt samarbete och jämlik service på båda språken. Eftersom svenska är majoritetsspråk i dessa kommuner upplevs behoven och de språkliga särdragen inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken vara väl beaktade. Nätverk och samarbete fungerar mycket väl i denna grupp: regelbundna möten mellan chefer, delat ledarskap, täta lokala och regionala nätverk samt kontakter, till exempelvis Tindra-nätverket, Folkhälsan, högskolor och svenskspråkiga utbildningsnätverk stödjer utvecklingen av pedagogiken. Trots detta ser majoriteten av respondenterna ett behov av att stärka samarbetet särskilt på nationell nivå.

Förutsättningarna att integrera barn vars modersmål inte är svenska eller finska varierar. På vissa håll är strukturer och kompetens väl utvecklade, på andra håll upplevs brister.

Styrkor inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken som lyfts fram är en kunnig och engagerad personal, en stark språk- och kulturidentitet, små grupper, god gemenskap samt nära kopplingar till den finlandssvenska kulturen och till Sverige. Verksamheten präglas av vilja till utveckling och en tydlig upplevelse av att svenska är en naturlig del av vardagen och den lokala identiteten.

Framtidsutsikterna präglas å ena sidan av sjunkande barnantal och små enheters livskraft, å andra sidan av möjligheten att stärka den svenskspråkiga småbarnspedagogiken genom långsiktiga satsningar på personal, förebyggande arbete och resurser.

Sammanfattning av de tvåspråkiga kommunerna där majoritetsspråket är finska

Enkäten besvarades av 84 personer som arbetar i tvåspråkiga kommuner där finska är majoritetsspråk. Andelen svenskspråkiga barn inom småbarnspedagogiken varierade stort: i vissa kommuner finns endast ett fåtal svenskspråkiga barn, medan de i andra utgör en betydande grupp. Deras uppfattning om den framtida efterfrågan på svenskspråkig småbarnspedagogik varierade också. Skillnaderna i svaren beror på att kommunerna är väldigt olika om man ser till storlek, språkförhållande etc.

Respondenterna upplevde överlag att barnets rätt till småbarnspedagogik på svenska och kontinuiteten i utbildningsvägen från småbarnspedagogik till grundläggande utbildning förverkligas relativt väl. Det fanns däremot större

spridning i bedömningarna av huruvida närserviceprincipen uppfylls och om svenskspråkig småbarnspedagogik är likvärdigt och enhetligt tillgänglig i hela kommunen. Lärmiljöerna ansågs i huvudsak vara ändamålsenliga och finansieringen tillräcklig, men tillgången till behörig svenskspråkig personal och mängden svenskspråkigt pedagogiskt material framträdde även i denna grupp som tydliga utvecklingsområden.

Personalsituationen varierar från kommun till kommun. I vissa kommuner har tillgången förbättrats, i andra försämrats. Bristen gäller särskilt lärare inom småbarnspedagogik, socionomer och speciallärare. Fortbildning finns tillgänglig i rimlig omfattning, men mängden och tillgängligheten av utbildning på svenska borde enligt respondenterna ökas.

Lagstiftning och styrning upplevdes huvudsakligen positivt, men respondenterna betonade behovet av att säkerställa att styrdokument, material och fortbildning verkligen är tillgängliga samtidigt och med hög kvalitet också på svenska. På nationell nivå efterlystes fler svenskspråkiga fortbildningar, bättre materialproduktion, tydligare strukturer för att stödja svenskspråkig småbarnspedagogik samt satsningar på personaltillgången (bl.a. lönenivå, språkbonus, flexiblare studievägar).

Den gemensamma förvaltningen med den finskspråkiga verksamheten medför fördelar, såsom gemensamma strukturer, enhetliga arbetssätt, kollegialt stöd och en effektivare resursanvändning. Samtidigt upplevde en del av respondenterna att det svenskspråkiga perspektivet lätt hamnar i skymundan och till exempel översättningar kan fördröjas, svenskspråkiga resurser vara begränsade och svenskspråkiga behov inte alltid synas.

Samarbetet och nätverken inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken fungerar på många håll väl, men varierar mellan kommunerna. Det finns nätverk inom kommunen, regionalt, nationellt och på nordisk nivå. I de flesta kommuner finns även barn med andra modersmål inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, och kompetensen och strukturerna för integration varierar.

Stödet för barnens språkutveckling och stärkandet av deras kulturidentitet ansågs i huvudsak fungera väl, men behov av utveckling sågs särskilt när det gäller tillgången till material och utbudet av fortbildning på svenska.

Som styrkor inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken lyftes små och hemlika enheter, en stark gemenskapskänsla, en tydlig språk- och kulturidentitet samt långa traditioner. Utvecklingsbehoven handlar särskilt om

tillgången till behörig personal, jämlik tillgång till svenskspråkigt material och svenskspråkiga styrdokument, att stärka synligheten och värdesätta svenskspråkig småbarnspedagogik samt att utveckla strukturer som tryggar svenskans ställning i kommuner där majoritetsspråket är finska.

Framtidsutsikterna är tudelade: å ena sidan finns oro över personalbrist, barnantalets utveckling och att den svenskspråkiga verksamhetens behov inte synliggörs tillräckligt inom den finskspråkiga förvaltningen, å andra sidan ser man ett växande intresse och möjligheten till en stark svenskspråkig småbarnspedagogik om resurser och strukturer stärks.

Sammanfattning av svaren från representanter för enspråkigt finska kommuner/språköar

Enkäten besvarades av 28 personer som arbetar i enspråkigt finska kommuner/ språköar. Andelen svenskspråkiga barn var mycket liten i dessa kommuner och svenskspråkig småbarnspedagogik ordnades oftast som en liten enhet eller som köpt tjänst. Förvaltningsmodellerna varierade från gemensam förvaltning med den finskspråkiga småbarnspedagogiken till separata organisationer och föreningsbaserade lösningar. Barnets rätt till småbarnspedagogik på svenska och kvaliteten på pedagogiken förverkligas i huvudsak väl, men verksamhetens sårbarhet och tillgänglighet identifierades som utmaningar. Verksamhet som är koncentrerad till en enda enhet eller grupp blir känslig för personalförändringar, långa transportsträckor och begränsat antal platser, vilket kan innebära att alla barn som vill delta inte alltid får plats. Tillgången till behörig svenskspråkig personal upplevdes som osäker, och även små personalförändringar kan påverka kvaliteten och chefernas arbetsbörda.

Lagstiftning och styrdokument bemöttes huvudsakligen positivt, men många respondenter hade svårt att bedöma hur väl de fungerar i enspråkigt finska kommuner eller ur ett språköperspektiv. Det efterlystes att språköarnas särdrag, flerspråkighet och den förändrade kulturella situationen skulle synas tydligare i grunderna för planen för småbarnspedagogik. På nationell nivå önskades särskilt ekonomiskt stöd, svenskspråkigt material och fortbildning.

Nätverk och samarbete är centrala. Samarbetet sker inom kommunen, regionalt och nationellt. Samarbetet fungerar på många håll väl, men behovet av att stärka det är tydligt. Stödet för barnens språkliga och kulturella utveckling bedömdes överlag som gott, och man utnyttjade olika språkliga stödmetoder samt specialundervisning, även om tillgången på svenskspråkiga stödtjänster beskrevs som begränsad på vissa håll.

Som styrkor i enspråkigt finska kommuner/språköarnas svenskspråkiga småbarnspedagogik lyftes en kunnig och engagerad personal, en stark språklig och kulturell identitet samt kontinuiteten till svenskspråkig grundläggande utbildning. Utvecklingsbehoven gäller framför allt tillgången till behörig svenskspråkig personal, tillräckliga lokaler, stärkt svenskspråkigt material och administrativt stöd samt ökad synlighet för verksamheten.

Framtidsutsikterna är försiktigt positiva. Intresset för småbarnspedagogik på svenska bedöms öka, men variationen i barnantal och oro för resursernas tillräcklighet skapar osäkerhet.

Respondenter från kommuner som inte ordnar svenskspråkig småbarnspedagogik

Enkäten besvarades av 247 personer som arbetar i kommuner där svenskspråkig småbarnspedagogik för närvarande inte ordnas. Dessa respondenter ombads bedöma möjligheterna att vid behov anordna småbarnspedagogik på svenska. En klar majoritet av de kommuner som respondenterna representerade har aldrig ordnat svenskspråkig småbarnspedagogik, och enligt de flesta respondenter förväntas det inte heller uppstå behov i närtid. Om behov skulle uppkomma, såg man kommunens egen verksamhet eller köpta tjänster från grannkommuner som de vanligaste alternativen. Den centrala utmaningen som identifierades var tillgången till behörig svenskspråkig personal och kontinuiteten i utbildningsvägen på svenska.

I flera kommuner fanns en beredskap att främja anordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik om behov skulle uppstå. Enligt respondenterna kunde kvaliteten säkerställas framför allt genom att rekrytera personal med kunskaper i svenska, stödja språkkunskaper via utbildning och samarbeta med andra kommuner och serviceproducenter. Samtidigt betonades att behovet av svenskspråkig småbarnspedagogik på många håll är mycket litet eller obefintligt. Respondenterna lyfte också fram förändringar i det bredare språkliga landskapet, då engelska och andra språk har blivit mera allmänna.

Perspektiv på utveckling

Utifrån kartläggningens resultat identifieras ett fortsatt behov av att förtydliga lagstiftningen om undervisningsspråk och språkkrav för personal, förbättra kvaliteten och tillgången till svenskspråkigt material, översättningar och

fortbildning samt stärka tillgången till behörig svenskspråkig personal. Det pedagogiska materialet och fortbildningsutbudet bör motsvara de lokala behoven i olika delar av landet.

Kommunerna bör dessutom säkerställa ändamålsenliga förvaltningsstrukturer för att ordna svenskspråkig småbarnspedagogik. Kommuner som ännu inte ordnar småbarnspedagogik på svenska rekommenderas förbereda sig på ett eventuellt framtida behov och utveckla sin beredskap att erbjuda sådan småbarnspedagogik.

Utifrån kartläggningen föreslås följande rekommendationer:

1. Undervisningsspråk bör regleras i lagen om småbarnspedagogik och småbarnspedagogiken bör ordnas separat för både finsk- och svenskspråkiga grupper.
2. Personalens språkkunskaper bör regleras i lagen om småbarnspedagogik.
3. Skillnaderna mellan verksamhetsspråk, undervisning på två språk och språkmedvetenhet bör förtydligas i Grunderna för planen för småbarnspedagogik.
4. Utbildningsmöjligheter för personalen inom småbarnspedagogiken bör utvecklas genom flexibla och mångsidiga utbildningsvägar som möjliggör behörighetsgivande studier i olika livssituationer.
5. Sakkunskap om svenskspråkig småbarnspedagogik bör säkerställas i alla nationella arbetsgrupper, beredningsprocesser och beslutsstrukturer som gäller utvecklingen av småbarnspedagogiken.
6. Attraktionskraften till en yrkeskarriär inom småbarnspedagogiken bör stärkas.
7. Kommunerna bör välja den mest ändamålsenliga förvaltningsmodellen för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, anpassad till lokala behov och verksamhetsmiljöer.
8. Vid anordnandet av småbarnspedagogiken bör svenskspråkiga särdrag och behov beaktas i alla processer.
9. Tillgången till och kvaliteten på pedagogiskt material, översättningar och fortbildning inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken bör stärkas både på nationell och lokal nivå.
10. Kommunerna ska säkerställa att invandrarfamiljer får tydlig information om den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och möjlighet att integreras på svenska.
11. Kommunerna bör förbereda sig proaktivt för att vid behov kunna ordna svenskspråkig småbarnspedagogik.

SELVITYKSEN TULOSTEN YHTEENVETO

Tässä selvityksessä on analysoitu ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen nykytilaa Suomessa (pois lukien Ahvenanmaa). Tavoitteena on ollut muodostaa kokonaiskuva siitä, miten lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ruotsin kielellä toteutuu eri puolilla maata varhaiskasvatuslain (540/2018) ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Samalla on pyritty tunnistamaan ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen vahvuuksia ja kehittämistarpeita sekä tuottamaan tietoa, joka tukee laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen saatavuutta.

Aineiston keruu

Selvityksessä toteutettiin kirjallisuuskatsaus, tilastollisia tarkasteluita, sähköinen kysely kunnille (n=381) sekä haastatteluja kuntien varhaiskasvatusjohtajille, päiväkodin johtajille ja varhaiskasvatuksen opettajille (n=27). Aineisto kerättiin erikokoista kunnista eri puolilla Suomea. Työtä ohjasi ohjausryhmä. Selvityksen toteutti 4FRONT, joka valittiin toteuttajaksi tarjouskilpailun perusteella.

Ruotsinkielinen varhaiskasvatus on monimuotoista ja vaihtelee muun muassa ruotsin kielen aseman, ruotsinkielisten lasten määrän sekä kunnan varhaiskasvatuksen järjestämistavan mukaan.

Tulosten tulkinnassa ja niiden yleistämisessä on otettava huomioon, että vastaajamäärät vaihtelevat eri kuntatyyppien välillä ja että osa vastaajaryhmistä on pieniä. Sekä haastatteluihin osallistuminen että kyselyyn vastaaminen oli vapaaehtoisia.

Yhteenveto kaksikielisistä kunnista, joissa enemmistökieli on ruotsi

Kyselyyn vastasi 22 henkilöä, jotka työskentelevät kaksikielisissä kunnissa, joissa enemmistökieli on ruotsi. Näissä kunnissa ruotsinkielisellä varhaiskasvatuksella on vahvat rakenteet. Varhaiskasvatus järjestetään pääosin kunnan omana toimintana, ja ruotsi on arjessa selkeä pääkieli. Asiakaskunta koostuu pääosin ruotsinkielisistä perheistä, varhaiskasvatuksen tilat koetaan tarkoituksenmukaisiksi ja ohjaus selkeäksi.

Ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen kysynnän arvioidaan olevan useimmiten vakaa; joissakin kunnissa se on kasvussa ja toisissa laskussa. Taustalla vaikuttavat samanaikaisesti sekä laskeva lapsimäärä että varhaiskasvatukseen osallistumisen lisääntyminen. Myös kaksikieliset ja suomenkieliset perheet osoittavat kasvavaa kiinnostusta ruotsinkieliseen tai kaksikieliseen varhaiskasvatukseen.

Tämän ryhmän vastaajat suhtautuvat erittäin myönteisesti ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen toteutusta, lainsäädäntöä ja laatua koskeviin väittämiin: lapsen oikeuden ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen sekä toiminnan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti koetaan pääosin toteutuvan hyvin. Resurssien arvioinnissa ilmenee sen sijaan suurempaa vaihtelua, ja ruotsinkielisen pedagogisen materiaalin saatavuus näyttäytyy haasteena.

Tarvetta on tunnistettu erityisesti Suomeen soveltuvalle ruotsinkieliselle materiaalille, sillä Ruotsissa tuotettu aineisto ei aina sovellu suomenruotsalaiseen kontekstiin.

Henkilöstöpulaa tunnistettiin erityisesti varhaiskasvatuksen opettajien, sosionomien ja erityisopettajien osalta. Kelpoisen henkilöstön saatavuuden koetaan useammin heikentyneen kuin parantuneen, ja pienissä tai syrjäisissä yksiköissä pienetkin muutokset näkyvät nopeasti kelpoisuustilanteessa. Vastaajat korostavat koulutetun ja osaavan henkilöstön merkitystä erityisesti ryhmissä, joissa on tuen tarpeessa olevia lapsia.

Varhaiskasvatuslain katsotaan määrittelevän ruotsin kielen aseman riittävän selkeästi. Vastaajien mukaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa voitaisiin kuitenkin nykyistä selkeämmin huomioida kielelliset erityispiirteet. Vastaajat toivovat täsmällisempiä määritelmiä kaksikielisestä opetuksesta sekä joustavuutta paikallisiin ratkaisuihin. Opetus- ja kulttuuriministeriöltä sekä Opetushallitukselta toivotaan ennen kaikkea lisää laadukasta ja ajankohtaista ruotsinkielistä materiaalia sekä täydennyskoulutusta, joka olisi saatavilla samanaikaisesti vastaavan suomenkielisen sisällön kanssa. Tärkeinä pidetään myös aloituspaikkojen lisäämistä, joustavia opintopolkuja sekä toimia alan vetovoiman ja palkkatason vahvistamiseksi.

Ruotsinkielinen varhaiskasvatus on useimmiten järjestetty yhteisessä hallinnossa suomenkielisen varhaiskasvatuksen kanssa tai omana ruotsinkielisenä organisaationa. Hallintomallin koetaan tukevan yhtenäisiä toimintatapoja, sujuvaa yhteistyötä ja yhdenvertaisia palveluja molemmilla kielillä. Koska näissä kunnissa ruotsi on enemmistökieli, ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen tarpeiden ja kielellisten erityispiirteiden koetaan tulevan hyvin huomioiduiksi. Verkostot ja

yhteistyö toimivat tässä ryhmässä erittäin hyvin: säännölliset johtajatapaamiset, jaettu johtajuus, tiiviit paikalliset ja alueelliset verkostot sekä yhteydet esimerkiksi Tindra-verkostoon, Folkhälsaniin, korkeakouluihin ja ruotsinkielisiin koulutusverkostoihin tukevat pedagogiikan kehittämistä. Tästä huolimatta enemmistö vastaajista näkee tarpeen vahvistaa yhteistyötä erityisesti kansallisella tasolla.

Edellytykset integroida lapsia, joiden äidinkieli ei ole ruotsi tai suomi, vaihtelevat. Joillakin alueilla rakenteet ja osaaminen ovat hyvin kehittyneitä, kun taas toisaalla koetaan puutteita.

Ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen vahvuuksiksi nostetaan osaava ja sitoutunut henkilöstö, vahva kieli- ja kulttuuri-identiteetti, pienet ryhmäkoot, hyvä yhteisöllisyys sekä läheiset yhteydet suomenruotsalaiseen kulttuuriin ja Ruotsiin. Toimintaa kuvaa kehittämishalukkuus sekä vahva kokemus siitä, että ruotsin kieli on luonteva osa arkea ja paikallista identiteettiä.

Tulevaisuudennäkymiä määrittävät toisaalta laskeva lapsimäärä ja pienten yksiköiden elinvoimaisuus, toisaalta mahdollisuus vahvistaa ruotsinkielistä varhaiskasvatusta pitkäjänteisillä panostuksilla henkilöstöön, ennaltaehkäisevään työhön ja resursseihin.

Yhteenveto kaksikielisistä kunnista, joissa suomi on enemmistökieli

Kyselyyn vastasi 84 henkilöä, jotka työskentelevät kaksikielisissä kunnissa, joissa suomi on enemmistökieli. Ruotsinkielisten lasten osuus varhaiskasvatuksessa vaihteli suuresti: joissakin kunnissa ruotsinkielisiä lapsia on vain muutamia, kun taas toisissa he muodostavat kooltaan merkittävän ryhmän. Myös arviot ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen tulevasta kysynnästä vaihtelivat. Vastausten erot johtuvat siitä, että kunnat ovat hyvin erilaisia esimerkiksi koon, kielisuhteiden ja muiden tekijöiden osalta.

Vastaajat kokivat yleisesti, että lapsen oikeus ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen sekä koulutuspolun jatkumo varhaiskasvatuksesta perusopetukseen toteutuvat melko hyvin. Sen sijaan arviot lähipalveluperiaatteen toteutumisesta ja siitä, onko ruotsinkielinen varhaiskasvatus yhdenvertaisesti ja yhtenäisesti saatavilla koko kunnassa, vaihtelivat enemmän. Oppimisympäristöjä pidettiin pääosin tarkoituksenmukaisina ja rahoitusta riittävänä, mutta kelpoisen ruotsinkielisen henkilöstön saatavuus ja ruotsinkielisen pedagogisen materiaalin määrä nousivat myös tässä ryhmässä selkeiksi kehittämiskohteiksi.

Henkilöstötilanne näyttäytyi ristiriitaisena: joissakin kunnissa saatavuus on parantunut, toisissa heikentynyt. Pula koskee erityisesti varhaiskasvatuksen opettajia, sosionomeja ja erityisopettajia. Täydennyskoulutusta on saatavilla kohtuullisesti, mutta vastaajien mukaan ruotsinkielisen koulutuksen määrää ja saavutettavuutta tulisi lisätä.

Lainsäädäntö ja ohjaus koettiin pääosin toimivina, mutta vastaajat korostivat tarvetta varmistaa, että ohjausasiakirjat, materiaalit ja täydennyskoulutus ovat samanaikaisesti ja korkeatasoisina saatavilla myös ruotsiksi. Kansallisella tasolla toivottiin lisää ruotsinkielisiä täydennyskoulutuksia, parempaa materiaalituotantoa, selkeämpiä rakenteita ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen tukemiseksi sekä panostuksia henkilöstön saatavuuteen (mm. palkkataso, kielilisä, joustavammat opintopolut).

Yhteinen hallinto suomenkielisen toiminnan kanssa tuo mukanaan etuja, kuten yhteiset rakenteet, yhtenäiset toimintatavat, kollegiaalisen tuen ja tehokkaamman resurssien käytön. Samalla osa vastaajista koki, että ruotsinkielinen näkökulma jää helposti varjoon: esimerkiksi käännökset voivat viivästyä, ruotsinkieliset resurssit olla rajallisia ja ruotsinkieliset tarpeet eivät aina tule näkyviksi.

Yhteistyö ja verkostot ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa toimivat monin paikoin hyvin, mutta vaihtelevat kunnittain. Verkostoja on kunnan sisällä, alueellisesti, kansallisesti ja pohjoismaisella tasolla. Useimmissa kunnissa ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa on myös lapsia, joiden äidinkieli on muu kuin ruotsi, ja integraatioon liittyvä osaaminen ja rakenteet vaihtelevat.

Lasten kielenkehityksen tukemisen ja kulttuuri-identiteetin vahvistamisen katsottiin pääosin toimivan hyvin, mutta kehittämistarpeita nähtiin erityisesti ruotsinkielisen materiaalin saatavuudessa ja täydennyskoulutuksen tarjonnassa.

Ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen vahvuuksina nostettiin esiin pienet ja kodinomaiset yksiköt, vahva yhteisöllisyyden tunne, selkeä kieli- ja kulttuuri-identiteetti sekä pitkät perinteet. Kehittämistarpeet liittyvät erityisesti kelpoisen henkilöstön saatavuuteen, ruotsinkielisen materiaalin ja ruotsinkielisten ohjausasiakirjojen yhdenvertaiseen saatavuuteen, ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen näkyvyyden ja arvostuksen vahvistamiseen sekä sellaisten rakenteiden kehittämiseen, jotka turvaavat ruotsin kielen aseman kunnissa, joissa suomi on enemmistökieli.

Tulevaisuudennäkymät ovat kaksijakoiset: toisaalta kannetaan huolta henkilöstöpulasta, lapsimäärän kehityksestä ja siitä, että ruotsinkielisen toiminnan tarpeet eivät tule riittävästi näkyviksi suomenkielisessä hallinnossa; toisaalta nähdään kasvavaa kiinnostusta ja mahdollisuus vahvaan ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen, mikäli resursseja ja rakenteita vahvistetaan.

Yhteenveto yksikielisten suomenkielisten kuntien/kielisaarekkeiden edustajien vastauksista

Kyselyyn vastasi 28 henkilöä, jotka työskentelevät yksikielisissä suomenkielisissä kunnissa tai kielisaarekkeissa. Ruotsinkielisten lasten osuus oli näissä kunnissa hyvin pieni, ja ruotsinkielinen varhaiskasvatus järjestettiin useimmiten pienenä yksikkönä tai ostopalveluna. Hallintomallit vaihtelivat yhteisestä hallinnosta suomenkielisen varhaiskasvatuksen kanssa erillisiin organisaatioihin ja yhdistyspohjaisiin ratkaisuihin.

Lapsen oikeus ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen ja pedagogiikan laatu toteutuvat pääosin hyvin, mutta toiminnan haavoittuvuus ja saavutettavuus tunnistettiin haasteiksi. Yhteen yksikköön tai ryhmään keskittynyt toiminta on altis henkilöstömuutoksille, kuljetusmatkat ovat pitkiä ja paikkamäärä on rajallinen, mikä voi tarkoittaa, etteivät kaikki halukkaat lapset saa paikkaa. Kelpoisen ruotsinkielisen henkilöstön saatavuus koettiin epävarmaksi, ja pienetkin henkilöstömuutokset voivat vaikuttaa laatuun ja esihenkilöiden työkuormaan.

Lainsäädäntöön ja ohjausasiakirjoihin suhtauduttiin pääosin myönteisesti, mutta monien vastaajien oli vaikea arvioida, kuinka hyvin ne toimivat yksikielisissä suomenkielisissä kunnissa tai kielisaarekkeiden näkökulmasta. Vastaajat toivoivat, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kiinnitettäisiin enemmän huomiota kielisaarekkeiden erityispiirteisiin, monikielisyyteen sekä muuttuneeseen kulttuuriseen tilanteeseen. Kansallisella tasolla toivottiin erityisesti taloudellista tukea, ruotsinkielistä materiaalia ja täydennyskoulutusta.

Verkostot ja yhteistyö ovat keskeisiä. Yhteistyötä tehdään kunnan sisällä, alueellisesti ja kansallisesti. Monin paikoin yhteistyö toimii hyvin, mutta sen vahvistamiselle nähdään olevan selvä tarve. Lasten kielellisen ja kulttuurisen kehityksen tuki arvioitiin pääosin hyväksi, ja käytössä oli erilaisia kielellisen tuen menetelmiä sekä erityisopetusta, vaikka ruotsinkielisten tukipalvelujen saatavuus kuvattiin paikoin rajalliseksi.

Yksikielisten i suomenkielisten kuntien/kielisaarekkeiden ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen vahvuuksiksi nostettiin osaava ja sitoutunut henkilöstö, vahva kielellinen ja kulttuurinen identiteetti sekä jatkumo ruotsinkieliseen perusopetukseen. Kehittämistarpeet liittyvät ennen kaikkea kelpoisen ruotsinkielisen henkilöstön saatavuuteen, riittäviin tiloihin, ruotsinkielisen materiaalin saatavuuden vahvistamiseen, hallinnollisen tuen parantamiseen sekä toiminnan näkyvyyden lisäämiseen.

Tulevaisuudennäkymät ovat tässä vastaajaryhmässä varovaisen myönteiset. Kiinnostuksen ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen arvioidaan kasvavan, mutta lapsimäärän vaihtelu ja huoli resurssien riittävyydestä luovat epävarmuutta.

Vastaajat kunnista, joissa ei järjestetä ruotsinkielistä varhaiskasvatusta

Kyselyyn vastasi 247 henkilöä, jotka työskentelevät kunnissa, joissa ruotsinkielistä varhaiskasvatusta ei tällä hetkellä järjestetä. Näitä vastaajia pyydettiin arvioimaan mahdollisuuksia järjestää tarvittaessa varhaiskasvatusta ruotsiksi. Selvä enemmistö vastaajien edustamista kunnista ei ole koskaan järjestänyt ruotsinkielistä varhaiskasvatusta, eikä useimpien vastaajien mukaan tarvetta ole odotettavissa lähitulevaisuudessa. Mikäli tarve syntyisi, yleisimpinä vaihtoehtoina nähtiin kunnan oma toiminta tai ostopalvelut naapurikunnilta. Keskeiseksi haasteeksi tunnistettiin kelpoisen ruotsinkielisen henkilöstön saatavuus sekä ruotsinkielisen koulutuspolun jatkumo.

Useissa kunnissa oli valmiutta edistää ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen järjestämistä, jos tarvetta ilmenisi. Vastaajien mukaan laatu voitaisiin turvata erityisesti rekrytoimalla ruotsin kielen taitoista henkilöstöä, tukemalla kielitaitoa koulutuksen avulla sekä tekemällä yhteistyötä muiden kuntien ja palveluntuottajien kanssa. Samalla korostettiin, että monin paikoin ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen tarve on hyvin pieni tai sitä ei ole lainkaan. Vastaajat toivat esiin myös laajemman kielimaiseman muutoksen, jossa englanti ja muut kielet ovat yleistyneet.

Näkökulmia kehittämiseen

Selvityksen tulosten perusteella tunnistetaan tarve täsmentää opetuskieltä ja henkilöstön kielivaatimuksia koskevaa lainsäädäntöä, parantaa ruotsinkielisen materiaalin, käännösten ja täydennyskoulutuksen laatua ja saatavuutta sekä vahvistaa kelpoisen ruotsinkielisen henkilöstön saatavuutta. Pedagogisen materiaalin ja täydennyskoulutustarjonnan tulee vastata eri puolilla maata olevia paikallisia tarpeita.

Kuntien tulee lisäksi varmistaa tarkoituksenmukaiset hallinnolliset rakenteet ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi. Kunnille, jotka eivät vielä järjestä ruotsinkielistä varhaiskasvatusta, suositellaan varautumista mahdolliseen tulevaan tarpeeseen ja valmiuksien kehittämistä tällaisen varhaiskasvatuksen tarjoamiseksi.

Selvityksen pohjalta esitetään seuraavat suositukset:

1. Opetuskielestä tulisi säätää varhaiskasvatuslaissa ja varhaiskasvatus tulisi järjestää erikseen sekä suomen- että ruotsinkielisissä ryhmissä.
2. Varhaiskasvatuslaissa tulisi säätää henkilöstön kielitaitovaatimuksista.
3. Toimintakielen, kaksikielisen opetuksen ja kielitietoisuuden väliset erot tulee selkeyttää varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa.
4. Varhaiskasvatuksen henkilöstön koulutusmahdollisuuksia tulee kehittää joustavien ja monipuolisten koulutuspolkujen avulla siten, että kelpoisuuden tuottavat opinnot ovat mahdollisia erilaisissa elämäntilanteissa.
5. Ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen asiantuntemus tulee varmistaa kaikissa varhaiskasvatuksen kehittämiseen liittyvissä kansallisissa työryhmissä, valmisteluprosesseissa ja päätöksentekorakenteissa.
6. Varhaiskasvatusalan vetovoimaa tulee vahvistaa.
7. Kuntien tulee valita ruotsinkieliselle varhaiskasvatukselle tarkoituksenmukaisin hallintomalli paikalliset tarpeet ja toimintaympäristöt huomioiden.
8. Varhaiskasvatusta järjestettäessä ruotsinkieliset erityispiirteet ja tarpeet tulee huomioida kaikissa prosesseissa.
9. Ruotsinkielisen varhaiskasvatuksen pedagogisen materiaalin, käännösten ja täydennyskoulutuksen saatavuutta ja laatua tulisi vahvistaa sekä kansallisella että paikallisella tasolla.
10. Kuntien tulee varmistaa, että maahanmuuttajaperheet saavat selkeää tietoa ruotsinkielisestä varhaiskasvatuksesta ja mahdollisuus integroitua ruotsin kielellä.
11. Kuntien tulee varautua ennakoivasti siihen, että ne voivat tarvittaessa järjestää ruotsinkielistä varhaiskasvatusta.

1 Inledning

I denna kartläggning har den nuvarande situationen för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Finland granskats. Syftet har varit att ge en helhetsbild av hur barnets rätt till småbarnspedagogik på svenska förverkligas i olika delar av landet i enlighet med lagen om småbarnpedagogik (540/2018) och Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Samtidigt har man strävat efter att identifiera styrkor och utvecklingsbehov inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken samt producera kunskap som stöder tillhandahållandet av högklassig och jämlik småbarnspedagogik.

Bakgrunden till kartläggningen är undervisnings- och kulturministeriets rapport (Oker-Blom, 2021) och dess förslag om att läget inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken bör utredas. Kartläggningen har beställts av undervisnings- och kulturministeriet och 4FRONT har valts som genomförare genom en konkurrensutsättning.

Ett särskilt fokus har lagts på hur den svenskspråkiga småbarnspedagogiken ordnas och genomförs i kommunerna i enlighet med barnets bästa och de språkliga rättigheterna, oberoende av kommunens storlek eller språkfördelning. Kartläggningen omfattar tillgången till småbarnspedagogik, personalsituationen, administrativa lösningar och organisationsmodeller, ledarskap, pedagogik, utbildningsvägens kontinuitet samt kvaliteten inom verksamheten.

Datainsamlingen har i huvudsak fokuserats på tvåspråkiga kommuner, som enligt 8 § 2 mom. i lagen om småbarnspedagogik ska ordna småbarnspedagogik på svenska. I dessa kommuner utgör kontinuiteten, förankringen och kvaliteten i den svenskspråkiga utbildningsvägen en central grund för förverkligandet av de språkliga rättigheterna. Kartläggningen beaktar även de så kallade språköarna [1], det vill säga enspråkigt finska kommuner som ordnar svenskspråkig småbarnspedagogik, samt privata serviceproducenter som kompletterar den kommunala tjänsten.

1 Till språköarna hör bland annat Björneborg, Hyvinge, Jyväskylä, Kervo, Kotka, Kouvola, Lahtis, Nurmijärvi, S:t Karins, Salo, Tammerfors, Tavastehus, Tusby, Uleåborg och Vichtis.

Målet med kartläggningen har varit att tillhandahålla forskningsbaserad och praktiskt inriktad information som stöd för beslutsfattande och utvecklingsarbete. Kartläggningen belyser hur regleringen kring verksamhetsspråket inom småbarnspedagogiken fungerar i praktiken och hur tydligheten i bestämmelserna kunde stärkas. Samtidigt lyfts faktorer fram som antingen främjar eller försvårar förverkligandet av en svenskspråkig småbarnspedagogik av hög kvalitet, och som därigenom påverkar barnets rättigheter och den språkliga jämlikheten i det finländska utbildningssystemet.

Finland har två nationalspråk, finska och svenska. Finland har även två utbildningsvägar, en finskspråkig och en svenskspråkig. Nationalspråken är likvärdiga språk i landet. De finskspråkigas och de svenskspråkigas samhälleliga och kulturella behov ska tillgodoses, vilket bland annat innebär att viktiga samhällsfunktioner som till exempel vård och utbildning ska fungera på båda språken och vara tillgängliga på det sätt som betonas i språklagen. (Utbildningsstyrelsen, 2021; Oker-Blom, 2021)

Småbarnspedagogiken utgör en väsentlig del av Finlands tvåspråkiga utbildningssystem, vars syfte är att trygga tillgången till tjänster på båda nationalspråken. Systemet främjar inte enbart språklig jämlikhet utan säkerställer även att barnen kan inleda sin utbildningsstig på sitt eget modersmål. Forskning visar att småbarnspedagogik på det egna modersmålet stöder barnens språkliga utveckling och identitetsbyggande, särskilt i tvåspråkiga samhällen. (Lindholm-Leary, 2012)

Även om alla utbildningsformer är lika viktiga är det ändå skäl att lyfta fram att basen, det vill säga småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen, är extra viktiga, eftersom de formar de grundstenar som de övriga utbildningsnivåerna vilar på. Undervisningsspråket, verktyget för allt lärande, är här en central sammanhållande faktor som kräver kontinuerliga resurser och stöd, för att garantera kvalitet. Den ledande principen bör vara att den svenskspråkiga utbildningen kontinuerligt utvecklas enligt tidens och framtidens krav parallellt med den finskspråkiga i vårt land. (Oker-Blom, 2021)

Ett kännetecken för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken är dess centrala roll som startpunkt för den svenskspråkiga utbildningsvägen. Statistik visar att över 90 procent av de barn som inleder sin utbildningsstig inom svenskspråkig småbarnspedagogik fortsätter till den svenskspråkiga grundläggande utbildningen och därefter till studier på andra stadiet på svenska. Denna kontinuitet understryker småbarnspedagogikens betydelse inte bara för barnens språkliga utveckling utan också för bevarandet av den kulturella identiteten i grupp och hos individer.

Samtidigt finns det utmaningar. Tillgången till småbarnspedagogik, personalresurser och tillgången till pedagogiskt material varierar regionalt. Skillnaderna påverkas bland annat av den geografiska fördelningen mellan den finsk- och svenskspråkiga befolkningen, kommunernas resursfördelning samt tillgången till behörig personal. I tvåspråkiga kommuner och i så kallade språköar, där den svenskspråkiga befolkningen är få till antalet, kräver ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik särskild uppmärksamhet och tydliga verksamhetsmodeller. (se till exempel Oker-Blom, 2021)

Regleringen baserar sig på lagen om småbarnspedagogik (540/2018), som fastställer principerna för hur småbarnspedagogiken ska ordnas. Enligt lagen kan småbarnspedagogik genomföras som daghemsverksamhet, som familjedagvård eller som öppen småbarnspedagogisk verksamhet, och anordnare kan vara kommuner, samkommuner eller privata serviceproducenter. Kommunen är skyldig att ordna småbarnspedagogik utgående från det lokala behovet och erbjuda småbarnspedagogik på barnets modersmål – finska, svenska eller samiska. Lagen innehåller även bestämmelser om privat småbarnspedagogik, personalens behörighetskrav, dimensionering av verksamheten samt principer för planering och utvärdering.

Högklassig svenskspråkig småbarnspedagogik är därmed både en pedagogisk och samhällelig fråga. Den är nära kopplad till förverkligandet av de språkliga rättigheterna, jämlikheten inom utbildningssystemet och bevarandet av tvåspråkigheten i Finland.

1.1 Kartläggningens forskningsfrågor

Forskningsfrågorna i kartläggningen formulerades för att ge en helhetsbild av hur den svenskspråkiga småbarnspedagogiken ordnas, vilken kvalitet den har och vilka utvecklingsbehov som finns i Finland. Frågorna styrde insamlingen och analysen av information så att kartläggningen skulle ge både strukturell och erfarenhetsbaserad kunskap om nuläget, utmaningarna och goda praxis inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

Kartläggningens centrala forskningsfrågor:

1. Hur ordnas den svenskspråkiga småbarnspedagogiken (t.ex. kommunen ordnar den själv, som köptjänst eller genom avtal med en grannkommun)?
2. Finns det tillgång till behörig svenskspråkig personal?

3. Hur tryggas kontinuiteten i barnets utbildningsstig på svenska, från småbarnspedagogik till förskoleundervisning, grundläggande utbildning och vidare till andra stadiet?
4. Hur tryggas kvaliteten inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och genomförandet i enlighet med Grunderna för planen för småbarnspedagogik?
5. Vilka faktorer främjar respektive försvårar ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik?

Kartläggningen omfattade även särskilda forskningsfrågor riktade till de tvåspråkiga kommunerna:

6. Hur är den svenskspråkiga småbarnspedagogiken administrativt organiserad i de tvåspråkiga kommunerna?
7. Är bestämmelserna om verksamhetsspråket inom småbarnspedagogiken tydliga?
8. Hur styr Grunderna för planen för småbarnspedagogik den pedagogiska verksamheten inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken?
9. Vilka behov och önskemål om fortbildning har personalen inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken?
10. Finns det tillgång till pedagogiskt material på svenska?
11. Hur synliggörs och beaktas barns tvåspråkighet (svenska–finska) och flerspråkighet inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken?
12. Hur och i vilken omfattning inkluderas barn med invandrarbakgrund i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, och vilka utvecklingsbehov finns?
13. Hur stärks svenskan som verksamhetsspråk inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiska verksamheten?
14. Hur stöder lärmiljöerna genomförandet av småbarnspedagogiken (inklusive de fysiska lokalerna)?
15. Vilka är den svenskspråkiga småbarnspedagogikens styrkor?
16. Hur bör den svenskspråkiga småbarnspedagogiken utvecklas?
17. Vilka är framtidsutsikterna och visionerna för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken?

2 Den svenskspråkiga småbarnspedagogikens verksamhetsmiljö

I det här kapitlet presenteras verksamhetsmiljön för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Finland. Avsnittet behandlar kort tidigare utredningar och statistiska uppgifter för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken har en lagstadgad ställning som en del av det tvåspråkiga utbildningssystemet. Tillgången till småbarnspedagogik varierar dock regionalt. Den svenskspråkiga befolkningen är geografiskt ojämnt fördelad: på kustområdena och i tvåspråkiga kommuner finns flera daghem, medan avsaknaden av sådana i många andra områden kräver särskilda arrangemang, såsom långa transportsträckor till daghem i grannkommuner (Oker-Blom, 2021; Folktinget, 2022).

Svenskspråkiga daghem finns i de flesta kommuner med en betydande svenskspråkig befolkning. Tillgången är således god på nationell nivå. På vissa orter erbjuds dock inte svenskspråkig småbarnspedagogik i den egna kommunen, utan tjänsten måste ordnas i samarbete med en annan kommun. Detta tryggar tillgången till småbarnspedagogik på svenska även i enspråkigt finska kommuner. I glest befolkade områden kan svenskspråkig småbarnspedagogik ändå förutsätta långa transporter eller särskilda arrangemang.

Lag om småbarnspedagogik och reglering av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

I lagen om småbarnspedagogik (540/2018) föreskrivs om barnets rätt till småbarnspedagogik, anordnande och tillhandahållande av småbarnspedagogik och om en informationsresurs inom småbarnspedagogik. Syftet med lagen är att trygga barns välbefinnande, lärande och likvärdiga möjligheter i hela landet samt att styra kvaliteten inom småbarnspedagogiken. De nationella målen för småbarnspedagogiken fastställs i lagen om småbarnspedagogik. I enlighet med målen ska småbarnspedagogiken bland annat stödja barnets förutsättningar för lärande och främja livslångt lärande och uppfyllandet av utbildningsmässig jämlikhet i enlighet med inkluderande principer. I målen ingår även att erbjuda alla barn lika möjligheter till småbarnspedagogik, främja likabehandling och jämställdhet samt ge färdigheter att förstå och respektera

den allmänna kulturtraditionen samt vars och ens språkliga, kulturella, religiösa och åskådningsmässiga bakgrund. Målen styr hur Grunderna för planen för småbarnspedagogik utarbetas, genomförs och utvärderas.

Avsikten med den nationella styrningen av småbarnspedagogiken är att skapa likvärdiga förutsättningar för en helhetsmässig uppväxt, utveckling och lärande för de barn som deltar i småbarnspedagogiken. Grunderna för planen för småbarnspedagogik har som uppdrag att stödja och styra hur småbarnspedagogiken ordnas, genomförs och utvecklas. Grunderna för planen för småbarnspedagogik ska bidra till att verksamheten håller hög kvalitet och genomförs på lika grunder i hela landet. Utbildningsstyrelsen fastställer Grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Kommunen är skyldig att ordna småbarnspedagogik i enlighet med det behov som finns i kommunen, som exempel genom servicesedlar eller som köpt tjänst. Rätten till småbarnspedagogik bestäms utgående från hemkommun, boende och vistelse; i brådskande situationer ska kommunen trygga tjänsten även för ett barn som vistas i kommunen. Kommunen samarbetar sektorsövergripande med aktörer bland annat inom bildningssektorn och social- och hälsovården.

Lagens 8 § förpliktar kommunerna att säkerställa att barnet kan få småbarnpedagogik på sitt eget modersmål, finska, svenska eller samiska. I tvåspråkiga kommuner ska småbarnspedagogiken ordnas på båda språken, finska och svenska, så att familjerna får ta del av småbarnspedagogik på det språk de väljer. Detta utgör den centrala grunden i regleringen för att bedöma tillgången till och kvaliteten på den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

8 § Språk inom småbarnspedagogiken

Kommunen ska se till att varje barn kan få småbarnspedagogik på sitt modersmål, finska, svenska eller sådan samiska som avses i 3 § 1 punkten i samiska språklagen (1086/2003).

I tvåspråkiga kommuner och i samkommuner som omfattar tvåspråkiga eller både finsk- och svenskspråkiga kommuner ska småbarnspedagogik ordnas på kommunens och samkommunens båda språk så att serviceanvändaren kan delta i småbarnspedagogisk verksamhet på det språk han eller hon väljer, antingen finska eller svenska.

Språk i Grunderna för planen för småbarnspedagogik

I småbarnspedagogiken är språket både ett verktyg för lärande och ett föremål för lärandet. Småbarnspedagogiken har som uppdrag att stödja utvecklingen av barnens språkliga kunskaper och färdigheter samt deras språkliga identiteter. Varje barns språkliga och kulturella bakgrund ska beaktas i den småbarnspedagogiska verksamheten. Det betyder att alla barn, inklusive barn med ett annat modersmål än finska eller svenska och flerspråkiga barn, ska få stöd för att utveckla sina språkkunskaper, sina språkliga och kulturella identiteter och sin självkänsla. Språk sammanflätas på olika sätt i den småbarnspedagogiska verksamheten och därför är det viktigt att särskilja och känna till de olika aspekterna av språk inom småbarnspedagogiken som beskrivs i Grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Verksamhetsspråket är det språk på vilket småbarnspedagogiken ordnas och det språk som genomsyrar hela den småbarnspedagogiska verksamheten. Varje barngrupp har endast ett verksamhetsspråk. I småbarnspedagogiken ska varje barn få stöd för att utveckla sina färdigheter i verksamhetsspråket. Verksamhetsspråket är ofta det språk som barnet inleder sin skolgång på.

Utöver verksamhetsspråket ska barnen som en del av den pedagogiska verksamheten och en språkmedveten verksamhetskultur få bekanta sig med andra språk och personalen ska bejaka de språk som barnen i barngruppen talar hemma. Inom ramen för lärområdet *Språkens rika värld* stärks bland annat barnens intresse och nyfikenhet för språk, texter och kulturer. I Grunderna för planen för småbarnspedagogik fastställs också att man inom småbarnspedagogiken ska ta till vara och värdesätta nationalspråken. Språkduschverksamhet är ett exempel på hur man som en del av den pedagogiska verksamheten med låg tröskel kan bekanta sig med andra språk med hjälp av aktiverande arbetssätt såsom sång och lek.

Framförallt inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken finns det en stor andel barn som pratar både svenska och finska som modersmål. Dessa barns tvåspråkighet, både deras språk- och identitetsutveckling, ska systematiskt stödjas inom småbarnspedagogiken, parallellt med att personalen stödjer och stärker barnens språkkunskaper i verksamhetsspråket svenska.

Småbarnspedagogik på två språk skiljer sig från ovannämnda perspektiv på språk och innebär att anordnaren av småbarnspedagogik fattar ett beslut om att erbjuda småbarnspedagogik på två språk. Syftet med småbarnspedagogisk verksamhet på två språk är att ta till vara barnens sensitiva period för tidigt språklärande genom att erbjuda barnen en mångsidigare språkpedagogik än i vanliga fall. Barnen erbjuds tillfällen att tillägna sig två språk och använda dem på ett aktivt och lekfullt sätt. Samtidigt läggs grunden för livslångt språklärande. Småbarnspedagogik

på två språk indelas i omfattande och mindre omfattande. I omfattande småbarnspedagogik på två språk, bland annat språkbad i de inhemska språken, är strävan att ge barnen färdigheter att komma till rätta i en två- eller flerspråkig miljö. I mindre omfattande småbarnspedagogik på två språk, språkberikad verksamhet, är målet att väcka barnens intresse och skapa en positiv attityd till språken. Vårdnadshavarna ska informeras om småbarnspedagogiken ordnas på två språk. Vårdnadshavarna anhåller om en plats för barnet i omfattande småbarnspedagogik på två språk, till exempel en plats i en språkbadsgrupp. (Grunderna för planen för småbarnspedagogik, 2022, Utbildningsstyrelsen)

Administrativa lösningar och sätt att ordna verksamheten

Ordnandet av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Finland baserar sig på kommunernas ansvar och lagstadgade förpliktelser. Kommunerna kan ordna svenskspråkig småbarnspedagogik själv, som köpt tjänst eller i samarbete med andra kommuner.

Tvåspråkiga kommuner har en lagstadgad skyldighet att ordna småbarnspedagogik på finska och svenska. Ofta ordnas detta genom att kommunen har egna svenskspråkiga daghem eller separata grupper, och att förvaltningen är organiserad till exempel under en chef för småbarnspedagogik på svenska. Enspråkigt finska kommuner är också skyldiga att ordna småbarnspedagogik på svenska om det finns ett behov.

Administrativt möjliggörs ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik också genom kommunalt samarbete eller tjänstesamarbete. Lagstiftningen tillåter exempelvis att tjänster köps av en annan kommun. Detta är särskilt viktigt i områden där antalet svenskspråkiga barn inte räcker till för att inrätta en egen enhet. På detta sätt kan språkgruppernas rättigheter tryggas och tillgången till småbarnspedagogik säkerställas. (Nationalspråksstrategin, 2021).

I tvåspråkiga kommuner kan den svenskspråkiga småbarnspedagogiken vara integrerad i samma administrativa struktur som den svenskspråkiga grundläggande utbildningen, vilket stöder en sammanhållen utbildningsväg (Folktinget, 2022). I vissa kommuner hör finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik till samma organisation, men med separata ansvarspersoner. En sådan lösning kan främja administrativ enhetlighet, men förutsätter också kompetens att beakta språkgruppernas särskilda behov (Palviainen & Bergroth, 2015). I vissa kommuner, såsom Helsingfors, Esbo och Åbo har finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik delats in i olika serviceområden.

Trots de lagstadgade skyldigheterna varierar genomförandet av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken mellan kommunerna. I nationalspråksstrategin betonas därför behovet av förtydliganden i lagstiftning och styrning för att trygga tillgången till och kvaliteten på svenskspråkiga tjänster (Undervisnings- och kulturministeriet, 2021b; Nationalspråksstrategin, 2021).

En betydande utmaning inom den administrativa styrningen har varit brist på information. Nationella datasystem, såsom Varda, samlar inte in uppgifter om småbarnspedagogiska tjänster enligt språkgrupp, vilket har försvårat uppföljningen och utvecklingen av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken (Oker-Blom, 2021).

2.1 Tidigare utredningar: den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i Finland

I undervisnings- och kulturministeriets utredning (Oker-Blom, 2021) behandlas den svenskspråkiga småbarnspedagogiken som en del av den svenskspråkiga utbildningshelheten. Kartläggningen lyfter fram följande frågor som berör den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken utgör början och grunden för den svenskspråkiga utbildningsvägen. För individens lärande är det avgörande att undervisningsspråket i utbildningsvägen är tydligt definierat i sin helhet, även om den pedagogiska verksamheten präglas av ett språkmedvetet arbetssätt. I lagstiftning och andra officiella dokument bör det därför alltid framgå att undervisningsspråket inom småbarnspedagogiken i Finland är antingen finska, svenska eller samiska. Inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken finns ett betydande och kontinuerligt behov av kompetensutveckling, särskilt när det gäller att stärka personalens kunnande i att stödja och stimulera barns språkutveckling och socialisering i det svenska språket samt att erbjuda mångsidig och lockande verksamhet. Det finns också ett tydligt behov av att producera svenskspråkigt pedagogiskt material och stödmaterial i kombination med fortbildning för att stödja genomförandet av Grunderna för planen för småbarnspedagogik. (Oker-Blom, 2021)

Inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken har det förekommit brist på personal. Intresset bland svenskspråkiga unga att söka till utbildningar för lärare inom småbarnspedagogik, socionomer och barnskötare behöver stärkas. Samtidigt finns det ett behov av att fördela studieplatserna för lärare inom småbarnspedagogik, barnskötare och ledare för småbarnspedagogiken

mellan de olika enheterna på ett realistiskt och flexibelt sätt, med beaktande av personalbehoven inom hela den svenskspråkiga småbarnspedagogiken (Oker-Blom, 2021).

I kartläggningen noteras också att de regionala skillnaderna i personal- och behörighetssituationen inom den svenskspråkiga småbarnpedagogiken är betydande. Behörighetsgraden inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken var år 2020 i genomsnitt 70 procent i huvudstadsregionen och 95 procent i Österbotten (Oker-Blom, 2021).

År 2024 (3/2024) var fördelningen mellan behörig och obehörig personal i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken följande: behörig personal 73,7 procent och obehörig personal 26,3 procent (lärare, socionomer och barnskötare). Regionalt var andelen behöriga: Nyland 62,55 procent och Österbotten 87,87 procent. Inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken arbetade totalt 2 962 personer, varav 2 138 var behöriga. (Regionförvaltningsverket, 2024)

Tillgång till personal

En central utmaning för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken har varit bristen på behörig personal. Baserat på uppgifter från 2024 var andelen behöriga lärare i Helsingfors 58 procent inom den finskspråkiga och 55 procent inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Motsvarande siffror i Vanda var 55 procent inom den finskspråkiga och 50 procent inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. I Esbo var motsvarande andelar 48 procent inom den finskspråkiga och 48 procent inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. (Rådet för utvärdering av statspolitiken, 2025)

Det har rått brist på behörig personal med svenska som modersmål, vilket har påverkat tjänsternas kvalitet och tillgång i nästan alla svenskspråkiga daghem (Nationella centret för utbildningsutvärdering, 2020). Särskilt lärare inom småbarnspedagogik är svåra att rekrytera, och lediga tjänster besätts långsamt. Personalbristen har identifierats som en långvarig utmaning inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken (Folktinget, 2022).

Tillgången till behörig och utbildad personal är en central kvalitetsfaktor. Den stora bristen på personal, särskilt i huvudstadsregionen, har ökat behovet av utbildade lärare inom småbarnspedagogik och barnskötare. Ansökningarna till utbildningarna har tyvärr inte motsvarat det behov som krävs för att täcka arbetsmarknadens efterfrågan. Hösten 2020 lämnade kommunerna i huvudstadsregionen in en redogörelse till undervisnings- och kulturministeriet om personalbehovet inom

småbarnspedagogiken. Det sammanlagda uppskattade behovet av lärare inom småbarnspedagogik och socionomer fram till 2030 var då nästan 5 000 personer. (Kommunförbundet, 2022)

Lärare inom småbarnspedagogik utbildas på svenska vid två universitet, Åbo Akademi och Helsingfors universitet. Antalet utexaminerade har emellertid varit litet: årligen utexamineras cirka 100 svenskspråkiga lärare inom småbarnspedagogik, vilket inte täcker arbetsmarknadens behov (Nationella centret för utbildningsutvärdering, 2020). Endast ett litet antal svenskspråkiga socionomer och speciallärare utexamineras varje år, och alla söker sig inte till arbete i daghem.

I juni 2025 rapporterades att ett utvecklingsprogram för personal inom småbarnspedagogiken har inletts. I programmet utvecklas och piloteras en beställningsutbildningsmodell för att utbilda anställda inom småbarnspedagogiken till lärare inom småbarnspedagogik eller socionomer. Programmet ska genomföras i samarbete med Finlands sex största städer, och sex miljoner euro avsätts årligen för detta. Pilothelheten omfattar Esbo, Helsingfors, Uleåborg, Tammerfors, Åbo och Vanda. (Samlingspartiets riksdagsgrupps pressmeddelande, STT, 11.6.2025)

2.2 Statistisk översikt: antal, anordnare och regional fördelning

I detta avsnitt presenteras grundläggande statistik om den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Källan för materialet är Vipunen.

I hela landet deltog sammanlagt 234 249 barn i småbarnpedagogiken sommaren 2024, och deras modersmål omfattade totalt 116 olika språk. Av barnen har 80 procent (187 512) finska som modersmål, 6 procent (13 938) svenska och 14 procent (32 742) något annat språk.

Sommaren 2025 fanns det totalt 7 002 verksamhetsställen inom småbarnspedagogiken, varav 516 hade svenska som verksamhetsspråk. Ett verksamhetsställe kan ha flera verksamhetsspråk, om det finns flera barngrupper med olika verksamhetsspråk vid verksamhetsstället. En enskild barngrupp kan endast ha ett verksamhetsspråk.

Av de 516 verksamhetsställen där verksamhetsspråket är svenska var:

- 426 daghem (16 293 barn),
- 69 verksamhetsställen som erbjuder familjedagvård (183 barn),
- 18 gruppfamiljedagvård (165 barn).

Andelen barn med svenska som modersmål varierar mellan landskapen. Antalet svenskspråkiga barn enligt landskap presenteras i tabell 1.

Tabell 1. Antalet barn som deltog i småbarnspedagogik enligt modersmål (svenska).

Landskap	2021	2022	2023	2024
Nyland	7 004	7 192	7 290	7 365
Egentliga Finland	1 365	1 375	1 335	1 446
Satakunda	45	42	46	46
Egentliga Tavastland	26	25	24	28
Birkaland	113	108	114	110
Päijänne-Tavastland	58	61	65	66
Kymmenedalen	34	34	37	29
Södra Karelen	2	5	4	6
Södra Savolax	4	5	5	6
Norra Savolax	12	9	7	9
Norra Karelen	6	5	3	3
Mellersta Finland	16	21	24	18
Södra Österbotten	22	23	20	18
Österbotten	4 330	4 406	4 408	4 404
Mellersta Österbotten	291	318	302	292
Norra Österbotten	40	39	34	35
Kajanaland	1	3	3	3
Lappland	22	19	17	10
Totalt	**13 391**	**13 690**	**13 738**	**13 894**

Antalet barn i småbarnspedagogik med svenska som modersmål var år 2024 sammanlagt 13 938. Denna siffra berättar dock inte på vilket språk barnet deltar i småbarnspedagogiken. Deltagandegraden för barn med svenska som modersmål i småbarnspedagogiken var 81,6 procent. Av dessa barn deltog 13 596, det vill säga 98 procent, i småbarnspedagogik i daghem, 222 i familjedagvård (1,6 %) och 144 i gruppfamiljedagvård (1 %).

Av dessa barn deltog 15 procent mindre än 25 timmar per vecka, 33 procent 25–35 timmar per vecka och 53 procent mer än 35 timmar per vecka. Jämfört med barn som har finska som modersmål deltog 81 procent av dessa i småbarnspedagogik år 2024, varav 95 procent i daghem, cirka 4 procent i familjedagvård och cirka 1 procent i gruppfamiljedagvård. Familjedagvård är något vanligare bland barn med finska som modersmål. År 2024 deltog 187 512 barn med finska som modersmål i småbarnspedagogiken. Av dem deltog 12 procent mindre än 25 timmar i veckan, 33 procent deltog 25–35 timmar i veckan och 56 procent mer än 35 timmar i veckan. Bland barn med svenska som modersmål är det något vanligare att delta mindre än 25 timmar per vecka. Bland barn med finska som modersmål är det något vanligare att delta mer än 35 timmar per vecka.

Antalet barn som hade ett annat modersmål än finska, svenska eller samiska var år 2024 sammanlagt 32 742, vilket är ungefär 14 procent av den totala mängden barn som deltar i småbarnspedagogiken. Av dem deltog 99 procent i daghem och 1 procent i gruppfamiljedagvård och familjedagvård. I denna grupp deltog 11 procent mindre än 25 timmar per vecka, 37 procent deltog 25–35 timmar och 52 procent mer än 35 timmar per vecka.

I skiftomsorg deltog 192 barn med svenska som modersmål (1,4 % av språkgruppens barn), 9 270 barn med finska som modersmål (5 % av språkgruppens barn) och 693 barn med ett annat modersmål än finska, svenska eller samiska (2 % av språkgruppens barn). (Källa: Vipunen, barn i småbarnspedagogik, uppgifter insamlade 10/2025).

Tabell 2. Antalet barn inom småbarnspedagogiken år 2024 enligt modersmål och åldersgrupp (småbarnspedagogik som ordnas av kommunen och den privata sektorn) (Källa: Vipunen, barn i småbarnspedagogiken, uppgifter insamlade 10/2025.)

Antalet barn inom småbarns-pedagogiken år 2024 enligt modersmål och åldersgrupp	Under 3 år	3–5 år	6 år
Svenska	3 303 (24 %)	7 863 (56 %)	2 427 (17 %)
Finska	42 630 (23 %)	101 736 (54 %)	32 577 (17 %)
Annat modersmål än svenska, finska eller samiska	6 381 (19 %)	18 723 (57 %)	6 645 (20 %)
Totalt	52 314	128 322	41 649

Tabell 3. Barnets modersmål och andel (%) av barn enligt form för anordnande av småbarnspedagogik (Källa: Vipunen, uppgifter insamlade 10/2025).

Barnets modersmål och andel (%) av barn enligt form för anordnande av småbarns-pedagogik	Anordnad av kommun eller sam-kommun	Köpt tjänst, anordnad av kommun eller sam-kommun	Service-sedel, anordnad av kommun eller sam-kommun	Anordnad med privat-vårdsstöd	Privat småbarns-pedagogik utan privat-vårdsstöd
Svenska	85,2 %	4,5 %	7,8 %	3,5 %	0 %
Finska	81,3 %	1,2 %	15,4 %	3,2 %	0 %
Annat modersmål än svenska, finska eller samiska	85,3 %	0,7 %	11,0 %	3,6 %	0,1 %

Av tabell 4 framgår att andelen barn med svenska som modersmål är något högre inom den småbarnspedagogik som ordnas som köptjänst än bland barn med finska eller med ett annat modersmål än finska, svenska eller samiska. I tabell 4 har antalet barn inom småbarnspedagogiken med svenska som modersmål sammanställts för de tvåspråkiga kommunerna.

Tabell 4. Antal barn inom småbarnspedagogiken med svenska som modersmål i tvåspråkiga kommuner där svenska eller finska är majoritetsspråk 2024.

Kommun	Antal år 2024
Tvåspråkiga kommuner, finska som majoritetsspråk	
Kaskö – Kaskinen	12
Karleby – Kokkola	288
Vasa – Vaasa	795
Esbo – Espoo	1 395
Hangö – Hanko	126
Helsingfors – Helsinki	2 328

Kommun	Antal år 2024
Grankulla – Kauniainen	207
Kyrkslätt – Kirkkonummi	324
Lappträsk – Lapinjärvi	24
Lojo – Lohja	72
Lovisa – Loviisa	231
Mörskom – Myrskylä	6
Borgå – Porvoo	774
Pyttis – Pyhtää	uppgift saknas, v. 2023: 12
Sjundeå – Siuntio	87
Åbo – Turku	510
Vanda – Vantaa	303
Tvåspråkiga kommuner, svenska som majoritetsspråk	
Korsnäs	54
Kristinestad – Kristiinankaupunki	120
Kronoby – Kruunupyy	216
Larsmo – Luoto	351
Malax – Maalahti	255
Korsholm – Mustasaari	798
Närpes – Närpiö	249
Pedersöre – Pedersören kunta	600
Jakobstad – Pietarsaari	438
Nykarleby – Uusikaarelepyy	282
Vörå – Vöyri	225
Ingå – Inkoo	120
Kimitoön – Kemiönsaari	165
Pargas – Parainen	423
Raseborg – Raasepori	828

Källa: Vipunen 10 / 2025

Utvecklingen av den svenskspråkiga befolkningen i Finland

Antalet svenskspråkiga i Finland har minskat från cirka 300 000 personer i början av 1990-talet till cirka 288 000 år 2020, och samtidigt har deras andel av hela befolkningen sjunkit från 5,9 procent till omkring 5,2 procent (Saarela, 2021).

Den absoluta minskningen är relativt liten, men den relativa andelen minskar i takt med befolkningstillväxten och den språkliga diversifieringen. Utvecklingen balanseras dock av att personer med svenska som modersmål under 2000-talet systematiskt har haft en högre total fertilitet än personer med finska som modersmål. År 2020 var totalfertiliteten 1,51 bland svenskspråkiga och 1,32 bland finskspråkiga; denna skillnad har varit synlig sedan 2007 (Statistikcentralen, Födda; Saarenmaa, 2021). Svenskspråkiga familjer får i genomsnitt något fler barn, vilket dämpar den relativa minskningen av språkgruppen.

Den språkliga verkligheten är dock i allt högre grad tvåspråkig. Nästan hälften av de barn som registrerats som svenskspråkiga växer i praktiken upp i tvåspråkiga miljöer, särskilt i huvudstadsregionen där tre av fyra svenskspråkiga familjer är tvåspråkiga i vardagen (Saarenmaa, 2021; Saarela, 2021).

Regionalt är den svenskspråkiga befolkningen tydligt koncentrerad till det så kallade Svenskfinland[2], det vill säga Nyland, Österbotten, Egentliga Finland och Åland, där majoriteten av språkgruppen bor (Magma, 2021; Saarela, 2021). Strax under hälften av de svenskspråkiga bor i Nyland och ungefär en tredjedel i Österbotten, men den relativa andelen barn är störst i de svenskspråkiga kommunerna i Österbotten, där på många håll över 80 procent av barnen är registrerade som svenskspråkiga (Statistikcentralen, Befolkningsstruktur). Samtidigt är huvudstadsregionen det största området i absoluta tal: i Helsingfors och Esbo bor tusentals svenskspråkiga barn, även om deras andel av alla barn är omkring 6–7 procent (Statistikcentralen, Befolkningsstruktur). Andra orter med ett jämförelsevis stort antal svenskspråkiga barn är Raseborg, Korsholm, Borgå, Vasa, Pedersöre och Jakobstad, där alla hade över 2 000 svenskspråkiga barn år 2020. Denna dubbla utveckling, stark geografisk koncentration till kustkommunerna och samtidigt tillväxt i större städer, gör språkgruppen demografiskt heterogen, med varierande lokal identitet, utbildningsmöjligheter och olika former av tvåspråkighet (Magma, 2021).

2 Begreppet **Svenskfinland** avser tvåspråkiga kommuner i fastlandsfinland och enspråkigt svenska kommuner på Åland. Dessa är områden där majoriteten av Finlands svenskspråkiga befolkning bor. Totalt finns 49 sådana kommuner. Källa: https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2021/ruotsinkielisilla-keskimaaraista-enemman-lapsia-jo-lahes-puolet-kaksikielisia

I Finland kan endast ett modersmål registreras i befolkningsdatasystemet. Biträdande justitieombudsmannen har konstaterat att även om den uppgift om modersmål som antecknats i befolkningsdatasystemet ger en stark indikation på en persons språkliga bakgrund, kan denna uppgift i sig inte anses avgörande vid bedömningen av barnets rätt till småbarnspedagogik och hur den ska ordnas (18.12.2013, dnr 410/4/12). Det väsentliga är att barnets språkliga och kulturella rättigheter samt vårdnadshavarnas önskemål diskuteras i samband med ansökan om en plats inom småbarnspedagogiken och att man i samförstånd med vårdnadshavarna strävar efter att hitta en lösning som bäst motsvarar barnets bästa och barnets språkliga behov. Kommunen kan erbjuda småbarnspedagogik för barnet även på ett annat språk än barnets modersmål, om detta är förenligt med barnets bästa, vårdnadshavarna önskar det och kommunen erbjuder småbarnspedagogik på det aktuella språket. I praktiken är det barnets vårdnadshavare som beslutar om barnets rätt att få småbarnspedagogik på sitt modersmål. (RP 40/2018 rd)

I två- eller flerspråkiga familjer ansvarar föräldrarna för att besluta vilket officiellt modersmål barnet ska registreras med. I tvåspråkiga familjer väljer man ofta fortfarande svenska som barnets registrerade modersmål, särskilt när modern är svenskspråkig och familjen har hög utbildningsnivå (Saarela, 2021; Statistikcentralen, 2018b). Detta förklarar varför antalet registrerade svenskspråkiga barn är större än antalet barn som bor i helt svenskspråkiga familjer: år 2020 fanns cirka 60 600 svenskspråkiga under 18 år, medan endast omkring 37 000 bodde i helt svenskspråkiga familjer (Statistikcentralen, Befolkningsstruktur; Statistikcentralen 2018a). Med andra ord växer en stor del av de yngsta åldersgrupperna inom språkgruppen upp i miljöer där svenskan delar utrymme med finska och allt oftare även engelska (Magma, 2021).

På längre sikt handlar de centrala utmaningarna mindre om födelsetalen, som fortfarande är relativt goda bland svenskspråkiga, och mer om unga vuxnas rörlighet och regionala differentiering. Nettoutflyttningen till Sverige har varit liten, under 3 000 personer mellan 2000 och 2017, men de som flyttar är ofta unga, särskilt unga kvinnor, vilket på sikt kan påverka den lokala befolkningsstrukturen och servicebehoven (Saarela, 2020, 14; Saarela, 2021). Samtidigt åldras den svenskspråkiga befolkningen snabbt i vissa kustkommuner, medan språkgruppen i Nyland och vissa tillväxtcentrum blir allt mer flerspråkig och utbildningsnivån stiger (Statistikcentralen, Befolkningsstruktur, 2020).

Sammanfattningsvis kan konstateras att den svenskspråkiga befolkningen i Finland är numerärt liten, men demografiskt mer livskraftig än vad siffrorna i sig antyder. I de svenskspråkiga skolorna finns cirka tio procent fler elever än antalet barn som

är registrerade som svenskspråkiga, vilket stöder språkgruppens förnyelse (Saarela 2021; Magma 2021). Samtidigt är utvecklingen tydligt flerspråkig och regionalt differentierad, vilket ställer krav på både språkmedveten småbarnspedagogik och utvecklingen av registrering och uppföljning av språk (Justitieministeriet, 2020; Saukkonen, 2016).

3 Metoder

I detta kapitel beskrivs kartläggningens forskningsmetoder och metoderna för datainsamlingen. Syftet är att ge en tydlig bild av hur resultaten i kartläggningen har producerats och vilket material de baserar sig på. Materialet består av flera källor som kompletterar varandra, vilket möjliggör en granskning av fenomen på både nationell nivå och kommunnivå inom en och samma metodramverk.

Datainsamlingen byggde på tre metoder: (1) en systematisk sammanställning av statistik- och utvärderingsdata, (2) ett bakgrundsgivande och fördjupande expertintervjumaterial samt (3) en tvådelad enkät som nådde respondenter runt om hela landet. Dessa material har granskats parallellt så att den kvantitativa informationen gav en helhetsbild av läget och utvecklingen inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, medan det kvalitativa materialet fördjupade förståelsen av vardagen, erfarenheterna och de strukturella lösningarna i anordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik. Tabell 5 sammanställer kartläggningens material.

Tabell 5. Kartläggningens materialinsamling.

Kartläggningens material	
Bakgrunds-material	Statistik och tidigare utredningar om den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i relation till temat.
Intervjuer	Sammanlagt genomfördes 27 intervjuer, varav 7 med representanter för förvaltningen och 20 med representanter från kommuner. I intervjuerna med kommunrepresentanter deltog daghemsföreståndare och lärare inom småbarnspedagogik. Alla deltagare som representerade förvaltningen var chefer för småbarnspedagogik, antingen för hela kommunen eller bara för svenskspråkig småbarnspedagogik. Intervjuerna gjordes i olika delar av Finland för att beakta kommunala och regionala nyanser i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. En del av intervjuerna genomfördes i början av kartläggningen i syfte att ge bakgrundsinformation, och en del i slutskedet efter att enkäten hade genomförts.
Enkät	Enkäten besvarades av totalt 381 personer. Av dem som representerade kommuner med svenskspråkig småbarnspedagogik svarade 82 på svenska och 52 på finska. Dessutom kom 247 svar från kommuner där det för närvarande inte ordnas svenskspråkig småbarnspedagogik.

Statistikuppgifter

Det statistiska materialet sammanställdes från befintliga nationella datakällor och därigenom belystes den regionala situationen för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, utvecklingstrender samt skillnader mellan olika regioner. Uppgifterna kompletterade både intervjuerna och enkätmaterialet och utgjorde den kvantitativa grunden för kartläggningen.

Tidigare utredningar

Som en del av kartläggningen genomfördes en genomgång av tidigare utredningar om svenskspråkig småbarnspedagogik i Finland. I denna rapport presenteras de centrala iakttagelserna i en sammanfattad form.

Intervjuer

Intervjuerna genomfördes etappvis under våren och hösten 2025. Under våren insamlades en första helhet av semistrukturerade intervjuer som gav en övergripande bild av olika kommuners och sakkunnigas perspektiv på situationen inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Under hösten genomfördes en kompletterande intervjurunda med målet att fördjupa förståelsen av de teman som framkommit i vårens intervjuer och i enkätresultaten.

Sammanlagt genomfördes 27 intervjuer. I intervjuerna deltog representanter för förvaltning (chefer för småbarnspedagogik) samt daghemsföreståndare och lärare inom småbarnspedagogik från olika delar av Finland, inklusive representater för tvåspråkiga kommuner (fi–sv och sv–fi) och enspråkigt finska kommuner/språköar. Intervjuerna omfattade både små och stora kommuner samt kommunala och privata anordnare.

I kartläggningen genomfördes intervjuer med kommunrepresentanter i totalt 15 tvåspråkiga kommuner och en språkö. Av dessa var 4 små kommuner (färre än 10 000 invånare), 8 medelstora kommuner (10 000–100 000 invånare) och 4 stora kommuner (över 100 000 invånare).

Kommunernas språkfördelning:

- Små kommuner: 2 kommuner med svenskspråkig majoritet, 1 kommun med finskspråkig majoritet, och en enspråkigt finsk kommun med småbarnspedagogik på svenska, det vill säga en språkö.
- Medelstora kommuner: 3 kommuner med svenskspråkig majoritet och 5 kommuner med finskspråkig majoritet.
- Stora kommuner: alla 4 kommuner med finskspråkig majoritet.

Totalt deltog alltså 5 kommuner med svenskspråkig majoritet och 10 kommuner med finskspråkig majoritet, varav en är enspråkigt finsk.

Alla intervjuer genomfördes som individuella intervjuer med en genomsnittlig längd på cirka en timme. Intervjuerna utfördes anonymt och konfidentiellt, och intervjufrågorna skickades till deltagarna i förväg.

I intervjuerna behandlades bland annat språkliga och kulturella särdrag, personalens kompetens och behörighet, hur bestämmelser och styrdokument tillämpas i praktiken, kommunernas administrativa lösningar samt barns och familjers erfarenheter av vardagen och den språkliga miljön inom småbarnspedagogiken. Det kvalitativa materialet analyserades med hjälp

av innehållsanalys och tematisering, vilket möjliggjorde identifiering av återkommande fenomen och skapade en helhetsbild av praxis, styrkor och utvecklingsbehov inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

Enkät

Enkäten genomfördes genom att respondenterna fick olika frågeformulär beroende på om de arbetar i en kommun/organisation som ordnar svenskspråkig småbarnspedagogik eller inte. Enkäten distribuerades via kommunernas registraturer. Totalt 381 personer besvarade enkäten, och respondenter deltog från samtliga landskap. Att svar erhölls från olika delar av Finland möjliggjorde en nationell granskning av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. I enkäten samlades inga personuppgifter in och inga identifierande uppgifter om kommunerna efterfrågades.

Resultatens generaliserbarhet

Vid tolkningen av resultaten från kartläggningen och vid generaliseringen av dem bör det beaktas att antalet respondenter varierar mellan olika typer av kommuner och i vissa grupper är antalet litet. Därmed kan det inte sägas att resultaten ger en heltäckande bild av situationen i hela landet. Deltagandet i intervjuerna och besvarandet av enkäten har varit frivilligt.

Kartläggningsarbetet har styrts av en referensgrupp bestående av representanter för olika aktörer.

4 Kartläggningens resultat

I detta kapitel presenteras svaren från enkäten, uppdelade enligt olika respondentgrupper. Respondentgrupperna är: tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk (n=22), tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk (n=84), enspråkigt finska kommuner som ordnar svenskspråkig småbarnspedagogik (till exempel språköar) (n=28), samt kommuner där svenskspråkig småbarnspedagogik för närvarande inte ordnas (n=247).

Den enkät som riktades till respondenterna var omfattande och innehöll följande avsnitt, definierade utgående från kartläggningens frågeställningar:

(1) bakgrundsuppgifter,
(2) genomförandet av och resurserna för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken,
(3) tillgången till personal och behov av fortbildning,
(4) lagstiftning och styrdokument,
(5) förvaltningsmodeller,
(6) utvecklingen av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken,
(7) samarbete, nätverk och samarbetspartner,
(8) barn med ett annat modersmål än svenska eller finska,
(9) stöd för barnets språkliga utveckling samt,
(10) sammanfattande frågor.

Dessa teman behandlas för varje respondentgrupp. De sammanställda svaren på forskningsfrågorna, utifrån alla respondentgruppers perspektiv, presenteras i kapitel 5: *Sammanfattning av resultaten och rekommendationer*.

Eftersom vissa respondentgrupper består av ett litet antal svarande bör detta beaktas i tolkningen av resultaten. Procentandelarna har beräknats gruppvis i förhållande till respektive respondentgrupp. Om den sammanlagda procentandelen för svarsalternativen i något avsnitt inte uppgår till 100 procent beror det på att inte alla som besvarade enkäten har besvarat just den specifika frågan.

4.1 Tvåspråkiga kommuner: majoritetsspråk svenska

4.1.1 Respondentgruppens resultat i enkäten

Bakgrundsuppgifter

Enkäten besvarades av 22 personer från tvåspråkiga kommuner där svenska är majoritetsspråk. Av dessa svarade 20 personer på svenska och 2 personer på finska. Bland respondenterna var 12 personer (55 %) daghemsföreståndare, 5 personer (23 %) chefer för småbarnspedagogik, 2 personer (9 %) områdesansvariga för småbarnspedagogik och 6 personer hade någon annan roll, till exempel chef för fostran och utbildning. Några respondenter hade valt flera roller. Av respondenterna var 16 personer (73 %) från Österbotten, 5 personer (23 %) från Egentliga Finland och 1 person (5 %) från Nyland. Av respondenterna representerade 20 personer (91 %) den offentliga sektorn och 2 personer den privata sektorn (9 %). I svaren rapporterade alla respondenter att över 50 procent av barnen är svenskspråkiga.

Det mest typiska i denna respondentgrupp var att kommunen själv ordnar den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Alla respondenter hade valt detta alternativ. Dessutom uppgav en mindre andel att tjänsten köps av en privat producent av småbarnpedagogik, 5 respondenter (23 %), eller ordnas genom avtal med en eller flera grannkommuner, 1 respondent (5 %).

Av respondenterna bedömde 12 personer (55 %) att efterfrågan på svenskspråkig småbarnspedagogik i närmaste framtid förblir oförändrad. En växande efterfrågan bedömdes av 7 respondenter (32 %) och 3 respondenter (14 %) uppskattade att efterfrågan minskar. Kommunernas situationer skiljer sig därför tydligt åt. I några kommuner finns endast svenskspråkiga daghem och finskspråkig småbarnspedagogik ordnas i tvåspråkiga grupper.

I enkätens öppna svar framgår att dessa kommuner uppvisar både en nedåtgående befolkningstrend och en ökning i deltagandet i småbarnspedagogiken. Enligt många respondenter har födelsetalet i den egna kommunen varit stabilt medan det totala antalet barn har minskat. I några svar konstateras att den finskspråkiga befolkningen minskar medan antalet svenskspråkiga barn verkar förbli oförändrat. Andelen barn som deltar i småbarnspedagogiken uppges ha ökat, vilket håller antalet barn inom småbarnspedagogiken relativt stabilt. Situationen varierar mellan kommunerna. Flera respondenter påpekar att även inflyttning och utflyttning påverkar utvecklingen i barnantal. Kundunderlaget för svenskspråkig småbarnspedagogik kan också förändras beroende på hur många tvåspråkiga eller

finskspråkiga familjer som väljer svenska som undervisningsspråk. I materialet lyfts fram att allt fler familjer är intresserade av svenskspråkig småbarnspedagogik eller småbarnspedagogik på två språk.

Genomförandet av och resurserna för den svenskspråkiga småbarns-pedagogiken

I figur 1 visas respondenternas uppfattningar om påståenden om den svenskspråkiga utbildningsvägen och frågor som gäller lagen om småbarnspedagogik. Vid de flesta påståendena svarade majoriteten av respondenterna ”instämmer helt”. Nästan alla respondenter svarade på påståendet ”instämmer helt” eller ”instämmer delvis” och endast ett fåtal respondenter kunde inte ta ställning till två av påståendena.

Figur 1. Bedöm följande påståenden om genomförandet av svenskspråkig småbarnspedagogik i kommunen/organisationen.

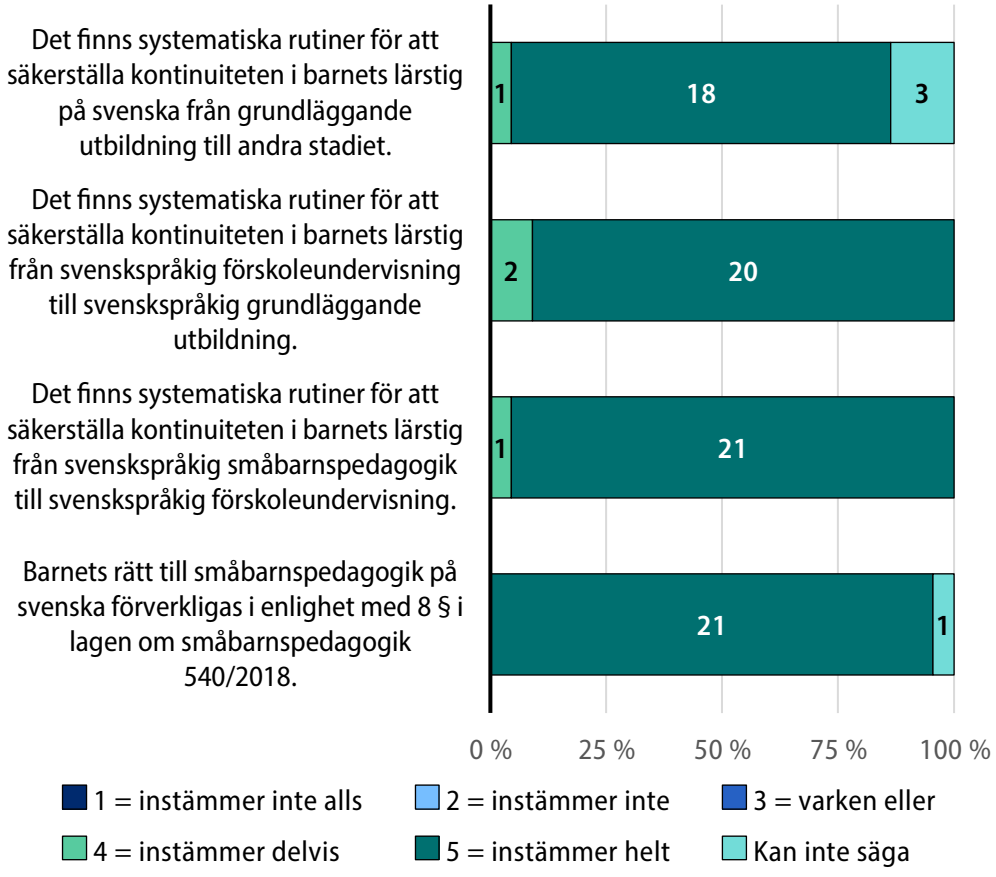

Även svaren till påståendena som gällde lagstiftning och kvalitet var genomgående mycket positiva. I dessa påståenden var nästan alla respondenter eniga och hade valt antingen alternativet ”instämmer helt” eller ”instämmer delvis”.

Figur 2. Bedöm följande påståenden om genomförandet av svenskspråkig småbarnspedagogik i kommunen/organisationen.

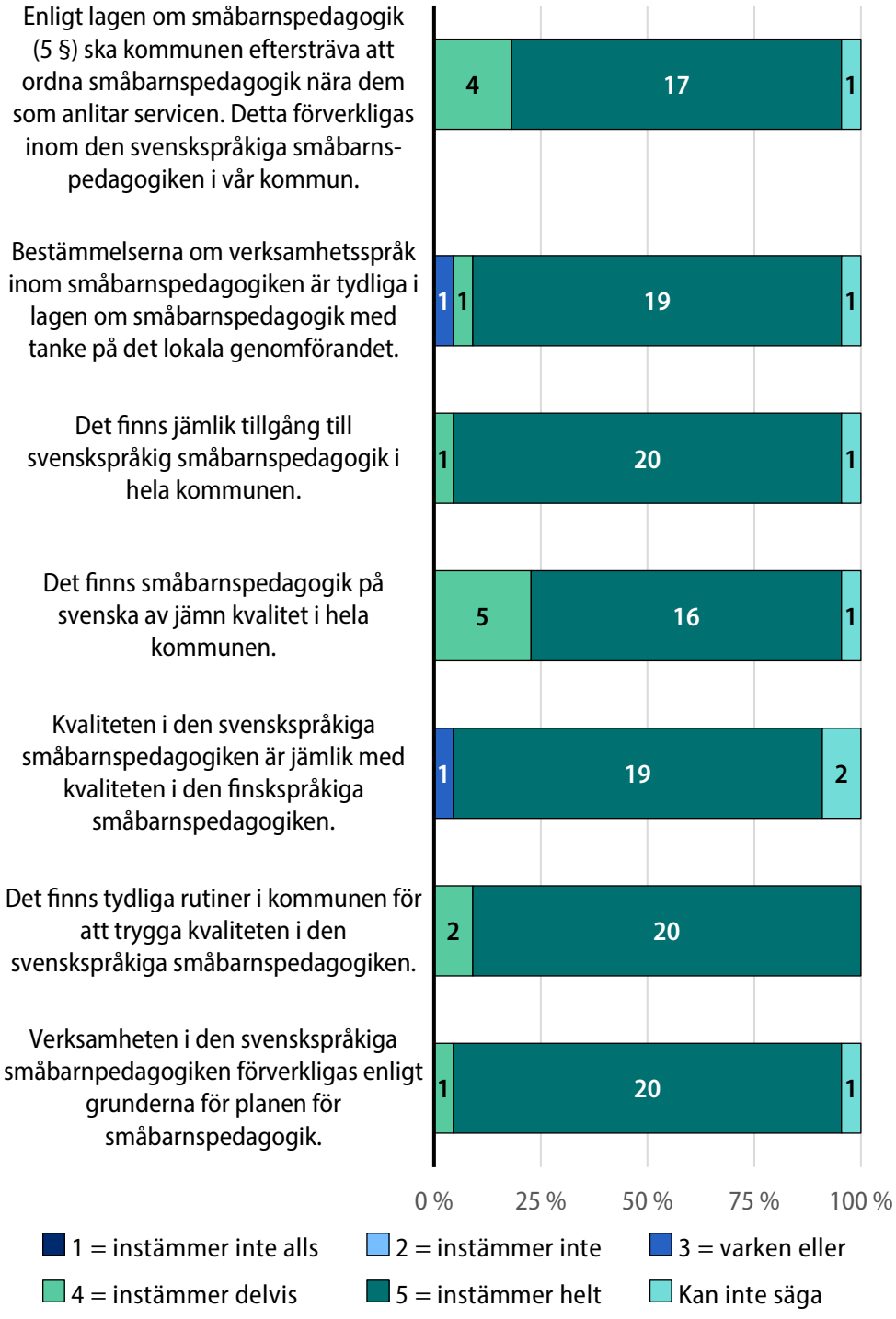

Svaren till påståendena som gäller kvaliteten och de centrala principerna för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken presenteras i figur 2. Även till dessa påståenden var inställningen genomgående mycket samstämmig och positiv.

I figur 3 presenteras inställningen till påståendena som gäller resurser. Här förekom något större variation, även om inställningen också i detta avseende överlag var positiv. Särskilt positivt bedömdes ändamålsenligheten i lärmiljöerna (19 respondenter instämde, 86 %), tillräckliga läromedel (18 instämde, höll 81 %) samt tillräcklig finansiering (16 instämde, 72 %). Bedömningar ”instämmer inte alls” och ”instämmer inte” om resurserna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i kommunen/organisationen visade sig enligt följande: Tillräckligheten av svenskspråkigt pedagogiskt material som beaktar särdragen i den svenskspråkiga utbildningen i Finland besvarade respondenterna (6 respondenter, 27 %), personalresurserna (5 respondenter, 22 %) samt tillräckligheten av finansieringen (4 respondenter, 18 %).

Figur 3. Bedöm följande påståenden om resurser inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i kommunen/organisationen.

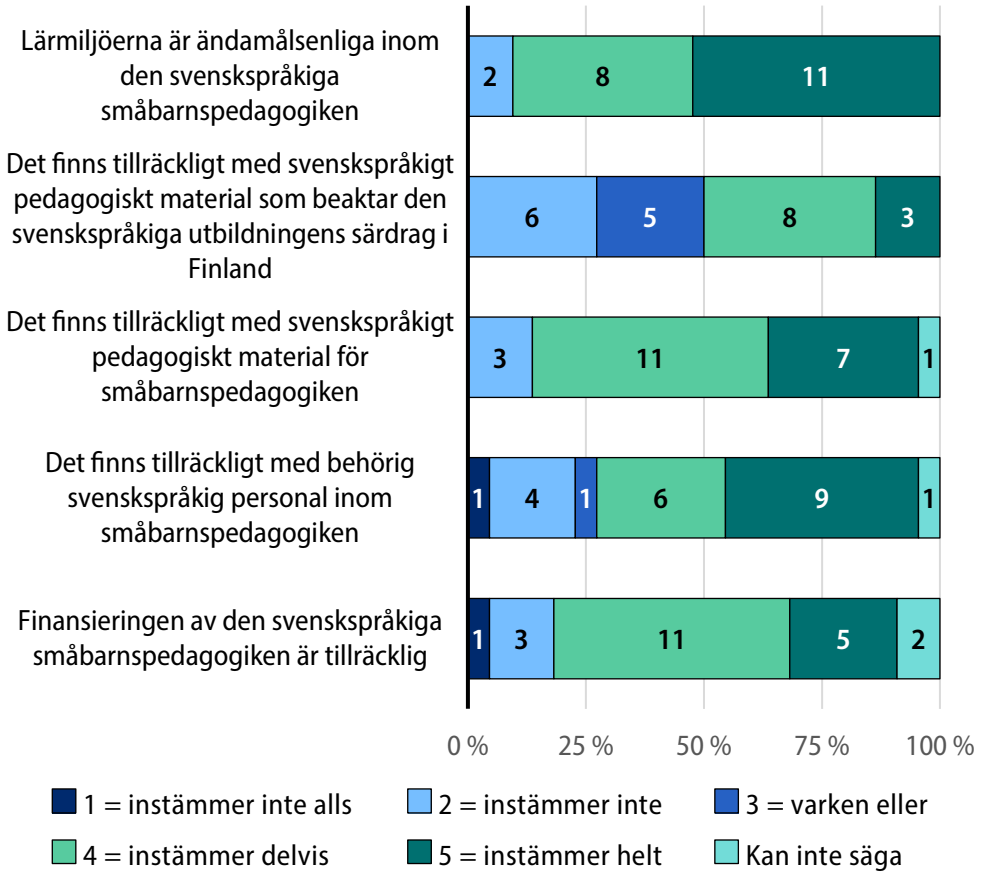

Utgående från enkätens öppna svar är personalen inom småbarnspedagogiken i huvudsak kunnig och engagerad, men det lyfts fram att deras möjligheter att genomföra högkvalitativ pedagogik i enlighet med styrdokumenten delvis är begränsade. En central orsak anses vara otillräckliga personalresurser och tidsresurser som inte beaktar de förändrade arbetsuppgifterna och kraven. Det framkommer också att det under dagen inte alltid finns tillräckligt med tid för pauser, planering eller möten, eftersom majoriteten av barnen vistas i daghemmet minst åtta timmar per dag och personalens möjlighet till frånvaro från gruppen under dagen är starkt begränsad. Detta beror på att personalen med sin närvaro uppfyller trygghets- och kvalitetskriterier. I svaren nämns även andra utmaningar som bidrar till belastningen, såsom sjukfrånvaro.

Kommunernas stramare budgetar begränsar möjligheterna att anställa vikarier. Detta har lett till situationer där personal måste flytta mellan grupper för att täcka frånvaro, vilket försvagar den pedagogiska kontinuiteten i den egna gruppen. Särskilt under perioden från höst till vår innebär den ökade förekomsten av infektioner ytterligare påfrestningar.

Utifrån de öppna svaren framgår också att tillgången till svenskspråkigt material delvis är begränsad medan svenskspråkigt pedagogiskt material som är anpassat till finländska förhållanden är delvis mycket begränsat. En stor del av materialet publiceras endast på finska, och material från Sverige lämpar sig inte alltid direkt för en finlandssvensk kontext. Kommunala budgetnedskärningar påverkar dessutom barnens vardag i småbarnspedagogiken och begränsar möjligheterna att skaffa material eller andra resurser.

Litteratur från Sverige är till hjälp, men den ersätter inte behovet av inhemskt svenskspråkigt material i ett tvåspråkigt land där material enligt respondenterna bör finnas tillgängligt på jämlika villkor på båda språken.

Tillgången till personal och behov av fortbildning

I enkäten ombads respondenterna bedöma tillgången till personal enligt olika befattningar. I denna respondentgrupp upplevdes bristen vara störst på socionomer inom småbarnspedagogik, speciallärare och lärare inom småbarnspedagogik (figur 4).

Figur 4. Bedöm tillgången till behörig personal inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken för följande personalgrupper.

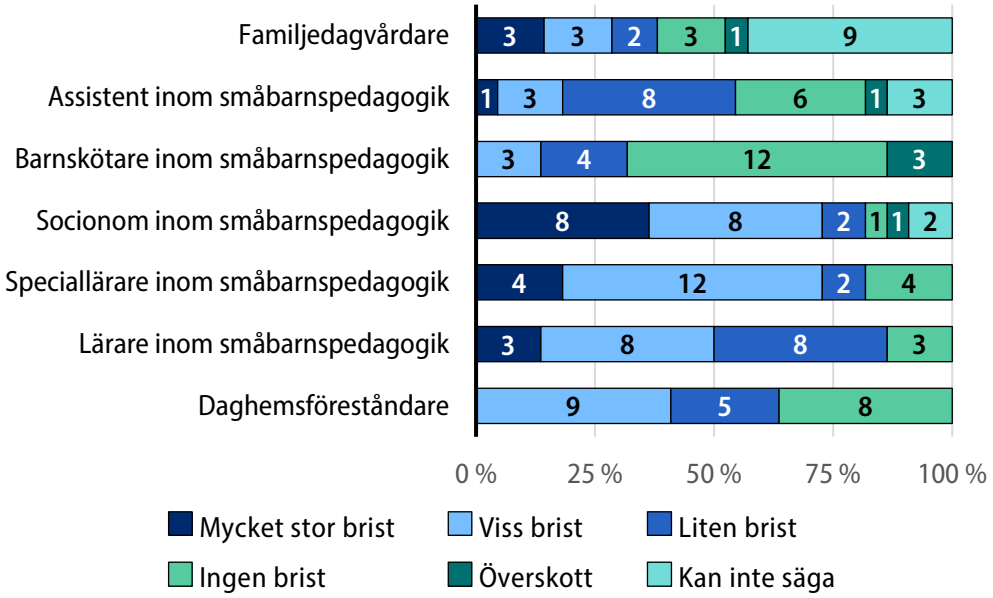

Tillgången till behörig personal har under det senaste året utvecklats enligt följande: enligt två respondenter har situationen förbättrats (1 %), enligt 11 respondenter har den försämrats (50 %) och enligt 8 respondenter har den förblivit oförändrad (37 %). En respondent kunde inte bedöma situationen.

Utifrån de öppna svaren framgår att personalsituationen är utmanande på många sätt och att det handlar både om tillgång och kompetens. Personalbristen varierar mellan regioner, särskilt i områden där daghem ligger geografiskt långt ifrån varandra eller i skärgårdsområden framgår brister i personalresurser som mera utmanande. I dessa fall är utmaningen särskilt att få tag på vikarier. Det kommer få sökande till lediga tjänster och många av dem är inte behöriga. När behöriga lärare inom småbarnspedagogik inte kan rekryteras sköts uppgifterna av erfarna barnskötare, och dessa i sin tur ersätts av personal som inte nödvändigtvis har behörighet. Detta minskar andelen behörig personal särskilt i små daghem.

Även om det bland de obehöriga finns kunniga och engagerade arbetstagare betonar respondenterna utbildningens betydelse för den pedagogiska kvaliteten. Detta framträder särskilt i grupper med barn som behöver stöd. Utan teoretisk förståelse riskerar småbarnspedagogiken att bli främst omsorg och lek, och det

är inte möjligt att genomföra den utvecklande pedagogik som styrdokumenten förutsätter. De behöriga arbetstagarna bär ofta ett stort ansvar för den pedagogiska verksamheten, men tiden för gemensamma samtal är vanligtvis mycket begränsad.

Många respondenter beskriver försämringen så att färre personer söker sig till branschen och att bristen är särskilt stor på lärare inom småbarnspedagogik, socionomer och personer med ledarerfarenhet. Konkurrensen om arbetstagare är hård mellan kommunerna. Också lönenivån lyfts fram som ett område där man önskar förbättringar. Antalet socionomer inom småbarnspedagogik bedöms vara otillräckligt i förhållande till kommande behörighetskrav.

Av respondenterna bedömde 12 personer (55 %) att fortbildning med anknytning till svenskspråkig småbarnspedagogik finns i tillräcklig omfattning och 10 personer (45 %) att den finns i måttlig omfattning. Ingen respondent ansåg att fortbildning saknas.

Majoriteten av respondenterna, 15 personer (68 %), hade kartlagt personalens behov eller önskemål gällande fortbildning inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Fem respondenter kunde inte bedöma frågan (23 %) och två respondenter uppgav att kartläggning inte har gjorts (1 %).

Utifrån svaren fördelas fortbildningsbehoven i tydliga temaområden. De mest frekvent nämnda gäller stöd för barns beteende och språkutveckling (stöd för barn som uppvisar utmanande beteende och bemötande av barn med neuropsykiatriska funktionsvariationer), olika pedagogiska och digitala metoder (till exempel rörelse, musik och kreativ verksamhet) samt stärkande av personalens och ledningens kompetens. Därtill nämns bland annat stöd för flerspråkiga och kulturell mångfald, AI-kompetens, pedagogisk planering, socioemotionella färdigheter samt ledarskap och samarbetsfärdigheter. I några svar konstateras att alla kompetensområden behöver kontinuerlig utveckling för att personalen ska hålla sig à jour.

Lagstiftning och styrdokument

Svaren till påståenden som gällde lagstiftning och styrdokument (figur 5) var i denna respondentgrupp varierande positiva eller neutrala.

Figur 5. Ta ställning till följande påståenden om lagstiftning och styrdokument.

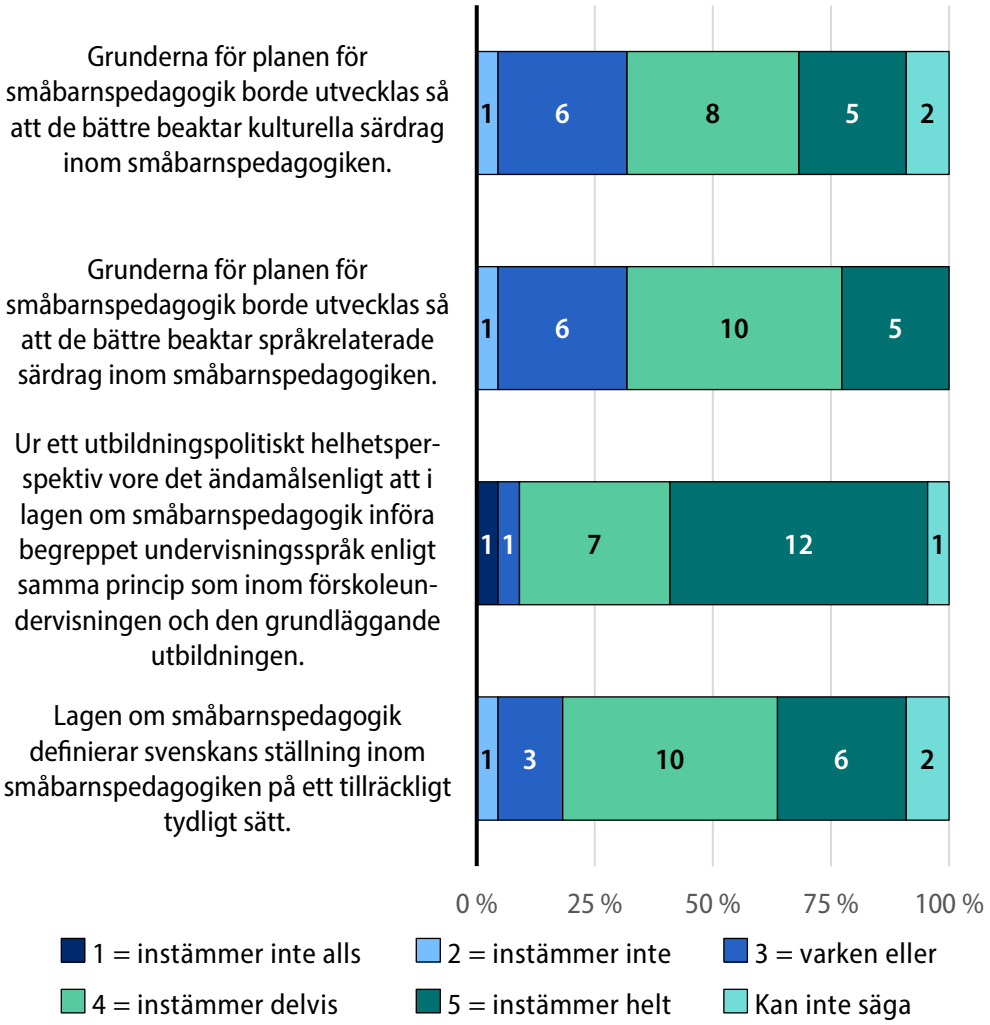

Påståndet som fick mest bejakande svar var att det ur ett utbildningspolitiskt helhetsperspektiv vore ändamålsenligt att inkludera begreppet undervisningsspråk i lagen om småbarnspedagogik enligt samma principer som i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. 19 respondenter svarade här antingen ”instämmer helt” eller ”instämmer delvis”, vilket motsvarar 86 %. En stor del av respondenterna instämde också i påståendet att lagen om småbarnspedagogik tillräckligt tydligt definierar svenskans ställning, 16 respondenter svarade här antingen ”instämmer helt” eller ”instämmer delvis”, vilket motsvarar 73 procent. Även påståendet om att Grunderna för planen för småbarnspedagogik borde utvecklas så att de bättre beaktar språkliga särdrag fick

brett stöd, 15 respondenter svarade här antingen ”instämmer helt” eller ”instämmer delvis”, vilket motsvarar 68 procent. Endast enstaka respondenter svarade på ett annat sätt, och några kunde inte bedöma frågan.

I de öppna svaren betonas behovet av tydlighet och en praktisk förståelse av tvåspråkighet. Enligt flera respondenter är de nuvarande grunderna tillräckligt allmänt formulerade för att kunna tillämpas i olika språkmiljöer. Om definitioner som rör språk och kultur kompletteras bör de omfatta båda språken och kulturerna på jämlika villkor. En fråga som väcker oro gäller procentgränsen för småbarnspedagogik på två språk. Gränsen på under 25 procent upplevs som otydlig, eftersom den i praktiken kan innebära vad som helst mellan 0 och 24 procent. Enligt respondenterna borde även en miniminivå för personalens språkkunskap definieras för småbarnspedagogik som ordnas i mindre omfattning, för att säkerställa att verksamheten verkligen stödjer barnens språkutveckling.

Några kommentarer lyfter fram en risk att en striktare definition av undervisningsspråk kan försvaga förutsättningarna för grupper där barn med olika språk deltar. I sådana grupper betraktas språkens parallella närvaro i vardagen som värdefull och några respondenter önskar mera flexibilitet av förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen, särskilt i mindre kommuner där undervisning på båda språken kunde ordnas inom samma skola. Detta bedöms även stödja inflyttning och stärka barnens språkliga färdigheter. I vissa svar framhålls att frågan inte är särskilt aktuell i kommuner där verksamheten är tydligt enspråkig. Samtidigt framkom det under kartläggningen att blandade grupper med finsk- och svenskspråkiga barn i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken ibland felaktigt kallas språkbad, vilket kan göra syftet oklart, och att leda verksamhet på två språk ses som en praktisk utmaning.

Sammanfattningsvis efterfrågar denna respondentgrupp tydligare definitioner för småbarnspedagogik på två språk men vill samtidigt säkerställa flexibla, lokalt fungerande språklösningar utan att värdet eller förutsättningarna för grupper där barn med olika språk deltar äventyras.

När det gäller frågan om vilket stöd undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen kan erbjuda önskar denna respondentgrupp framför allt en starkare satsning på svenskspråkigt material och svenskspråkig fortbildning. För att stödja den svenskspråkiga småbarnspedagogiken behövs kontinuerligt och högkvalitativt undervisningsmaterial, forskningsbaserad kunskap och utbildning som finns tillgängligt samtidigt och på jämlika villkor med motsvarande material på finska. Även information om beslut och förändringar bör nå fältet snabbt också på svenska.

Det anses också viktigt att svenskans och den finlandssvenska kulturens ställning stärks tydligt. De nationella aktörerna förväntas kommunicera klart att det svenska språket är en värdefull del av Finlands tvåspråkighet och att svenskspråkiga daghem samt daghem där två språk används har en viktig roll i att stödja flerspråkighet och kulturell mångfald.

Flera respondenter lyfter även fram resursfrågor. Ministeriets och Utbildningsstyrelsens roll anses här kunna handla om att öka utbildningsplatserna, möjliggöra flexibla studievägar, till exempel studier vid sidan av arbete, samt att stärka yrkets attraktivitet, även genom en höjd lönenivå.

Dessutom framhålls att styrdokumenten inte bör uppdateras alltför ofta eller med alltför snäva tidsramar. En del respondenter föreslår också förändringar på systemnivå, såsom att se över nivån på avgifterna inom småbarnspedagogiken och att omdefiniera timantalet för den subjektiva rätten till småbarnspedagogik.

Förvaltningsmodeller

I denna respondentgrupp ordnas småbarnspedagogiken oftast genom en gemensam förvaltning tillsammans med den finskspråkiga småbarnspedagogiken, vilket fjorton respondenter angav, eller som en egen separat organisation, vilket sju respondenter angav. Tre respondenter valde alternativet på annat sätt, men dessa har placerats under kategorin egen separat organisation eftersom det gällde kommuner där det finns enbart svenskspråkig förvaltning.

Enligt materialet handlar de centrala fördelarna med den nuvarande förvaltningsmodellen om en gemensam struktur, enhetlighet och praktisk smidighet. En gemensam förvaltning möjliggör att linjedragningar, pedagogiskt tänkande och arbetssätt hålls enhetliga, och att samarbetet över språkgränser uppstår naturligt särskilt i små kommuner. Modellen stöder också två språk i vardagen och minskar den administrativa bördan eftersom daghemmen verkar under samma ledning. Dessutom anses en enhetlig förvaltning skapa förutsättningar för jämlik och likvärdig småbarnpedagogik på båda språken och underlätta genomförandet av gemensamma planer och samarbete. I kommuner där förvaltningsspråket är svenska upplevs modellen tydliggöra verksamheten och stärka helhetsstyrningen.

Utifrån svaren anknyter utvecklingsbehoven främst till att stärka samarbetet och förtydliga strukturerna. Flera respondenter betonar behovet av att fördjupa samarbetet särskilt med förvaltningen inom grundläggande utbildning och att öka samarbetet generellt. Även behovet av att tydliggöra uppgiftsstrukturer för

ledare lyfts fram, vilket visar på behovet av att precisera ansvar och roller. I vissa kommuner handlar utvecklingsbehoven också om språkfrågor: det finska språket borde stärkas som minoritetsspråk och tillgången till finskspråkiga lärare upplevs som utmanande. Förvaltningen anses också behöva mer resurser, och att ordna småskalig verksamhet på finska kan vara svårt på grund av den regionala bristen på personal.

En klar majoritet av respondenterna, 18 personer, upplever att de svenskspråkiga behoven och särdragen inom småbarnspedagogiken beaktas tillräckligt väl i kommunen eller organisationen. Endast en respondent var av annan åsikt och tre svarade att de inte kan bedöma frågan.

Utifrån de öppna svaren upplevs de svenskspråkiga behoven och förutsättningarna generellt vara väl beaktade. I samtliga kommuner där dessa respondenter verkar är svenska majoritetsspråk, vilket avspeglas både i förvaltningen och i den dagliga verksamheten: största delen av personalen är svenskspråkig eller tvåspråkig och majoriteten av barngrupperna inom småbarnspedagogiken fungerar på svenska. Detta skapar en stark struktur där svenskspråkig småbarnspedagogik är en naturlig och synlig del av hela utbildningssystemet. Respondenterna beskriver att all information, alla tjänster och arrangemang finns tillgängliga på båda språken och att daghemsverksamheten ordnas naturligt på två språk. Svenskans ställning stärks även av att ledningen och förtroendevalda har god förståelse för dess betydelse samt av att merparten av personalen har svenska som starkaste språk. I några kommentarer framhålls att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i praktiken utgör utgångspunkten för hela verksamheten och att finskspråkig småbarnspedagogik är mycket småskalig. Sammantaget uppfattas de svenskspråkiga behoven som väl tillgodosedda eftersom svenska är majoritetsspråk och den lokala identiteten och vardagen formas därefter.

Faktorer som främjar ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik

Utifrån svaren främjas ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik särskilt av strukturella och personalrelaterade faktorer. Den viktigaste möjliggörande faktorn är tillgången till svenskspråkig och behörig personal, eftersom det utan kompetenta arbetstagare och svenskspråkiga familjer är svårt att hålla språket levande i den dagliga verksamheten. I områden där svenska är majoritetsspråk och en del av den lokala miljön upplevs ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik som naturligt och okomplicerat.

Verksamheten stöds också av gott samarbete och en gemensam riktning mellan ledningen och personalen inom småbarnspedagogiken, vilket stärker koordineringen och möjliggör en enhetlig pedagogik. I flera svar framhålls att den svenskspråkiga miljön, ortens språk och kultur, skapar en stark grund för svenskspråkig småbarnspedagogik. Även gemensamma möten för chefer, fortbildning samt en koordinerad struktur i verksamheten bidrar till att verksamheten fungerar. Respondenterna lyfter också fram att kostnaderna för två språk bör beaktas i budgetar och statsandelar för att den strukturella stödfunktionen ska vara långsiktig och tillräcklig.

Faktorer som försvårar ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik

Enligt svaren försvåras ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik särskilt av frågor som gäller personal och resurser. Den största utmaningen är rekryteringen av behörig och svenskspråkig personal, vilket förutsätter konkurrenskraftig lön, goda arbetsförhållanden och stabilare verksamhetsförutsättningar. Om rekryteringen inte lyckas skapar det utmaningar för verksamheten. En annan central utmaning är bristen på svenskspråkigt pedagogiskt material, särskilt när det gäller material för barn i behov av stöd. Detta upplevs försvaga möjligheterna att erbjuda högkvalitativ och likvärdig pedagogik. Även frågor som rör finansiering och andra resurser lyfts fram, till exempel bristfälliga eller otidsenliga lokaler, såsom problem med inomhusluft, samt kortvariga avtal försvårar långsiktig planering och upprätthållande av kvalitet.

Utveckling av svenskspråkig småbarnspedagogik

I enkäten efterfrågades vad som skulle underlätta respondenternas arbete i ledande ställning när det gäller att utveckla svenskspråkig småbarnspedagogik mer målinriktat och systematiskt (figur 6). I detta material framträder flera centrala faktorer. Dessa är ökad förståelse för den svenskspråkiga småbarnspedagogikens centrala roll i den svenskspråkiga utbildningsvägen, vilket 19 respondenter (86 %) angav som en faktor som skulle vara till hjälp, separata analyser av svenskspråkig småbarnspedagogik som en del av nationella utvärderingar, vilket 18 respondenter lyfte fram, kontinuerliga satsningar eller utvecklingsprojekt för att stärka svenskspråkig småbarnspedagogik på nationell nivå, vilket 17 (77 %) respondenter framhöll, samt bättre beaktande av svenskspråkig småbarnspedagogik i det nationella utvecklingsarbetet, vilket 19 respondenter (86 %) betonade.

På många sätt upplevs småbarnspedagogiken redan vara väl fungerande och ordnad på ett konstruktivt sätt.

Figur 6. Bedöm vad som skulle hjälpa dig i ditt ledarskap att utveckla den svenskspråkiga småbarnspedagogiken mer målinriktat och systematiskt.

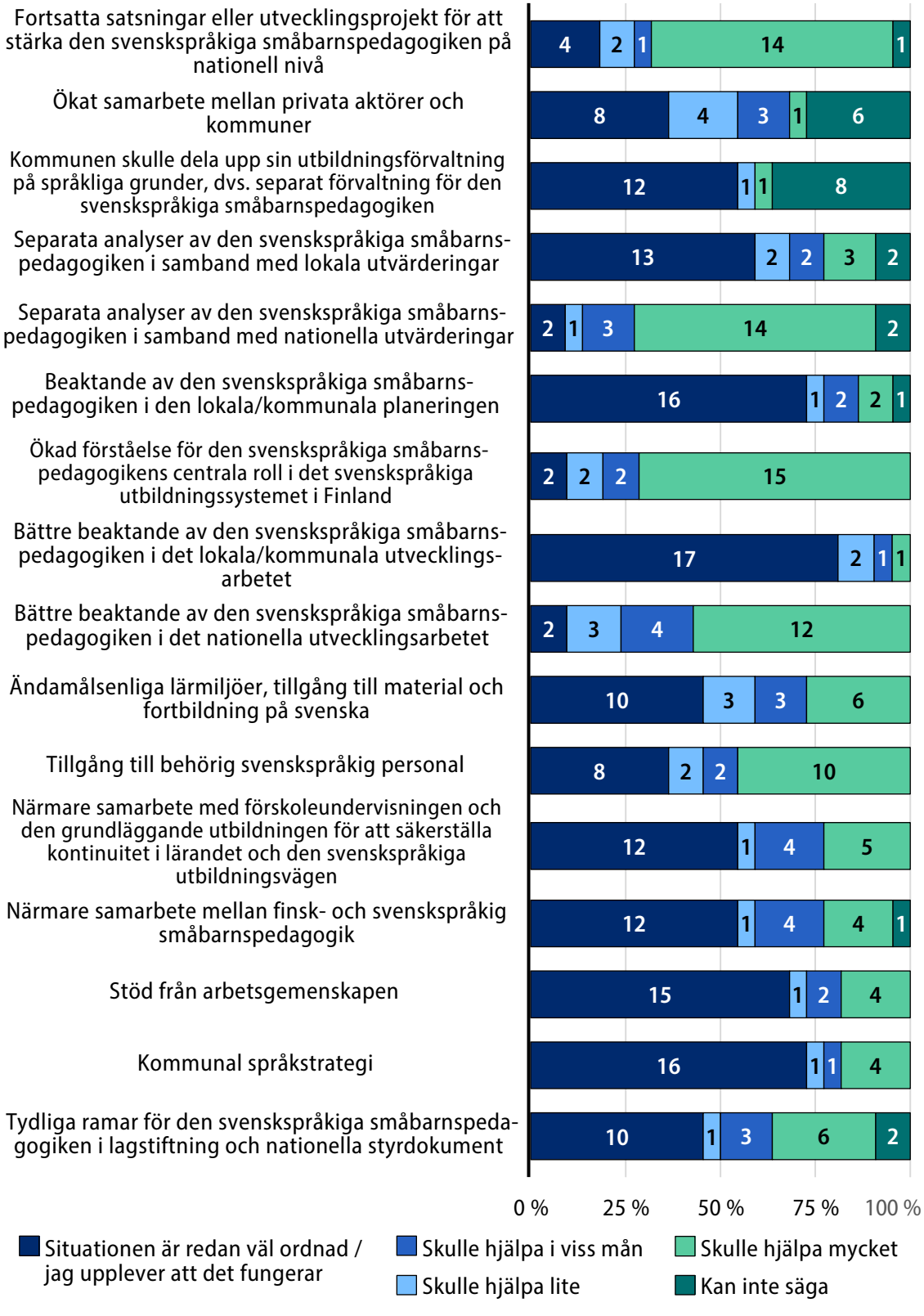

Samarbete, nätverk och samarbetspartner

När det gäller nätverk och samarbetsformer uppgav en tydlig majoritet, tjugo respondenter (91 %), att nätverken och samarbetet fungerar väl inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Två respondenter ansåg att det finns utvecklingsbehov. Utifrån de öppna svaren fungerar nätverk och samarbetsformer i regel väl och flexibelt i kommunerna, särskilt i små och svenskspråkigt dominerade organisationer. Verksamheten kännetecknas av tät interaktion, låg tröskel för kontakt och en tydlig ledningsstruktur.

Som goda exempel lyfts i de öppna svaren fram veckovisa samarbetsträffar mellan chefer, vilket möjliggör en gemensam riktning, aktuell informationsdelning och en enhetlig pedagogisk och administrativ praxis. I små kommuner känner personalen varandra väl, vilket underlättar samarbete och arbetsfördelning. En särskild styrka som nämns är modellen med delat ledarskap, där chefer arbetar i olika team för att utveckla småbarnspedagogiken på kommunnivå. Detta stödjer enhetliga arbetssätt. Den svenskspråkiga majoriteten skapar dessutom en språkligt sammanhållen verksamhetsmiljö där svenska syns och hörs naturligt och där samarbetet bygger på en gemensam språk- och kulturgrund. Sammantaget framstår nätverken som strukturellt fungerande, regelbundna och pedagogiskt stödjande, vilket stärker kvaliteten i småbarnspedagogiken.

Nationella och regionala nätverk

Som nationella och regionala nätverk nämndes Tindra (Utbildningsstyrelsen), Folkhälsan, Centret för livslångt lärande CLL (numera Kontinuerligt lärande vid Åbo Akademi), Helsingfors universitet, Åbo Akademi, Seglet (Utbildningsstyrelsen), samarbete med grannkommuner till exempel i form av fortbildning, Österbottens välfärdsområde, det regionala nätverket i Norra Österbotten, utbildningsnätverket Ledarskap i världsklass tillsammans med svenskspråkiga bildningsdirektörer, Utbildningsstyrelsens nätplattformar, utbildningsanordnarnas nätverk (Novia, Kredu, Yrkesakademin), kursnätverket Se barnet samt lokala personalmöten och chefers nätverk i regionen.

Behov av att stärka samarbetet

När det gäller behovet av att utöka samarbetet inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken ansåg de flesta respondenter, mellan tolv och sjutton personer det vill säga 55 procent till 73 procent, att det finns ett visst behov av att stärka samarbetet. Det mest understödda delområdet i denna respondentgrupp var att utöka samarbetet på nationell nivå, till exempel med myndigheter, vilket framgår av figur 7.

Figur 7. Bedöm behovet av att öka samarbetet inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken på olika nivåer.

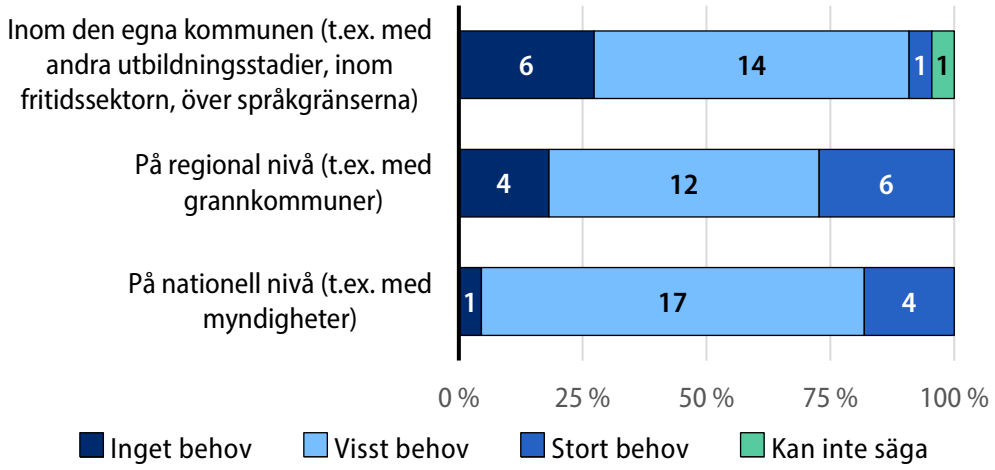

Barn med ett annat modersmål än svenska eller finska

Alla respondenter i denna grupp hade barn i svenskspråkig småbarnspedagogik vars modersmål var ett annat språk än svenska eller finska. Kommunernas beredskap att integrera barn som har ett annat modersmål än finska eller svenska i svenskspråkig småbarnspedagogik varierar. En del respondenter beskriver beredskapen som ännu under utveckling eller delvis bristfällig vad gäller strukturer och kompetens, särskilt när det gäller att bemöta familjer. Samtidigt uppger många att situationen har förbättrats under de senaste åren: personalen har fått mer kunskap, det finns tydliga anvisningar och samarbetet med till exempel integrationsenheter och speciallärare stödjer den dagliga verksamheten. Som praktiska stödformer nämns bildstöd, språkinlärningsmetoder och nya verktyg som utvecklas bland annat vid Novia. Sammantaget bedöms beredskapen som relativt god, men utvecklingsbehov kvarstår särskilt när det gäller att stärka svenskan i planeringen och stärka stödet för integrationen av flerspråkiga och barn med invandrarbakgrund.

Utifrån svaren skulle integreringen av barn med andra modersmål än finska eller svenska inom svenskspråkig småbarnspedagogik främjas framför allt genom tillräckliga och rätt riktade resurser samt behörig och kompetent personal. Flera svar betonar betydelsen av personal som behärskar barns språkutveckling och stödformer, inklusive användningen av stödtecken. Tillgången till tolktjänster, särskilt i starten av småbarnspedagogiken, är en central förutsättning för ett

fungerande samarbete med familjerna. En långsiktig satsning på personalens kompetensutveckling skulle ytterligare stärka förmågan att möta flerspråkighet och kulturell mångfald.

Respondenterna lyfter även fram behovet av att öka resursnivån inom småbarnspedagogiken, till exempel personaltätheten, antalet platser i småbarnspedagogik samt tillgången till pedagogiskt och visuellt material som stödjer språkinlärning och språkförståelse. Tillgången till förmånligt svenskspråkigt material anses särskilt viktig. Dessutom föreslås att regleringen av gruppstorlek ses över och att barn med andra modersmål kan räknas som två platser för att hålla gruppbelastningen på en rimlig nivå. Ett fungerande samarbete med integrationstjänster stödjer vardagen. Även behovet av regionala koordinatorer identifierades. Därtill betonas vikten av att stöda hela familjen och att säkerställa kontinuiteten i barnets utbildningsväg ända in i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

Stöd för barnets språkliga utveckling

En klar majoritet av respondenterna i denna grupp, 15 personer (68 %), upplevde att stödet för barnets språkliga utveckling fungerar väl inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Sex respondenter (27 %) beskrev det som tillfredsställande och en respondent hade valt alternativet att situationen kunde utvecklas. Tillgången till material och stöd för att främja barns språkliga utveckling upplevdes som tillräcklig av 16 respondenter (73 %). Fem respondenter (23 %) var av annan åsikt och en respondent kunde inte ta ställning.

När det gäller strategier och projekt som stöder barns språkliga utveckling i småbarnpedagogiken lyftes flera aspekter fram. Utifrån svaren används flera parallella strategier och insatser inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken för att stödja barns språkutveckling. Centralt i verksamheten är systematiska arbetssätt såsom kartläggning av språk, språkstrategi och en tydlig språkstig, genom vilka språkinlärningen stärks på ett målinriktat och systematiskt sätt. Verksamhet med fokus på svenska språket ses som ett prioriterat område och stöds av regelbunden fortbildning.

Den dagliga pedagogiken bygger på ett aktivt språkarbete där personalen konsekvent benämner, samtalar, konkretiserar och använder bildstöd i alla situationer. Användningen av program som Widgit, utbildning i bildstöd och stödtecken samt speciallärarnas medverkan förstärker detta arbete.Dessutom erbjuder en ambulerande språkpedagog och personal med ansvar för språkligt stöd riktat stöd i grupperna.

I många daghem pågår separata projekt såsom ”En läsande småbarnspedagogik” (Utbildningsstyrelsen), och samarbetet med biblioteket breddar de språkliga lärmiljöerna. Användningen av svenskspråkigt material samt den uppdaterade planen för språkmedveten undervisning stöder språkutvecklingen på ett systematiskt sätt.

När det gäller arbetssätt som används för att stödja barns språkliga utveckling med beaktande av olika språkliga bakgrunder gav respondenterna varierande beskrivningar. Utifrån svaren stöds barns språkliga utveckling flexibelt och mångsidigt, med hänsyn till att barn har olika språkliga utgångspunkter. Centrala arbetssätt är användningen av bildstöd och stödtecken, vilka hjälper både enspråkiga och flerspråkiga barn att förstå och strukturera språket i vardagliga situationer. I grupper där två språk är aktivt närvarande i vardagen (ofta finska och svenska) utnyttjas svenskspråkiga böcker, sånger, teater och annan kulturverksamhet för att stärka svenskan. Det pedagogiska förhållningssättet betonar att språken kan leva sida vid sida samtidigt som svenskan stärks.

Flerspråkiga barns hela språkrepertoar beaktas brett. Barnens modersmål integreras i undervisningen till exempel genom sånger, lekar och berättande. Användningen av flerspråkiga böcker och musik samt flerspråkiga teaterföreställningar stöder kulturell och språklig mångfald. Vid behov ordnas smågruppsverksamhet för barn som behöver extra träning i ordförråd, meningsbyggnad eller uttrycksförmåga.

För barn med ett annat språk än svenska i hemmet betonas utvecklingen av svenska ordförrådet och språkförståelsen genom lek, samtal och målinriktade aktiviteter. För barn som växer upp med två eller flera språk byggs undervisningen på hela deras språkliga repertoar, samtidigt som svenskan stärks som en del av denna helhet. I de lokala planerna för småbarnspedagogik framträder språk ofta som ett eget målområde, och stöds bland annat genom undervisning i svenska som andraspråk samt till exempel tillräckligt små gruppstorlekar. Helhetsmässigt är arbetssättet språkmedvetet och utvecklingsinriktat, och personalen identifierar ett fortsatt behov av att stärka denna kompetens.

När det gäller stöd för barnets kulturella identitet och kulturella mångfald upplevde 8 respondenter (36 %) att detta fungerar väl, 10 respondenter (45 %) beskrev det som tillfredsställande och 4 respondenter (18 %) valde alternativet att situationen kunde utvecklas.

Utifrån svaren på frågan ”Med vilka metoder kunde ni bättre stödja barnens språkliga och kulturella utveckling inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken?” framkommer att stödet för barnens kulturella identitet

kunde stärkas genom att göra den finlandssvenska kulturidentiteten mer synlig i vardagen och genom att öka samarbetet med vårdnadshavarna. Personalens kompetens i att bemöta olika kulturer behöver stärkas, så att de kan stötta barnens kulturella förståelse och identitetsutveckling på ett sensitivt sätt. I barngrupperna lyfts också vikten av att synliggöra olikhet som en styrka, vilket ses som en central del av att stödja barnens kulturella identitet.

Sammanfattande frågor

Särdrag inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

Den svenskspråkiga småbarnspedagogikens särdrag i denna respondentgrupps kommuner och organisationer bygger på att det svenska språket har en stark ställning, språklig identitet och en levande tvåspråkighet. I flera svar betonas en modell där alla barngrupper är tvåspråkiga och där svenskan fungerar som tydligt majoritetsspråk och förvaltningsspråk. I små kommuner syns detta som en enhetlig verksamhetskultur där barn med finska som modersmål och barn med andra språkliga bakgrunder bemöts jämlikt utan separata grupper, och personalen använder barnens egna modersmål i interaktion med dem. Verksamheten upplevs som högkvalitativ tack vare personalens kompetens och starka engagemang. I vissa daghem överskrider efterfrågan på svenskspråkig småbarnspedagogik kapaciteten, vilket kan förutsätta utvidgning av lokalerna framöver.

Verksamheten kännetecknas av en stark betoning på smågruppsarbete, sociala färdigheter, lek och språkberikande pedagogik. Den närliggande naturen och omgivningen används aktivt. En del kommuner använder även material från Sverige och deltar i fortbildning i Sverige, vilket stärker den professionella kompetensen.

Styrkor inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

Utgående från denna respondentgrupps svar hänger styrkorna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken framför allt samman med personalen, verksamhetskulturen samt en stark språklig och kulturell identitet, men också med den historiska kontinuiteten. Några respondenter lyfte fram den goda regionala tillgången till svenskspråkig och behörig personal. Organisationerna beskriver sig som enhetliga och gemenskapsorienterade: personalen är utbildad, engagerad och har en positiv inställning till sitt arbete. En vilja att utvecklas, kreativitet och ett framåtblickande arbetssätt stärker verksamhetens attraktionskraft och förmåga att möta föränderliga behov.

Det svenska språket upplevs som en egen resurs som även stöds genom starka kopplingar till Sverige, exempelvis via litteratur, material och goda arbetssätt inom småbarnspedagogik. Personalen arbetar aktivt för barnens delaktighet och värnar om den lokala kulturen och hembygden, vilket stärker identiteten både hos barnen och i gemenskapen. Samarbete, glädje i lärandet och ett jämlikt arbetssätt framträder återkommande som styrkor som bidrar till en positiv och hållbar pedagogisk miljö inom småbarnspedagogiken.

Utvecklingsbehov inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

I svaren som beskriver utvecklingsbehov framträder särskilt frågor som rör personal, kompetens och språkliga resurser. Det största behovet gäller att öka mängden behörig personal och att stärka rekryteringsmöjligheterna, men även kompetensutveckling anses centralt. Behovet att vidareutveckla arbetssätt för att stödja flerspråkiga barn lyfts fram som en viktig del.

Den svenskspråkiga småbarnspedagogikens särskilda behov synliggörs också. Respondentgruppen efterfrågar mer svenskspråkigt material och möjlighet att delta i forskningsbaserad fortbildning som utgår specifikt från svenskspråkig småbarnpedagogik, eftersom allt finskspråkigt material inte kan översättas eller tillämpas direkt. Dessutom uttrycktes en önskan att i större utsträckning kunna följa principen en person ett språk i vardagen för att stärka den språkliga kontinuiteten. Som helhet förhåller sig respondenterna positivt till utvecklingsbehoven och ser dem som möjligheter att ytterligare stärka den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

Framtidsutsikter för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

I framtidsutsikterna framträder två centrala frågor: befolkningsutvecklingen och personalresurserna. Den minskande barnmängden väcker oro särskilt för framtiden för mindre daghem. För att stärka den svenskspråkiga småbarnspedagogiken krävs att det finns tillräckligt med utbildad och behörig svenskspråkig personal, så att verksamhetens kvalitet kan upprätthållas och utvecklas.

Respondenterna betonar även betydelsen av det förebyggande arbetet och av att resurserna inom småbarnspedagogiken är tillräckliga. Tidiga insatser stödjer barnens välbefinnande och bidrar till långsiktiga samhällsekonomiska besparingar. På längre sikt är målet en inkluderande, trygg och högkvalitativ småbarnspedagogik för alla barn.

4.1.2 Sammanställning av intervjuer med representanter för tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk

I intervjuerna deltog sammanlagt fem kommuner runt om Finland där svenska är majoritetsspråk. Två av dem är små kommuner med en befolkning under 10 000 och tre är medelstora kommuner med en befolkning mellan 10 000 och 100 000. Bland de intervjuade fanns både personal inom småbarnspedagogik och kommunernas ledning för småbarnspedagogik. I intervjuerna lyftes fram flera särdrag som på vissa punkter skiljer sig från resultaten i de tvåspråkiga kommuner där finska är majoritetsspråk.

Utifrån intervjuerna framgår att kommuner där svenska är majoritetsspråk kännetecknas av verksamhetsmiljöer som stödjer ett starkt engagemang i att bevara den finlandssvenska kulturen. Små grupper och god gemenskap förverkligas särskilt väl i dessa kommuner och bidrar både till personalens ork och till barnens känsla av trygghet. Flerspråkighet och andelen barn med invandrarbakgrund medför i viss mån nya pedagogiska utmaningar i denna respondentgrupp, men ett aktivt samarbete med familjerna uppfattas som en styrka som stödjer barnens kulturella förankring. Tillgången till personal upplevs i huvudsak som god, men kvalitativt ledarskap och stöd för kollegialt samarbete är centrala faktorer för att förebygga personalomsättning och säkerställa en jämn pedagogisk kvalitet.

Gott anseende och små grupper

I alla intervjuade kommuner uppfattas den svenskspråkiga småbarnspedagogiken som överlag högkvalitativ och attraktiv. Små barngrupper lyftes ofta fram som en central faktor som stödjer individuella behov och pedagogisk kvalitet. I vissa kommuner ordnas även svenskspråkig familjedagvård, även om omfattningen har minskat under de senaste årtiondena. I små kommuner framhöll personalen att smågruppsverksamheten gör det möjligt att identifiera och stödja barnens styrkor och dessutom bidra till att fler finskspråkiga familjer väljer svenskspråkig småbarnspedagogik.

I intervjuerna nämndes enstaka daghem där det upplevdes stora utmaningar med personalomsättning och tillgång till personal. I dessa daghem ansågs orsaken vara bristande ledarskap och svag kollegial samverkan. I de medelstora kommunerna konstaterades att grupperna är större än i de små kommunerna och att mindre grupper minskar vardagsstress för personalen och ökar barnens trygghetskänsla. Daghemmen i de medelstora kommunerna delar ofta barnen i mindre grupper under dagen som en del av den pedagogiska verksamheten, vilket anses fungera väl för att beakta individuella behov.

Stärkandet av den finlandssvenska kulturen och mångfalden

I kommunerna finns en stark vilja att stärka det finlandssvenska kulturarvet och detta uppfattas som en naturlig del av vardagen i de flesta kommuner där svenska är majoritetsspråket. Utifrån intervjuerna framgår att ju mer svenskspråkig en kommun är, desto tydligare syns den finlandssvenska kulturen även inom småbarnspedagogiken. I kommuner där antalet personer med invandrarbakgrund är stort i förhållande till befolkningen lyftes särskilt fram att en del av barnen har ett annat modersmål än svenska. I dessa kommuner representerar även en del av personalen andra språk och kulturer än svenska eller finska. Barnens och personalens språkliga mångfald upplevdes delvis som en utmaning när det gäller att stärka den finlandssvenska kulturen. Detta framkom särskilt i kommuner där många barn inom småbarnspedagogiken har annan kulturell bakgrund. Annan intervjudata visade samtidigt att andelen barn med andra modersmål än svenska och finska i regel är låg inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

Daghemsverksamhet stödjer det finlandssvenska kulturarvet på många sätt, på samma sätt som i kommuner där finska är majoritetsspråket. Detta syns bland annat i vardagliga språkval, firandet av högtider och genomförandet av projekt som anknyter till kulturarvet. I kommuner där det finns många barn med andra modersmål ordnas även verksamhet som beaktar familjernas kulturarv och samtidigt stödjer integrationen mellan den finlandssvenska kulturen och andra kulturer. I vissa daghem kommer upp till hälften av barnen från familjer med annat modersmål. I dessa fall lägger personalen mycket tid på kommunikation med familjerna, stärkande av samarbetet och stöd för familjerna i att stärka barnets svenska språk hemma. Aktiv interaktion och familjernas delaktighet ses som en resurs som stöder barnens anknytning till den finlandssvenska kulturen.

Tillgång till personal och resurser

Tillgången till personal och resurser upplevdes i kommuner där svenska är majoritetsspråket som allmänt sett relativt god och delvis förbättrad under de senaste åren. Lärare och speciallärare inom småbarnspedagogik var de enda yrkesgrupper där det i vissa fall rapporterades allvarlig brist på behöriga personer. I intervjuerna framkom enskilda daghem där tillgången till personal beskrevs som mycket svag. I dessa fall var orsaken inte en generell brist på behörighet, utan interna problem inom daghem som ökade personalomsättningen. Ett behov som återkom var att stärka kvalitativt ledarskap och stödet för kollegialt samarbete som centrala faktorer för att främja personalens välbefinnande och trivsel.

Gemenskap och samarbete inom personalen

Gemenskapen och samarbetet inom personalen upplevdes som en central faktor för att upprätthålla den pedagogiska kvaliteten. Kommunikation mellan personalen, teamarbete och tydligt ledarskap sågs som viktiga förutsättningar för att alla medarbetare ska förstå och genomföra den pedagogiska planen på ett enhetligt sätt. Ledarskapet uppfattades allmänt som gott och särskilt i daghem där det finns personal med andra språk än svenska ansågs kvalitativt ledarskap vara en nyckelfaktor för att upprätthålla den pedagogiska kvaliteten.

Kvaliteten inom småbarnpedagogiken säkerställs och utvecklas på olika sätt, exempelvis genom regelbundna möten för chefer för småbarnspedagogik, fortbildningar, utvärdering av kvalitet samt utvecklingsdagar för personalen inom småbarnspedagogiken. Det ansågs också viktigt att kommunens plan för småbarnspedagogik förankras i daghem och vidare i grupperna, bland annat genom delade värderingar och strategidiskussioner som stöder förståelsen av planen och utnyttjandet av gruppens egna styrkor i det dagliga arbetet. För detta arbete behöver reserveras särskild tid.

Variation i språklig bakgrund

Variationerna i barnens språkliga bakgrund mellan kommunerna var betydande. I de medelstora kommunerna deltog oftare barn med andra modersmål än svenska i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, medan barnen i de små kommunerna i huvudsak kom från svenskspråkiga familjer. Barnens flerspråkighet medför inga betydande utmaningar för personalen inom småbarnspedagogiken, tydliga processer och verktyg, såsom bildstöd, stödtecken och smågruppsverksamhet, stöder barnens språkinlärning. I intervjuerna framhölls att både personalens och barnens språkliga förmåga är av särskilt stor betydelse i arbetet med barn som behöver stöd.

4.2 Tvåspråkiga kommuner: majoritetsspråk finska

4.2.1 Respondentgruppens resultat i enkäten

Bakgrundsuppgifter

I denna respondentgrupp besvarades enkäten av 84 personer som arbetar i tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är finska. Av dessa svarade 61 personer (73 %) på den svenskspråkiga enkäten och 23 personer (27 %) på den finskspråkiga enkäten. Den största delen av respondenterna, 49 personer (58 %), arbetade som daghemsföreståndare, 11 personer (13 %) som chefer för

småbarnspedagogik i kommunen, 2 personer (2 %) som områdesansvariga inom småbarnspedagogik och 23 personer (27 %) i någon annan roll, till exempel som servicechef inom småbarnspedagogik eller som lärare inom småbarnspedagogik (en person hade valt två olika uppgifter).

Av respondenterna arbetade 60 personer (71 %) i Nyland, 8 personer (10 %) i Egentliga Finland, 10 personer (12 %) i Österbotten, 5 personer (6 %) i Mellersta Österbotten och 1 person (1 %) i Kymmenedalen. De flesta respondenterna, 75 personer (89 %), arbetade inom den offentliga sektorn och 9 personer (11 %) inom den privata sektorn.

Andelen barn med svenska som modersmål i småbarnpedagogiken var för 30 respondenter (36 %) mellan 0 och 10 procent, för 45 respondenter (54 %) mellan 11 och 50 procent och för 7 respondenter (8 %) över 50 procent. Hälften av respondenterna, 42 personer (50 %), bedömde att efterfrågan på svenskspråkig småbarnspedagogik kommer att förbli oförändrad i framtiden, 24 personer (29 %) bedömde att efterfrågan kommer att öka och 16 personer (19 %) bedömde att efterfrågan kommer att minska.

Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken ordnades oftast av kommunen själv, vilket 82 respondenter (98 %) hade valt (respondenterna kunde välja flera alternativ). Det näst vanligaste var småbarnpedagogik med servicesedel från en privat aktör (34 respondenter, 40 %), småbarnspedagogik som köptjänst från en privat serviceproducent (25 respondenter, 30 %), 3 respondenter (4 %) genom avtal med en eller flera grannkommuner, 3 respondenter (4 %) på annat sätt (en blandning av de ovannämda) och 2 respondenter (2 %) alternativet ”köptjänst från en annan kommun”.

Genomförandet av och resurserna för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

I figur 8 beskrivs denna respondentgrupps syn på påståenden som gäller svenskspråkig småbarnspedagogik på en allmän nivå. Påståendena bemöttes genomgående positiva: barnets rätt till svenskspråkig småbarnspedagogik ansågs förverkligas i enlighet med 8 § i lagen om småbarnspedagogik, och verksamheten tryggas genom systematiska arbetssätt.

Det fanns några respondenter som var av annan åsikt beträffande påståendet om övergången från den grundläggande utbildningen till andra stadiet, och en del respondenter kunde inte bedöma detta påstående (16 respondenter, 19 %). Det förekom även några svarsalternativ ”kan inte säga” gällande övriga påståenden.

Figur 8. Bedöm följande påståenden om genomförandet av svenskspråkig småbarnspedagogik i kommunen/organisationen.

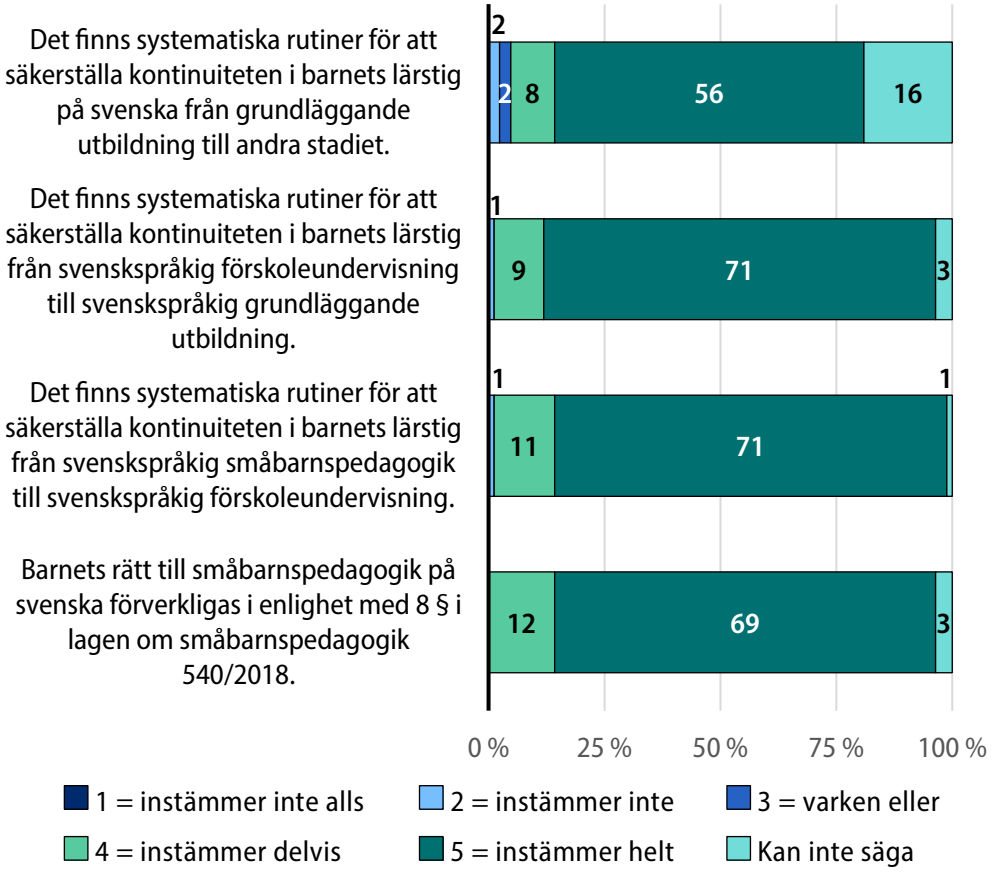

I påståendena som gäller kvaliteten i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken (figur 9) finns det i denna respondentgrupp mer variation. Flest respondenter som svarade ”instämmer helt” eller ”instämmer delvis” gällde påståendet "Verksamheten i den svenskspråkiga småbarnpedagogiken förverkligas enligt grunderna för planen för småbarnspedagogik".

Flest respondenter som svarade ”instämmer inte” eller ”instämmer inte alls” gällde påståendet "Enligt lagen om småbarnspedagogik (5 §) ska kommunen eftersträva att ordna småbarnspedagogik nära dem som anlitar servicen. Detta förverkligas inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i vår kommun" (10 respondenter, 12 % som hade valt ”instämmer inte” eller ”instämmer inte alls”), påståendet "Det finns småbarnspedagogik på svenska av jämn kvalitet i hela kommunen" (8 respondenter, 10 %) samt påståendet "Det finns jämlik tillgång till svenskspråkig

småbarnspedagogik i hela kommunen" (7 respondenter, 8 %). För varje påstående fanns det en mindre andel respondenter som hade valt alternativet ”kan inte säga” (3–7 respondenter, 4–8 %).

Figur 9. Bedöm följande påståenden om genomförandet av svenskspråkig småbarnspedagogik i kommunen/organisationen.

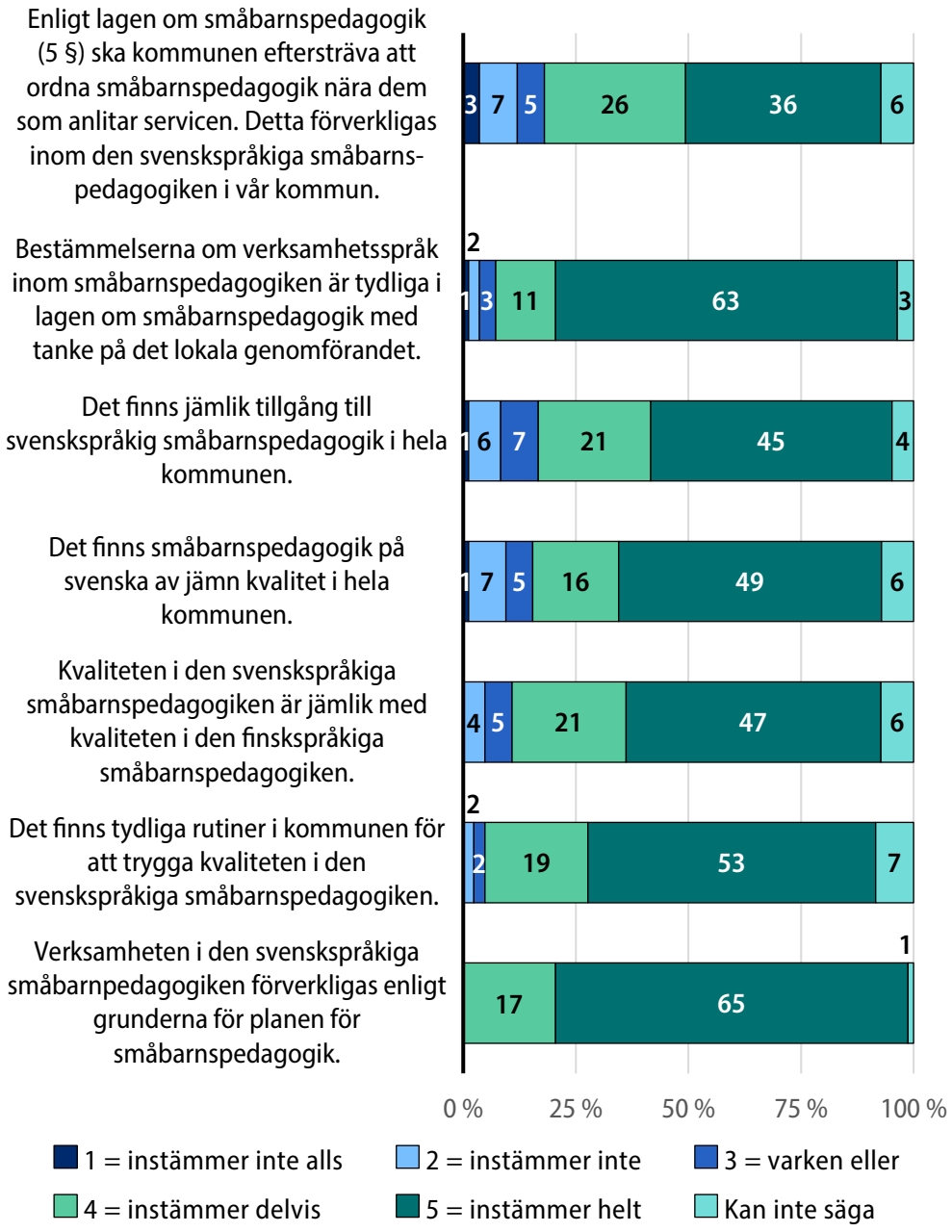

Figur 10. Bedöm följande påståenden om resurser inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i kommunen/organisationen.

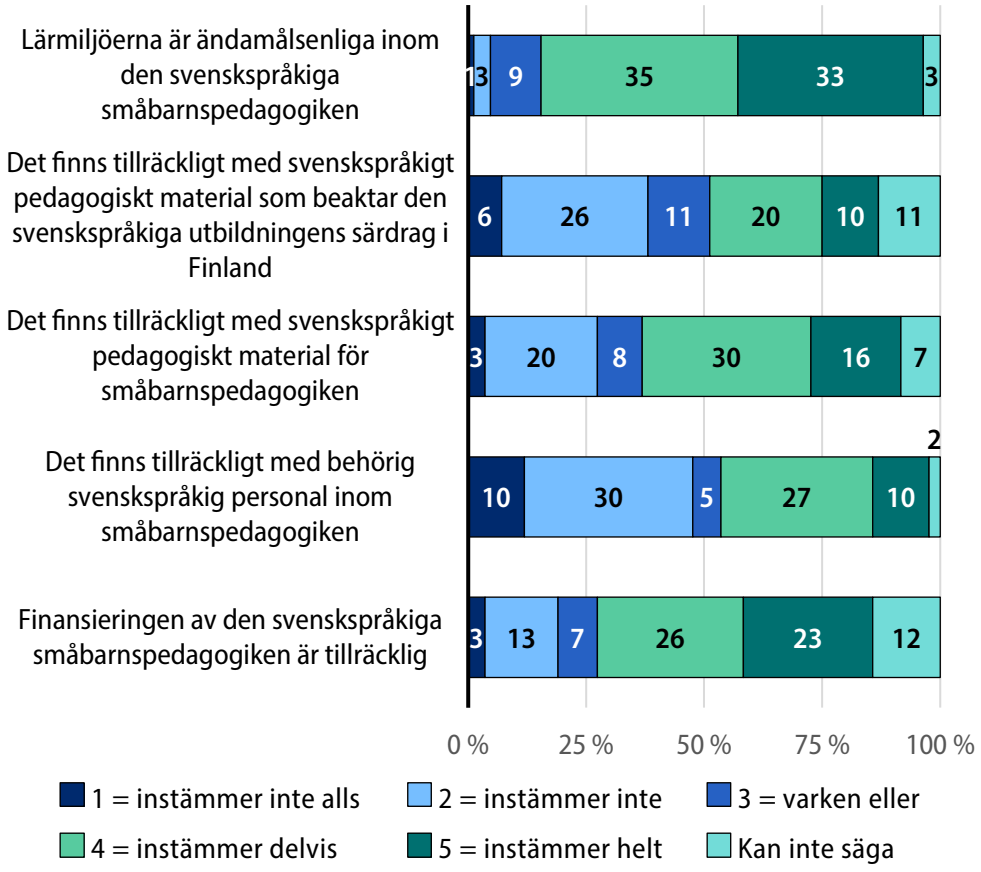

Påståendena som gäller lärmiljöer presenteras i figur 10. I dessa svar finns det även större variation i hur respondenterna förhåller sig till påståendena. Flest respondenter som var helt eller delvis av samma åsikt gällde påståendena om lärmiljöernas ändamålsenlighet inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken (68 respondenter, 81 %) och påståendet om finansieringens tillräcklighet (49 respondenter, 58 %).

Flest respondenter som var av annan åsikt gällde påståendet om tillgången till behörig personal (40 respondenter, 48 %) och påståendet om tillgången till svenskspråkigt pedagogiskt material som beaktar de särskilda särdragen enligt frågeställningen i den svenskspråkiga utbildningen i Finland (32 respondenter, 38 %).

Flest respondenter som hade valt alternativet ”kan inte säga” gällde påståendet om finansieringens tillräcklighet (12 respondenter, 14 %).

Tillgången till personal och behov av fortbildning

När det gäller tillgången till personal upplevde 26 respondenter att tillgången till behörig svenskspråkig personal hade förbättrats under det senaste året (31 %), medan lika många, 26 respondenter (31 %), ansåg att situationen hade försämrats. Läget upplevdes som oförändrat av 19 respondenter (23 %), och 13 respondenter (15 %) kunde inte bedöma frågan. Utgående från materialet kan man därmed konstatera att tillgången varierar mellan olika regioner.

Figur 11 visar hur respondenterna förhöll sig till tillgången till behörig personal inom olika personalgrupper. I denna respondentgrupp upplevdes personalbristen som större än i de tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är svenska. För varje yrkesbeteckning fanns det 7–39 respondenter (8–46 %) som ansåg att personalbristen var betydande. Flest sådana svar gällde lärare inom småbarnspedagogik, socionomer och speciallärare. En betydande andel av respondenterna, 22–50 personer (26–60 %), kunde inte bedöma situationen.

Figur 11. Bedöm tillgången till behörig personal inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken för följande personalgrupper:

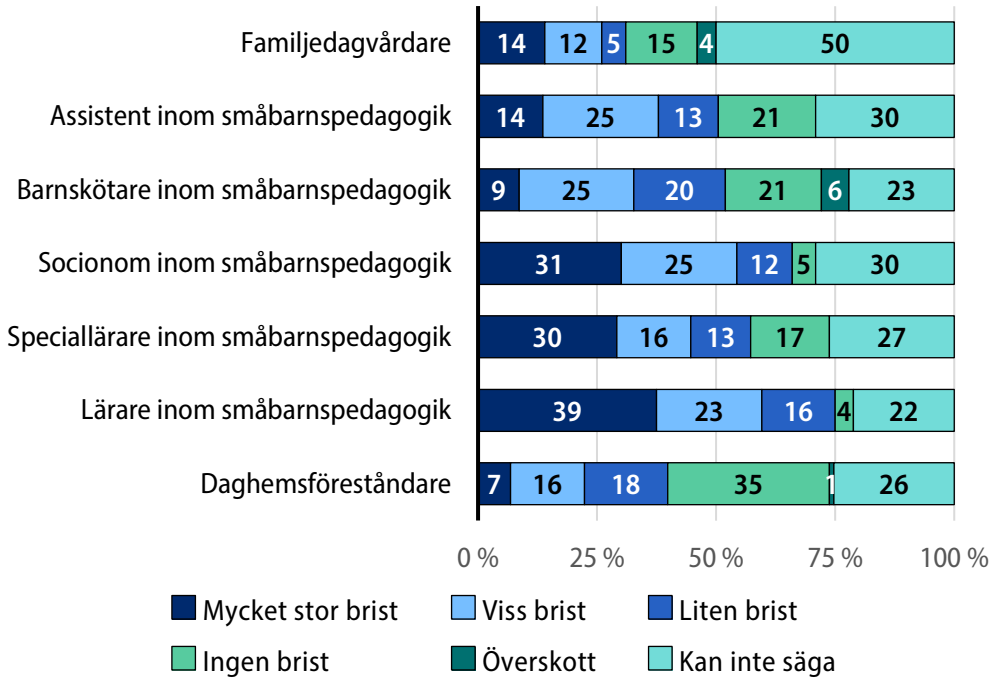

I denna respondentgrupp upplevde 25 personer att det fanns tillräckligt med fortbildning att tillgå (30 %), medan något över hälften av respondenterna ansåg att utbudet var måttligt (47 personer, 56 %). Tolv respondenter (14 %) valde alternativet att det råder brist på fortbildning. Behov och önskemål gällande personalens fortbildning hade kartlagts av ungefär hälften av respondentgruppen (40 respondenter, 48 %). En mindre del, 6 respondenter (7 %), uppgav att detta inte hade gjorts, och 37 respondenter (44 %) kunde inte bedöma frågan.

De teman som denna respondentgrupp efterfrågade kan delas in i tre tydliga helheter: kompetens som stödjer barnet, pedagogiska färdigheter och fungerande arbetsgemenskap och teamarbete. Personalen upplever att de behöver mera kunskap om och metoder för att bemöta barn med behov av extra stöd, neuropsykiatriska utmaningar, bemötande av krävande situationer och utagerande beteende samt användningen av fungerande stödmaterial och bildstöd i vardagen.

När det gäller att stärka de pedagogiska färdigheterna nämndes bland annat lekpedagogik, planering och utvärdering av pedagogiska verksamheten, språkmedvetenhet, kulturmedvetenhet, konstfostran, musik och rörelse. Även digipedagogik och användning av teknologi samt pedagogik för hållbar utveckling lyftes fram i flera svar. Pedagogiskt ledarskap uppfattades också som ett viktigt område.

Vidare nämndes behovet av att utveckla arbetsgemenskaps- och teamfärdigheter, självledarskap och arbetsgemenskapens sociala funktionalitet. I små kommuner kan begränsade möjligheter till arbetsrotation och låg personalomsättning försvåra utvecklingen av arbetsgemenskapsfärdigheter, vilket gör samarbetsförmåga, konflikthantering och teamarbete till centrala kompetenser. Dessutom efterfrågades mera fortbildningar på svenska, så att kompetensutvecklingen ska vara tillgänglig för hela personalen.

Lagstiftning och styrdokument

Respondenternas syn på påståenden som rör lagstiftningen och styrdokumenten presenteras i figur 12. Inställningen till dessa påståenden var överlag antingen positiv eller neutral. Endast ett fåtal respondenter var av annan åsikt.

Mest bejakande inställningen fanns till påståendena *”Lagen om småbarnspedagogik definierar svenskans ställning inom småbarnspedagogiken på ett tillräckligt tydligt sätt”* (59 respondenter instämde, 70 %) och *”Ur ett utbildningspolitiskt helhetsperspektiv vore det ändamålsenligt att i lagen om småbarnspedagogik införa begreppet undervisningsspråk enligt samma princip som inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen”* (26 respondenter instämde, 30 %).

Figur 12. Ta ställning till följande påståenden om lagstiftning och styrdokument.

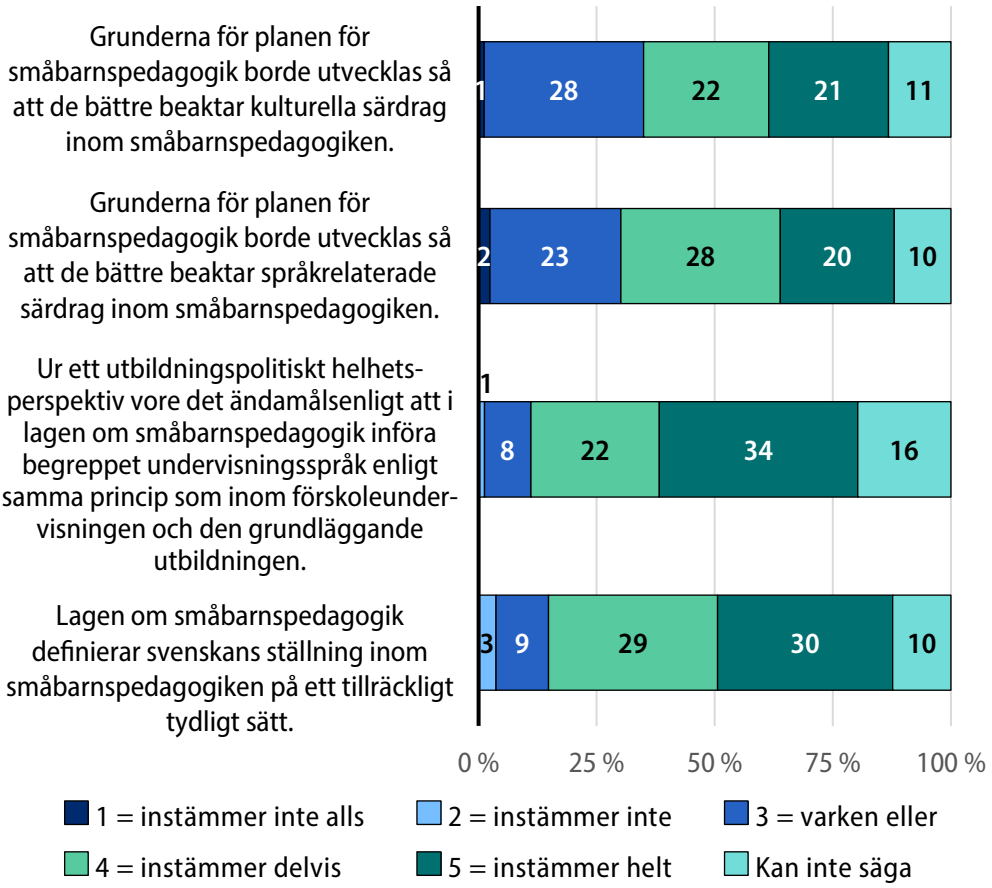

På frågan ”Hur kan undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen stödja den svenskspråkiga småbarnspedagogiken på nationell nivå” kommer det fram i svaren att det krävs stärkt stöd för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken både genom strukturella lösningar och praktiska åtgärder som främjar jämlika förutsättningar, tillgången till behörig personal och möjligheterna att genomföra en högkvalitativ pedagogisk verksamhet. Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken får i vissa fall kompletterande stöd exempelvis via stiftelser, men på nationell nivå handlar de centrala utvecklingsbehoven främst om ministeriets och Utbildningsstyrelsens styrnings-, material- och utbildningsuppdrag.

Flera respondenter betonade behovet av att säkerställa att alla nationella anvisningar, stödmaterial, utbildningsmaterial och pedagogiska resurser finns tillgängliga samtidigt och med hög kvalitet på både finska och svenska. I nuläget är tillgången till svenskspråkigt material otillräcklig, och vissa översättningar upplevs som bristfälliga. Detta leder till att kommunerna tvingas producera egna översättningar, vilket belastar den svenskspråkiga personalen och kan påverka materialets enhetlighet. Utbudet av svenskspråkig fortbildning och

grundutbildning är mer begränsat än det finskspråkiga, vilket i viss mån försvagar möjligheterna till kompetensutveckling och karriärvägar för svenskspråkig personal. Respondenterna efterlyste fler avgiftsfria fortbildningar på svenska och möjligheten att delta i dem parallellt med arbetet. Dessutom önskades att utbildningen av lärare inom undervisning på två språk skulle ordnas vid fler universitet samt att praktikplatser för studerande inom småbarnspedagogik skulle fördelas till ett större antal kommuner.

Att underlätta vuxenutbildningsvägar lyftes fram som ett centralt sätt att öka mängden behörig personal. Exempelvis efterfrågades smidigare vägar från socionomutbildning till magisternivå och ledarskapsuppgifter. Samtidigt betonade respondenterna vikten av att inte sänka behörighetskraven för daghemsföreståndare, utan snarare stärka den pedagogiska kompetensen.

När det gäller tillgången till personal lyfte respondenterna fram behovet av att förbättra lönenivån och arbetsvillkoren för att göra branschen mer attraktiv och möjliggöra en försörjning utan extraarbete. Lönen sågs som en central faktor för yrkets attraktionskraft, och i synnerhet i tvåspråkiga kommuner föreslogs att man skulle överväga ett språktillägg för personal som arbetar på svenska men inte har svenska som modersmål för att locka behörig personal till den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

Kommunerna ansågs behöva starkare svenskspråkiga expert- och översättningsresurser för att säkerställa jämlik och administrativt smidig organisering av småbarnspedagogiken. Respondenterna upplevde att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken ofta hamnar i skymundan inom den kommunala förvaltningen och att det finns utmaningar i att säkerställa svenskspråkiga barns rätt till stöd och pedagogik. Även uppföljningen av resursanvändningen ansågs som viktig. Det ansågs nödvändigt att säkerställa att de anslag som riktas till svenskspråkig småbarnspedagogik används ändamålsenligt för att trygga den pedagogiska verksamheten, personalresurserna och materialtillgången.

Det ansågs också viktigt att stärka den nationella synligheten och värderingen av den svenskspråkiga småbarnpedagogiken. Respondenterna föreslog kampanjer som ökar medvetenheten samt att svenskspråkigt pedagogiskt material, till exempel bokpaket, delas ut till daghem. Kommunikation riktad till gymnasieelever och studerande på andra stadiet sågs som ett viktigt sätt att öka intresset för branschen och förbättra rekryteringsmöjligheterna. Enligt respondenterna riskerar de svenskspråkiga särdragen ibland att förbli i bakgrunden i nationell beredning. Som lösning föreslogs att personer med sakkunskap om den svenskspråkiga småbarnspedagogiken bör ingå i alla arbetsgrupper och beslutande strukturer som berör utvecklingen av småbarnspedagogiken.

Det upplevdes också att tidsramarna för implementering ofta är för korta, vilket försvårar kommunernas möjligheter att uppdatera lokala planer och rutiner. Att säkerställa tillräcklig beredningstid ansågs vara en central del av en fungerande och jämlik nationell styrning.

Förvaltningsmodeller

Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken har oftast en gemensam förvaltning tillsammans med den finskspråkiga småbarnspedagogiken (62 respondenter, 74 %). I 13 kommuner (15 %) fanns en separat egen organisation och 6 respondenter (7 %) hade valt alternativet ”annat”, vilket i regel innebar någon kombination av dessa modeller.

När det gäller fördelarna med förvaltningsmodellen framkommer i detta material att småbarnspedagogik på svenska och finska under en gemensam förvaltning ger flera tydliga fördelar för kommunerna och personalen. En gemensam strategisk styrning och förvaltningsstruktur skapar en grund för jämlika tjänster, enhetliga arbetssätt och en balanserad resursfördelning. När den finsk- och svenskspråkiga småbarnspedagogiken ingår i samma helhet kan material, utbildningar och verksamhetsmodeller planeras och genomföras gemensamt, vilket främjar effektivitet och minskar överlappande arbete.

Modellen stärker också det kollegiala stödet: chefer och personal har ett bredare nätverk av kollegor att diskutera med, dela lösningar och utveckla verksamheten tillsammans med. Gemensamma möten och utbildningar säkerställer att båda språkgrupperna får samma information och kan delta i utvecklingsarbetet på lika villkor. I daghem med både finsk- och svenskspråkig verksamhet syns detta som ett naturligt samarbete i vardagen.

I mindre kommuner framträder fördelarna särskilt tydligt, eftersom personalens språkkompetens ofta är bredare och samarbetet fungerar smidigt. Enligt respondenterna minskar en gemensam förvaltning också behovet av personal och bidrar till en effektivare användning av resurser.

Förvaltningsmodellen ansågs dessutom stödja utvecklingen av pedagogisk kompetens: en större gemensam helhet möjliggör kunskapsdelning över språk- och verksamhetsgränser. I kommuner där hela den svenskspråkiga bildningssektorn, från småbarnspedagogik till fritt bildningsarbete, ingår i samma förvaltning, uppfattades samarbetet som fungerande och särskilt värdefullt ur ett livslångt lärande-perspektiv.

Utvecklingsbehov

Utifrån denna respondentgrupps svar har man identifierat utvecklingsbehov i förvaltningsmodellen som särskilt gäller resursfördelning, språklig medvetenhet och jämlikhet i beslutsfattandet. I kommunerna kan det svenskspråkiga perspektivet hamna i skymundan av det finskspråkiga, vilket märks i informationsgången, mötespraxis och i att svenskspråkiga projekt eller behov inte alltid beaktas på samma sätt som den finskspråkiga verksamheten. Meddelanden, material och anvisningar publiceras ofta först på finska, översättningarna försenas och kvaliteten varierar, vilket försvagar förutsättningarna för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och kan leda till att tidsfristerna i elektroniska tjänster eller beslutsprocesser blir kortare på svenska.

Även de svenskspråkiga daghemmens möjligheter att påverka upplevs som begränsade: behoven syns inte alltid i planeringen av servicenätet, i budgetlösningar eller i kommunalt utvecklingsarbete, och förvaltningens kunskaper i svenska räcker inte alltid till för att säkerställa en genuint tvåspråkig beredning. Respondenterna framhöll också behovet av att stärka kontinuiteten mellan svenskspråkig småbarnpedagogik och grundläggande utbildning, öka synligheten i kommunens kommunikation samt säkerställa att samarbetet med den finskspråkiga småbarnspedagogiken är verkligt jämlikt och tvåspråkigt.

Av respondenterna ansåg 36 (43 %) att den svenskspråkiga småbarnspedagogikens behov beaktas tillräckligt. Enligt 21 respondenter (25 %) var detta inte fallet (av dessa hade 19 besvarat enkäten på svenska) och 24 (29 %) kunde inte bedöma frågan (av vilka 16 besvarat enkäten på svenska).

I de öppna svaren från dem som svarade ”Ja” beskrevs att de svenskspråkiga särdragen inom småbarnspedagogiken beaktas på många sätt i kommunerna, och flera respondenter uppgav att den dagliga verksamheten är jämlik med den finskspråkiga småbarnspedagogiken. I små kommuner kan man flexibelt svara mot den svenskspråkiga småbarnspedagogikens behov, och en stark finlandssvensk tradition samt erfarna medarbetare stöder verksamhetens smidighet. I många kommuner talas båda språken naturligt på ledningsnivå, material och information är tillgängliga på båda språken och modeller och uppdateringar inom småbarnspedagogiken införs samtidigt för alla. I vissa kommuner lyfts svenskan fram tydligt och där produceras material och bedrivs utvecklingsarbete utifrån den svenskspråkiga småbarnspedagogikens behov.

Flera respondenter uppgav att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken får tillräckligt med information och att det finns fortbildning på svenska för dess sakkunniga, även om vissa efterlyste ett ännu större utbildningsutbud. I mindre

svenskspråkiga daghem betonades möjligheten att utveckla verksamheten både gemensamt och självständigt, vilket ökar flexibiliteten och möjliggör att de svenskspråkiga pedagogiska lösningarna kan stärkas samtidigt som stöd fås från den finskspråkiga förvaltningen.

I de öppna svaren från dem som svarade ”Nej” betonades oro över att de svenskspråkiga särdragen inom småbarnspedagogiken inte beaktas tillräckligt i kommunerna. Man konstaterade att utbildnings- och fortbildningsmöjligheterna är mer begränsade för svenskspråkiga än för finskspråkiga, vilket minskar motivationen att delta och begränsar möjligheterna att utveckla sin kompetens. Det framkom också att förvaltning, material, blanketter och möten främst genomförs på finska, och att svenskspråkiga översättningar saknas, försenas eller inte produceras alls.

Respondenterna lyfte även strukturella problem: svenskspråkiga sakkunniga, såsom psykologer och kuratorer, finns inte alltid att tillgå. Dessutom framkom det oro i de tvåspråkiga daghemmen över att finskan oundvikligen skulle bli det dominerande språket och att den svenskspråkiga verksamhetskulturen och pedagogiken riskerar att hamna i skymundan. Många beskrev att den svenskspråkiga verksamheten både är dyrare och mer krävande att genomföra, men att budgeteringen inte beaktar detta, vilket skapar ytterligare tryck och försvårar de svenskspråkiga daghemmens verksamhetsförutsättningar.

I svaren framkom också upplevelser av att den svenskspråkiga verksamnheten värderas lägre än den finskspråkiga, man beskrev att svenskspråkig personal och ledning måste göra kompromisser på bekostnad av sitt eget språk, till exempel genom att delta i huvudsakligen finskspråkiga utbildningar och möten, samt verka i miljöer där svenskspråkiga behov lätt förbises. Det finns också brist på forskning och statistik om svenskspråkig småbarnspedagogik, och kommunerna saknar tillräckliga strukturer eller sakkunniga som specifikt arbetar med att utveckla den svenskspråkiga verksamheten.

Faktorer som främjar ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik

Ur denna respondentgrupps perspektiv bygger en välfungerande svenskspråkig småbarnspedagogik framför allt på tydliga strukturer, ledningens engagemang och en genuint tvåspråkig kommun. Klara regler, enhetliga praxis och systematisk hänsyn till båda språken skapar grunden för en smidig verksamhet. De svenskspråkiga daghemsföreståndarna beskrevs som långsiktiga, stabila och engagerade i det kontinuerliga utvecklingsarbetet, vilket sågs som en central styrka. Även en tvåspråkig enhet stöder enhetlig verksamhet och stärker den svenskspråkiga småbarnspedagogikens ställning.

Samarbete med den svenskspråkiga grundläggande utbildningen, barnrådgivningen, föreningar samt andra lokala aktörer främjar smidiga övergångar och stärker kontinuiteten i den svenskspråkiga utbildningsvägen. Därtill skapar en aktiv föräldraförening, lokalt politiskt engagemang och kommunens positiva inställning till det svenska språket goda förutsättningar för att ordna småbarnspedagogiken. Tillgång till behörig personal, ändamålsenliga lokaler och tillräckliga resurser lyftes återkommande fram som grundläggande förutsättningar för en högkvalitativ verksamhet. Enligt flera respondenter stöder kommunen verksamheten genom att erbjuda information och fortbildning på båda språken samt genom att säkerställa att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken syns och hörs som en del av kommunens tjänster.

För privata aktörer ansågs tillräcklig ekonomisk ersättning och en jämlik tillämpning av servicesedelssystemet vara särskilt viktigt. Därtill stöds den svenskspråkiga småbarnspedagogikens ställning i kommunen av aktuell information om familjernas språkval, kontinuerligt samarbete mellan svenskspråkiga daghem samt stärkt synlighet för verksamheten.

Faktorer som försvårar ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik

Enligt denna respondentgrupp försvåras ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik av både ekonomiska och strukturella hinder som påverkar verksamhetens kontinuitet och jämlika ställning i kommunen. Sammantaget skapas hindren av ekonomi, brist på personal, brister i översättningar och material, politisk vilja samt strukturell otydlighet, vilka tillsammans försvårar ett jämlik genomförande av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i kommunerna.

Det nämndes till exempel att de resurser som ska stödja verksamheten har minskat samtidigt som kostnaderna har ökat. Den ekonomiska osäkerheten försvårar upprätthållandet av en hög kvalitet och kan i värsta fall hota kontinuiteten i de svenskspråkiga tjänsterna.

Brist på personal framkom även i denna respondentgrupp. Det konstaterades råda brist på behöriga svenskspråkiga lärare inom småbarnspedagogik och andra experter, såsom speciallärare, talterapeuter, ergoterapeuter och rådgivningstjänster på svenska. Utöver personalbristen leder den svaga synligheten av svenskspråkiga tjänster, familjernas begränsade kännedom om svenskspråkiga alternativ och upplevt otillräcklig kommunikation till minskad efterfrågan och kan försvåra daghemmenas verksamhet. Strukturella utmaningar skapas av otydliga anvisningar. Dessutom upplevdes negativa attityder gentemot det svenska språket på ett allmänt plan, vilket ansågs kunna påverka flera olika delar av verksamheten.

Utveckling av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

I denna respondentgrupp varierade synen på de frågor som behandlade sådana faktorer som skulle hjälpa personer i ledande ställning att utveckla den svenskspråkiga småbarnspedagogiken mer målinriktat och systematiskt (figur 13). En del av respondenterna upplevde att dessa faktorer redan i allmänhet är väl ordnade, men många identifierade områden som, om de stärktes, skulle underlätta deras eget arbete. Flest respondenter valde alternativet ”skulle hjälpa mycket” i fråga om tillgången till behörig personal (50 respondenter, 60 %), alternativet ”fortsatta satsningar eller utvecklingsprojekt för att stärka den svenskspråkiga småbarnspedagogiken på nationell nivå” (40 respondenter, 48 %) samt alternativet ”ändamålsenliga lärmiljöer, tillgång till material och fortbildning på svenska” (39 respondenter, 46 %).

Flest respondenter som valde alternativet "situationen är redan väl ordnad / jag upplever att det fungerar" gjorde det i fråga om samarbetet med förskoleundervisning och grundläggande utbildning för att säkerställa kontinuiteten i lärandet och utbildningsvägen (36 respondenter) samt i fråga om stöd från arbetsgemenskapen (34 respondenter, 40 %). Flest som valde alternativet ”kan inte säga” gjorde det i fråga om ”ökat samarbete mellan privata aktörer och kommuner” (16 respondenter, 19 %).

I det öppna kommentarsfältet betonades behovet av att stärka personalens kunnande i det svenska språket och kunskap om den finlandssvenska kulturen. En ökning av studieplatser inom svenskspråkig lärarutbildning och ett tätare samarbete med andra nordiska länder, för att få tillgång till nya idéer, arbetsmarknader och material ansågs vara viktigt. Flera respondenter framhöll behovet av att stärka svenskans ställning särskilt i kommuner där finska är majoritetsspråk, och att svenskspråkiga tjänster bör vara ett tydligt och förpliktande krav. När det gäller förvaltningsstrukturer önskade vissa respondenter en återgång till språkbaserad förvaltning och egna svenskspråkiga experter, eftersom detta tidigare upplevdes ha stöttat samarbetet och tjänsternas kvalitet. Andra ansåg den nuvarande gemensamma förvaltningen fungera väl och vara viktig för att upprätthålla gemenskapen mellan språkgrupperna. Som helhet ansåg respondenterna att utvecklingsbehoven framför allt handlar om att stärka personalens språkliga kompetens, säkerställa tillräcklig utbildningskapacitet och skapa strukturer som tryggar kvaliteten och synligheten i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

Figur 13. Bedöm vad som skulle hjälpa dig i ditt ledarskap att utveckla den svenskspråkiga småbarnspedagogiken mer målinriktat och systematiskt.

Samarbete, nätverk och samarbetspartner

Respondenterna ombads i enkäten att bedöma hur nätverken och formerna för samarbete fungerar inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i kommunen/organisationen. I denna respondentgrupp upplevde cirka hälften att nätverken och samarbetet fungerar väl, 44 respondenter (52 %). Lite över en fjärdedel, 23 respondenter (27 %), beskrev dem som fungerande på en tillfredsställande nivå, och 13 respondenter (15 %), av vilka 10 hade svarat på svenska och 3 på finska, identifierade ett utvecklingsbehov.

I de öppna svaren framkom att samarbetet inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken på många håll fungerar väl och är mångsidigt, men att det samtidigt finns tydliga variationer och vissa identifierade utvecklingsområden. I flera kommuner träffas chefer för småbarnspedagogik regelbundet, får kollegialt stöd och samarbetar nära till exempel med speciallärare inom småbarnspedagogik, barnrådgivningen, skolan och barnskyddet. Samarbete, mentorskap och nätverk för ledare lyftes fram som styrkor.

Samtidigt framhölls att graden av samarbete varierar från år till år. Privata aktörer upplevde att de inte alltid är likvärdiga med den kommunala sidan. Det lyftes också fram att svenskspråkig småbarnspedagogik ofta utgör en liten del av en större helhet, vilket försvagar dess ställning.

Nationella och regionala nätverk

I denna respondentgrupp lyftes fram vikten av ett brett och mångfacetterat nätverk som stödjer vardagen och utvecklingen av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, och som omfattar såväl aktörer inom kommunen som regionala och nationella samarbetspartner. Som samarbetspartner nämndes bland annat grannkommuner, bibliotek, församling, teater, aktörer inom fritidssektorn samt välfärdsområdets tjänster, såsom barnrådgivning, familjesocialt arbete, barnskydd, företagshälsovård och olika terapitjänster. Samarbete med skolor som ordnar undervisning på två språk (språkbad) samt med språkbadskommuner sågs som centralt för kontinuiteten och för att stärka den pedagogiska kompetensen. Samarbetet mellan småbarnpedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning är i många kommuner tätt, och kompletteras av möten mellan svenskspråkiga serviceproducenter och speciallärare inom småbarnspedagogik samt regionala stödnätverk för barn som behöver extra stöd.

Många respondenter beskrev att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken aktivt använder kulturaktörer och externa experter, exempelvis aktörer som erbjuder musiklek, och att man deltar i gemensamma samarbetsgrupper och

ledningsgrupper inom olika områden. Tindra-nätverket lyftes upprepade gånger fram som en fungerande och viktig regional utvecklingsplattform, genom vilken gemensamma satsningar har gjorts för att stärka synligheten och kvaliteten i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Andra centrala samarbetspartner är Sydkustens landskapsförbund, Folkhälsan, Barnavårdsföreningen, Lärum, Brita Maria Renlunds stiftelse, Utbildningsstyrelsen samt nordiska samarbetsorgan. Dessutom sker aktivt samarbete med skolornas rektorer, eftermiddagsverksamheten, fria bildningen, ungdomsverksamheten samt aktörer inom tredje sektorn, stiftelser och företag.

Högskolor och läroanstalter såsom Åbo Akademi, Yrkeshögskolan Novia, Helsingfors universitet, Arcada och Prakticum nämndes som viktiga partner både för kompetensutveckling och för praktikplatssamarbete. I vissa svar framkom även utmaningar: alla kommuner upplever eller genomför inte samarbetet på ett likvärdigt sätt, och särskilt privata aktörer upplevde ibland att de hamnar i en marginaliserad position. Samtidigt konstaterades att en bredare nätverksbildning på nordisk och europeisk nivå skulle stärka utvecklingen av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, men att begränsade resurser minskar möjligheterna att delta.

När det gäller behovet av att öka samarbetet inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken på olika nivåer (figur 14) identifierade respondenterna ett behov av att stärka samarbetet. Inom kommunen önskade 44 respondenter (52 %) ett stort eller visst behov av utveckling, på regional nivå 43 respondenter (51 %) och på nationell nivå 42 respondenter (50 %). En betydande andel av respondenterna kunde inte ta ställning (20–29 respondenter, 24–35 %). Flest ”inget behov”-svar valdes i fråga om samarbete inom den egna kommunen (14 respondenter, 17 %).

Figur 14. Bedöm behovet av att öka samarbetet inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken på olika nivåer.

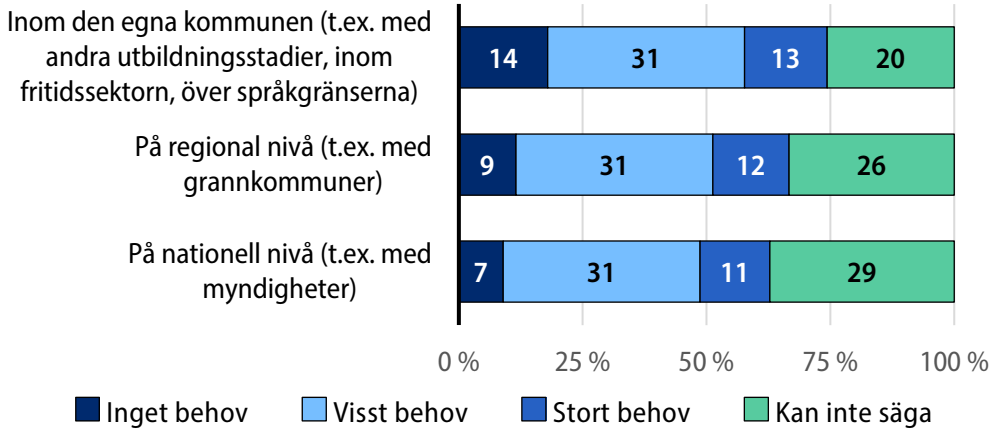

Barn med ett annat modersmål än svenska eller finska

Av respondenterna i denna grupp uppgav majoriteten, 60 personer (71 %), att det i kommunen finns barn inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken vars modersmål är något annat än svenska eller finska. Sju respondenter (8 %) uppgav att sådana barn inte finns, och 11 respondenter (13 %) kunde inte bedöma situationen.

I de öppna svaren på frågan *”Hur bedömer du kommunens beredskap att integrera barn med annat modersmål än finska eller svenska i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken under det gångna året?”* framkom varierande erfarenheter, och i vissa kommuner är arbetet fortfarande under utveckling. I flera kommuner fungerar integrationen redan relativt väl: tolktjänster finns tillgängliga, undervisning i svenska som andraspråk (S2) erbjuds, personalen fortbildar sig aktivt och tydliga processer används till exempel i övergångsskeden. Tillsammans med vårdnadshavarna bedöms barnets förutsättningar, och samtal om barnets plan för småbarnspedagogik stödjer beaktandet av individuella behov. I många svar beskrevs att integrationen fungerar väl för de få barn som kommer till svenskspråkig småbarnspedagogik, och att det i princip finns goda förutsättningar även inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

Det lyftes också fram utmaningar. Inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken finns mindre erfarenhet av att ta emot barn med andra språkbakgrunder, och strukturer för stöd eller verksamhet är inte lika etablerade som inom den finskspråkiga småbarnspedagogiken. I många kommuner försvåras situationen av begränsade resurser: assistentresurser har minskats, tolktjänster kan vara avgiftsbelagda för privata aktörer och det finns inte tillräckligt med personal för barn som behöver extra stöd. I vissa kommuner styrs barn med andra modersmål nästan automatiskt till finskspråkig småbarnspedagogik, vilket minskar de svenskspråkiga daghemmens erfarenhet och möjligheter att utveckla kompetensen. Det konstaterades även att flerspråkighet kan vara särskilt utmanande i kommuner där majoriteten är finskspråkig, eftersom barnen då behöver lära sig flera nya språk samtidigt.

På frågan *”Vad skulle underlätta integration och deltagande i svenskspråkig småbarnspedagogik för barn vars modersmål är något annat än finska eller svenska?”* lyfte respondenterna fram att integrationen främst skulle stärkas genom tillräckliga resurser, förstärkt språkligt stöd och kompetensutveckling för personalen. Ett centralt behov var att stärka undervisningen i svenska som andraspråk: fler lärare och fler vuxna som kan stödja språkutvecklingen i vardagen inom barngrupperna. Temporärt stöd ansågs inte vara tillräckligt, språkstödet behöver vara regelbundet och kopplat till konkreta vardagssituationer.

Många respondenter betonade tillgången till tolkning särskilt i inledningsskedet, för att stärka barnets känsla av trygghet och säkerställa ett fungerande samarbete med vårdnadshavarna. Bildstöd, tecken och andra visuella redskap upplevdes som viktiga delar av vardagen. Även stödet för familjernas integration på svenska sågs som avgörande, exempelvis genom språkkurser och material på lätt svenska.

Personalen önskade fortbildning i språkinlärning, kulturell mångfald och hur barnet kan stödjas i integrationsprocessen. Det efterlystes också en tydligare processbeskrivning för hur övergången till ett svenskspråkigt daghem genomförs.

Flera respondenter lyfte fram behovet av aktiv kommunikation och vägledning. Nyanlända familjer bör få tydlig information om möjligheterna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, så att det svenskspråkiga alternativet inte förblir osynligt. Det uttrycktes även önskemål om att tjänsterna i kommunen ska vara verkligt tillgängliga på båda nationalspråken och att samarbetet kunde stärkas genom till exempel språk- och kulturpedagoger eller språkstöd i verksamheten.

Stöd för barnets språkliga utveckling

När det gäller stöd för barnets språkliga utveckling ombads respondenterna att bedöma situationen i kommunen inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Hälften, 42 respondenter (50 %), upplevde att detta fungerar väl, medan en tredjedel, 28 respondenter (33 %), ansåg att det fungerar tillfredsställande. Nio respondenter (11 %) upplevde att området kan utvecklas vidare (av dessa svarade sju på svenska).

Material och stöd för att främja barns språkliga utveckling på svenska upplevdes vara tillräckligt tillgängliga av 43 respondenter (51 %), varav 35 har besvarat enkäten på svenska. Nitton respondenter (23 %) ansåg att stödet inte är tillräckligt (15 av dessa har besvarat enkäten på svenska) och 16 respondenter (19 %) kunde inte bedöma situationen.

När det gäller strategier och projekt för att stödja barns språkliga utveckling inom den svenskspråkiga småbarnpedagogiken visar resultaten i denna respondentgrupp att stödet bygger på mångsidig pedagogik i vardagen, planerade strategier och användning av olika stödformer. I många daghem har språkutveckling lyfts fram som ett prioriterat område. Vardagen präglas av daglig läsning, flitig användning av svenskspråkiga böcker, sånger och ramsor samt metoder för språkmedvetet arbetssätt. Bildstöd, stödtecken och visuellt material används i stor utsträckning, och många kommuner utnyttjar material som Kippin, Språkplantan, Språkpeda och andra redskap som stärker språkmedvetenhet.

Flera respondenter nämnde separata projekt och strategier, såsom kommunens språkstrategi, En läsande småbarnspedagogik / Lässtigen, språkholksverksamhet samt bredare satsningar på sensitiv växelverkan och utveckling av lärmiljöer som stödjer språk. I vissa daghem finns det barn med ett annat modersmål än svenska och då läggs extra betoning på barnets språkutveckling och det utvärderas regelbundet i samarbete med vårdnadshavare och speciallärare inom småbarnspedagogik. Samarbete med bibliotek, teatrar, Folkhälsan och andra kulturaktörer breddar barnens möjligheter att använda och höra svenska i olika miljöer.

Många aktörer använder också gemensamma material och dokument, och i vissa kommuner finns egna talterapeuter eller språkstödspersonal som arbetar i smågrupper eller konsulterar personalen. Även om några respondenter uppgav att projekt saknas, har flera daghem planerad eller pågående fortbildning och nya utvecklingsprocesser. Tillgången till material och svenskspråkiga fortbildningar lyftes fram som en viktig del av det fortsatta utvecklingsarbetet.

Stödet för barnets kulturella identitet och kulturella mångfald upplevdes fungera väl av 37 respondenter (44 %), 23 respondenter (27 %) ansåg att det fungerar tillfredsställande, och 18 respondenter (21 %) valde alternativet att området kan utvecklas.

På frågan *”Hur stöder ni barnens språkliga utveckling med beaktande av barns olika språkliga bakgrunder (t.ex. enspråkiga, tvåspråkiga och flerspråkiga barn) inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken?”* gav denna respondentgrupp mångsidiga beskrivningar. Barnens språkliga utveckling stöds helhetsmässigt med metoder som beaktar enspråkiga, tvåspråkiga och flerspråkiga barn.

I centrum står ett språkmedvetet pedagogiskt arbetssätt där sånger, ramsor, sagor, böcker och vardagliga språksituationer används aktivt för att stärka språket. Bildstöd, stödtecken, snabbskissering och visuellt material är centrala redskap som underlättar förståelse och stödjer språkinlärning hos barn på olika nivåer. I många kommuner används dessutom Polyglutt, Familjen Kippin material, tvåspråkiga tvillingböcker och digitala lärapplikationer.

Språkutvecklingen stöds även systematiskt genom smågruppsverksamhet, vilket gör det möjligt att beakta barn med olika språkliga bakgrunder individuellt. I flera daghem arbetar en speciallärare inom småbarnspedagogik samt en språk- och kulturlärare (Kieku), vars uppgift är att stödja i ärenden som gäller det svenska

språket inom småbarnspedagogiken samt att kartlägga barnens språknivå. I vissa kommuner erbjuds undervisning i svenska som andraspråk och i vissa fall finns det möjlighet att få en assistent för att stärka det språkliga stödet i vardagen.

Språkstödet omfattar också att värdesätta barnens egna språk. Personalen lär sig ord, hälsningar och sånger på barnens modersmål och barnen uppmuntras att använda och berätta om sitt eget språk i gruppen. Detta upplevdes stärka deras kulturella identitet och öka språkmedvetenheten i gruppen.

Sammanfattande frågor

Särdrag inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

Svenskspråkig småbarnspedagogik kännetecknas i denna respondentgrupp av flera faktorer som anknyter till verksamhetsmiljön och den administrativa strukturen. Verksamheten är ofta placerad i små och hemlika daghem, vilket möjliggör en lugn atmosfär och individuell uppmärksamhet. Barngrupperna är varierande och omfattar barn från både svenskspråkiga och finskspråkiga familjer, och en majoritet av barnen är tvåspråkiga. Barnens olika språkbakgrunder skapar pedagogiska möjligheter men förutsätter samtidigt ett språkmedvetet arbetssätt.

Sambandet mellan svenskspråkig småbarnspedagogik och grundläggande utbildning är på många håll tätt. Flera daghem finns i samma byggnad som undervisning inom den grundläggande utbildningen, eller bildar på annat sätt en sammanhängande utbildningsväg, vilket stärker samarbetet och utvecklingen av en gemensam verksamhetskultur. I vissa kommuner finns en separat svenskspråkig organisationsstruktur eller en egen svenskspråkig enhet som befinner sig separat från finskspråkiga daghem, vilket tydliggör ansvarsfördelningen. Samtidigt finns kommuner där ett svenskspråkigt daghem är den enda av sitt slag i en helt finskspråkig omgivning. I sådana fall är stödet från kolleger mer begränsat och daghemmets roll som bärare av det svenska språket och den finlandssvenska kulturen blir särskilt betydelsefull.

Kulturella praktiker syns i vardagen genom gemensamma högtider, traditioner och tillgång till svenskspråkigt kulturutbud. I flera svar beskrivs en verksamhetskultur där ett sensitivt arbetssätt, hänsyn till barnens språkbakgrund och stöd för socioemotionella färdigheter är centrala. I vissa svar lyfts även behovet av nordiskt samarbete och daghemmens orientering mot en skandinavisk kontext fram.

Organisatoriskt kan den svenskspråkiga småbarnspedagogiken vara placerad i en separat svenskspråkig helhet, som del av en större finskspråkig förvaltning eller hos en privat serviceproducent. Det förekommer skillnader mellan daghemmen i fråga om huruvida de svenskspråkiga grupperna utgör majoritet eller minoritet i förhållande till de finskspråkiga grupperna. I vissa kommuner är grupperna homogena i svenskspråkiga områden, medan den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i andra kommuner verkar i en flerspråkig miljö.

Det finns även skillnader i hur personalens kompetensutveckling stöds. En del kommuner erbjuder utbildningar och digitalt material på svenska, medan kurser på andra håll ordnas huvudsakligen på finska. Inom de svenskspråkiga bildningstjänsterna används dessutom olika digitala verktyg, lärapplikationer och metoder för utvärdering.

I vissa svar nämns att organisatoriska förändringar har minskat den svenskspråkiga småbarnspedagogikens egna särdrag jämfört med tidigare år. Samtidigt har den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i många kommuner en tydlig position, långa traditioner och en etablerad verksamhetskultur som stöder kontinuiteten. På flera håll syns värderingen av svenskspråkig småbarnspedagogik och dess roll inom den lokala servicehelheten i vardagliga rutiner, personalens val och stärkandet av kulturell kontinuitet.

Styrkor inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

Inom denna respondentgrupp framträder en nära och språkligt sammanhållen gemenskap som en central styrka, där det svenska språket och den egna kulturen är en naturlig del av vardagen. Daghem kännetecknas ofta av en småskalig och hemlik miljö, vilket möjliggör en mer individuell småbarnspedagogik och ett nära samspel mellan barn, personal och vårdnadshavare. Verksamheten betonar stöd för barnets språkliga och kulturella identitetsutveckling, både i fråga om den svenskspråkiga kulturen och den bredare finlandssvenska traditionen, inklusive särdrag som är typiska för skärgårdsområden.

Svarsmaterialet visar att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i många fall fungerar som en sammanhållen gemenskap där gemensamma rutiner, små daghem och långa historiska rötter skapar en stabil grund för verksamheten. Den starka känslan av gemenskap främjar samarbete mellan daghemmen och underlättar ett systematiskt genomförande av gemensamma riktlinjer. Helhetsmässigt bygger den svenskspråkiga småbarnspedagogiken på språk- och kulturmedveten pedagogik, stark sammanhållning och en lång verksamhetstradition.

Utvecklingsbehov inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

De utvecklingsbehov som lyfts fram gäller särskilt personal och material. Tillgången till behörig och svenskspråkig personal utgör en utmaning i vissa kommuner, och behovet av behörig personal bedöms öka under de kommande åren. Därtill kan översättningar av material och administrativa dokument försenas, vilket försvårar smidiga rutiner och tidsenlig beslutsfattning.

Enligt flera aktörer bör svenskspråkigt material vara tillgängligt i samma omfattning, inom samma tidsramar och med samma kvalitet som det finskspråkiga materialet, för att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken ska kunna bedrivas på jämlika villkor. Detta gäller såväl pedagogiska material som blanketter, anvisningar och utbildningsunderlag.

Sammanfattningsvis handlar utvecklingsbehoven om hur man säkerställer tillräcklig tillgång till svenskspråkig personal, kontinuerlig kompetensutveckling och tillgång till material, samt hur man garanterar att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken kan använda aktuell kunskap och verktyg lika smidigt som den finskspråkiga småbarnspedagogiken.

Framtidsutsikter för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

Utifrån materialet i denna respondentgrupp framträder framtidsutsikterna för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken som tudelade, både hoppfulla och präglade av igenkända utmaningar. Många svar lyfter fram en osäkerhet som hänger samman med såväl strukturella som språkliga förändringar. Det uttrycks oro för att sammanslagningar till större daghem kan försvaga arbetsron i barngrupperna och påverka personalens ork, och att bristfälliga eller otidsenliga byggnader inverkar negativt på verksamheten.

Tillgången till personal betonas återkommande. Färre unga söker sig till branschen, många nyutexaminerade väljer andra arbetsfält och belastningen ökar på den personal som är kvar. Samtidigt upplevs rekryteringen av svenskspråkigt utbildade lärare inom småbarnspedagogik som utmanande, och för att säkerställa ändamålsenlig personaltäthet och hög pedagogisk kvalitet behövs ytterligare satsningar.

Ur ett språkligt perspektiv knyts framtiden till hur man kan trygga svenskans ställning i en allt mer flerspråkig verksamhetsmiljö. Den nationella nedgången i antalet barn påverkar livskraften i svenskspråkiga daghem, och vissa svar uttrycker oro för att den svenskspråkiga verksamheten gradvis kan smälta in

i en huvudsakligen finskspråkig servicestruktur. Samtidigt framförs en tydlig förhoppning om att svenskan även framöver ska höras och synas, och att finlandssvenska traditioner ska kunna värnas också under förändrade förhållanden.

Framtidsutvecklingen kopplas även till behovet av att säkerställa jämlik tillgång till material. Det efterfrågas att svenskspråkigt material produceras i samma omfattning och inom samma tidsram som finskspråkigt material, men översättningsprocesserna skapar praktiska utmaningar och ökad arbetsbörda till daghemmen.

Mer optimistiska framtidsbilder framträder i kommuner där antalet svenskspråkiga barn förväntas öka och tillgången till akademiskt utbildad personal bedöms förbättras. I dessa bedömningar framhålls att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken har en tydlig roll och betydelse i det lokala sammanhanget.

4.2.2 Sammanställning av intervjuer med representanter för tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk

I kartläggningens intervjuer deltog 11 tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är finska. Bland dessa kommuner fanns en liten kommun med under 10 000 invånare, fem medelstora kommuner med 10 000 till 100 000 invånare och fyra stora kommuner med över 100 000 invånare. De intervjuade representerade både daghem och den kommunala ledningen för småbarnpedagogiken. Alla deltagande daghem var svenskspråkiga, och intervjuerna belyste deras vardag, personalledning samt samarbete med olika aktörer.

I svenskspråkig småbarnspedagogik uppvisar kommuner av olika storlek sina egna särdrag och utmaningar. Daghemmens huvudsakliga språk är svenska, men vardagen runt omkring är ofta tvåspråkig i dessa kommuner, med finskan tydligt närvarande. Samarbetet mellan personal, barn och vårdnadshavare är centralt för att den svenskspråkiga kulturen och barnens språkutveckling ska stödjas på ett ändamålsenligt sätt. Gemensamt för dessa kommuner är att barnen inom svenskspråkig småbarnspedagogik i huvudsak kommer från svenskspråkiga eller tvåspråkiga familjer, där språken är svenska och finska. Barn med invandrarbakgrund placeras vanligtvis i finsk- eller engelskspråkig småbarnspedagogik.

Ledarskap och personal

I detta material varierade ledarskapet beroende på kommunens storlek. I små kommuner och hos privata serviceproducenter är chefen för småbarnspedagogik ofta närvarande i det dagliga arbetet. I dessa daghem fördelas vardagens ansvar vanligtvis jämnt mellan personalen. Denna typ av ledarskap upplevs stärka personalens motivation och välbefinnande.

I medelstora kommuner struktureras ledarskapet som en kombination av administrativa och pedagogiska uppgifter. Det regelbundna stöd som erbjuds personalen betraktas som en central del av ledarskapsarbetet, och i utgångsläget bedöms det finnas tillräckligt med tid för att genomföra detta. I denna grupp av svar upplevdes personalomsättning och varierande erfarenhetsnivåer bland personal som en utmaning, vilket ställer krav på tydlig planering och handledning från chefens sida.

I stora kommuner är ledarskapet mer systematiskt och förutsätter effektiv informationsförmedling mellan olika aktörer. Tydliga arbetsroller och regelbundna planeringsmöten bidrar till personalens välbefinnande och till att den pedagogiska kvaliteten upprätthålls. Endast i en kommun berättade man att det är en allmän praxis att hålla regelbundna gemensamma möten för hela daghem under arbetstid. Den kommun som använde denna arbetsmodell ansåg att den gynnade personalen, vårdnadshavarna och barnen. Särskilt i stora kommuner upplevdes interna kommunikationsvägar och kollegialt samarbete delvis som utmanande, och som lösning önskades regelbundna möten för hela daghem under arbetstid.

Språk och tvåspråkighet

Användningen av svenska är starkt prioriterad i alla daghem, men i vardagen hörs finska ofta i vardagen enligt denna respondentgrupp. I daghem med ett litet antal barn stöder personalen barnens svenska genom lek och i andra vardagliga situationer. Finska undviks medvetet eftersom det redan är en naturlig del av barnens omgivning.

I kommunerna används omfattande visuellt stöd i den pedagogiska verksamheten, och personalen samtalar med barnen om betydelsen av att använda svenska i leken. Barnen utvecklar sina språkfärdigheter genom sina kamrater, och vårdnadshavarnas engagemang i att stöda språkinlärningen betraktas som viktigt. Kommunernas tvåspråkiga tjänster och evenemang, såsom bibliotekens bokutbud, sagostunder, poesistunder och annan lokal barnkultur bidrar också till att stärka barnens språkutveckling i småbarnspedagogiken. I intervjuerna

framkom att materialet Språkpeda används i stor utsträckning för att stöda barnens språkfärdigheter. Samtidigt upplevs användbarheten av befintliga materialbanker som varierande, antingen som tillräckliga eller som begränsade.

I en kommun finns dessutom ambulerande lärare inom småbarnspedagogik med särskilt ansvar för språkligt stöd, vars uppgift är att stöda personalen och stärka delaktigheten för barn som har svagare kunskaper i svenska.

De intervjuade cheferna för småbarnspedagogik betonade även betydelsen av kulturell mångfald och kulturmedvetenhet i småbarnspedagogiken. Barnens tvåspråkighet eller flerspråkighet ses som en resurs, men för att främja barnens delaktighet är det viktigt att stöda deras färdigheter i svenska. Det är centralt att barnen kan delta fullt ut i verksamheten i gruppen.

Indelningen av barn i grupper i den dagliga pedagogiska verksamheten baseras i många kommuner och daghem på barnens språkliga färdigheter. Detta stöder inlärningen av svenska och säkerställer att alla barn får pedagogik som motsvarar deras nivå. Även smågruppsverksamhet, såsom högläsning av berättelser på olika språkliga nivåer, upplevs främja barnens språkutveckling.

I alla kommuner betonas användningen av svenska och förmedlingen av den svenskspråkiga kulturen till barnen. Barnets starkare språk tillåts dock i vardagen och i lekar. Personalens uppgift är att vara språkliga förebilder genom att konsekvent använda svenska och integrera kultur i det dagliga arbetet i daghemmen. Tvåspråkighet ses som en resurs, men dess stödjande förutsätter planmässighet och tillräckliga resurser.

Tillgången till personal och behov av fortbildning

Tillgången till svenskspråkig personal är en utmaning i nästan alla dessa kommuner, särskilt i stora kommuner och när det gäller lärare inom småbarnspedagogik och speciallärare inom småbarnspedagogik. I vissa enskilda kommuner identifierades dock inga rekryteringssvårigheter. De intervjuade framhöll att även om personalsituationen i småbarnspedagogiken för närvarande är god, kommer många medarbetare att gå i pension under de kommande åren. Rekryteringen kräver därför planering och framförhållning för att målet för år 2030 om behörig personal inom småbarnspedagogiken ska kunna uppfyllas. De intervjuade lyfte också fram att man vid rekryteringar ofta stöter på sökande som uppfyller behörighetskraven, men vars kunskaper i svenska inte motsvarar modersmålsnivå.

Tillgången till vidareutbildning (vidare studier, till exempel från barnskötare till lärare inom småbarnspedagogik) och kompletterande fortbildning (till exempel korta kurser inom i ett specifikt tema) beror ofta på avståndet till närmaste stad där universitets- eller yrkeshögskolestudier erbjuds. Flerforms- och distansutbildningar samt läroavtalsutbildning ses som viktiga för att stärka kompetensen hos den svenskspråkiga personalen inom småbarnspedagogik i olika delar av landet. Flera kommuner stöder dessutom personalens omställnings- och vidareutbildning genom betald utbildningsledighet, eftersom en ökad andel behörig personal ses som en central del av kvalitetsutvecklingen inom småbarnspedagogiken. Utbudet av fortbildning på svenska är dock ofta begränsat, särskilt då antalet fortbildningar som har ordnats av regionförvaltningsverket (från och med 1.1.2026 Tillstånds- och tillsynsverket) har minskat under de senaste åren. En del kommuner ordnar utbildningar själva, men även där utgör bristen på svenskspråkiga utbildare en utmaning. I små daghem är det lättare att lösa hinder för deltagandet i fortbildningar eftersom teamen är små och chefen är närvarande i det dagliga arbetet. I stora kommuner är systematiska utbildningsinsatser och gemensam materialförmedling nödvändiga för att kvaliteten ska kunna upprätthållas.

Samarbete och resurser

Samarbetet med vårdnadshavare och andra aktörer är centralt för att småbarnspedagogiken som en helhet ska genomföras på ett ändamålsenligt sätt. I små daghem och mindre kommuner är samarbetet flexibelt och personligt, vilket stödjer barnens lärande och underlättar den dagliga verksamheten. I medelstora och stora kommuner betonas betydelsen av informationsförmedling och planering för att småbarnspedagogiken ska fungera konsekvent och barnens lärande fortsätta sömlöst mellan olika skeden.

4.3 Enspråkigt finska kommuner och språköar

4.3.1 Respondentgruppens resultat i enkäten

Bakgrundsuppgifter

Enkäten besvarades av 28 personer som hade valt att representera ”en finskspråkig kommun som ordnar svenskspråkig småbarnspedagogik (till exempel språköar)”. Av dessa har en respondent (4 %) svarat på svenska och de övriga 27 (96 %) på finska. Bland representanterna för denna respondentgrupp arbetade 15 respondenter (54 %) som områdesansvariga inom småbarnspedagogik, 8 (29 %) som bildningsdirektörer, 3 (11 %) som chefer för småbarnspedagogik och 3 (11 %) som ansvariga chefer för daghem.

Vid tolkningen av svaren bör det beaktas att antalet respondenter i gruppen är litet.

Flest respondenter kom från Nyland, 9 personer (32 %). Egentliga Finland och Birkaland var följande, med 5 respondenter (18 %) från vardera landskapet. Enstaka respondenter deltog från Egentliga Tavastland, Mellersta Finland, Kymmenedalen och Satakunda. Av respondenterna arbetade 18 (64 %) inom den offentliga sektorn och 10 (36 %) inom den privata sektorn.

Andelen barn som deltar i svenskspråkig småbarnspedagogik var oftast 0–10 procent av kommunens/organisationens barn, vilket 26 respondenter (92 %) hade valt. En respondent (4 %) hade valt alternativet 11–50 procent och en respondent (4 %) över 50 procent.

Av respondenterna uppgav 10 (36 %) att kommunen själv ordnar småbarnspedagogik på svenska, 17 (61 %) att kommunen köper småbarnspedagogik som köpt tjänst av en privat aktör och 3 (11 %) att verksamheten ordnas som servicesedelverksamhet med en privat aktör.

Av respondenterna hade 13 (46 %) en gemensam förvaltning med småbarnspedagogik på finska, 6 respondenter (21 %) hade en egen separat organisation, och 3 (11 %) hade valt alternativet på annat sätt, vilket i deras fall beskrevs som föreningsbaserad verksamhet eller verksamhet köpt av den privata sektorn.

Genomförandet av och resurserna för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

I figur 15 presenteras respondenternas uppfattningar om olika påståenden som gäller genomförandet. Påståendet ”Barnets rätt till småbarnspedagogik på svenska förverkligas i enlighet med 8 § i lagen om småbarnspedagogik 540/2018” hade flest respondenter som valt svarsalternativen ”instämmer helt” eller ”instämmer delvis”. Dessa uppgick till 20 personer (71 %).

När det gäller påståenden om utbildningsvägen instämde över hälften av respondenterna, 16–17 personer (57–61 %), helt eller delvis i de påståenden som handlade om systematiska rutiner för att stödja denna kontinuitet. Det största antalet respondenter som valde alternativet kan inte säga, 17 personer (61 %), gällde påståendet om att tryggandet av kontinuiteten i utbildningsvägen från den grundläggande utbildningen till andra stadiet fungerar.

Figur 15. Bedöm följande påståenden om genomförandet av svenskspråkig småbarnspedagogik i kommunen/organisationen.

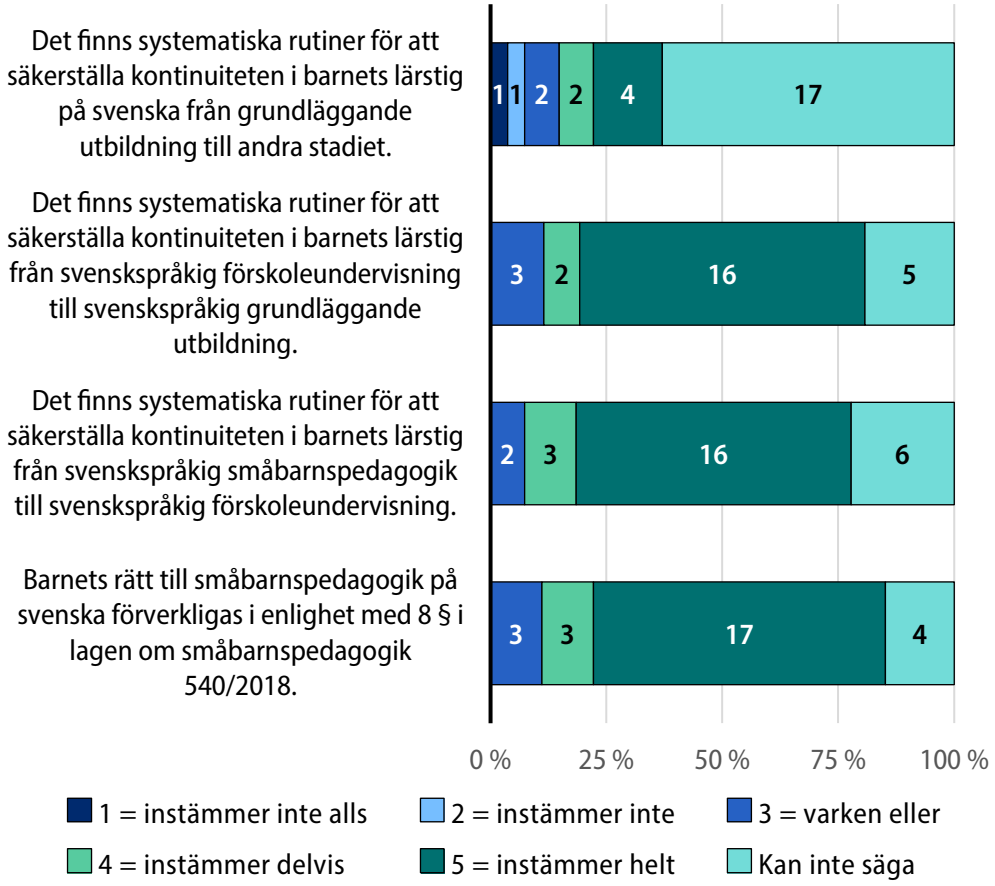

Det fanns 16 respondenter (57 %) som instämde i påståendena ”Bestämmelserna om verksamhetsspråk inom småbarnspedagogiken är tydliga i lagen om småbarnspedagogik med tanke på det lokala genomförandet”, ”Det finns småbarnspedagogik på svenska av jämn kvalitet i hela kommunen” och ”Verksamheten i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken förverkligas enligt Grunderna för planen för småbarnspedagogik” (figur 16).

Påståendet ”Enligt lagen om småbarnspedagogik (5 §) ska kommunen eftersträva att ordna småbarnspedagogik nära dem som anlitar servicen.” Detta förverkligas inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i vår kommun”, besvarades av 4 respondenter (14 %) med ”instämmer inte alls” och av 4 respondenter (14 %) med ”instämmer inte”.

För de övriga påståendena förekom enstaka respondenter som svarade antingen ”instämmer inte” eller ”instämmer inte alls”. Det är också anmärkningsvärt att 7–10 respondenter (25–36 %) valde alternativet ”Kan inte säga” för varje enskilt påstående, vilket utgör en relativt stor andel av samtliga respondenter.

Figur 16. Bedöm följande påståenden om genomförandet av svenskspråkig småbarnspedagogik i kommunen/organisationen.

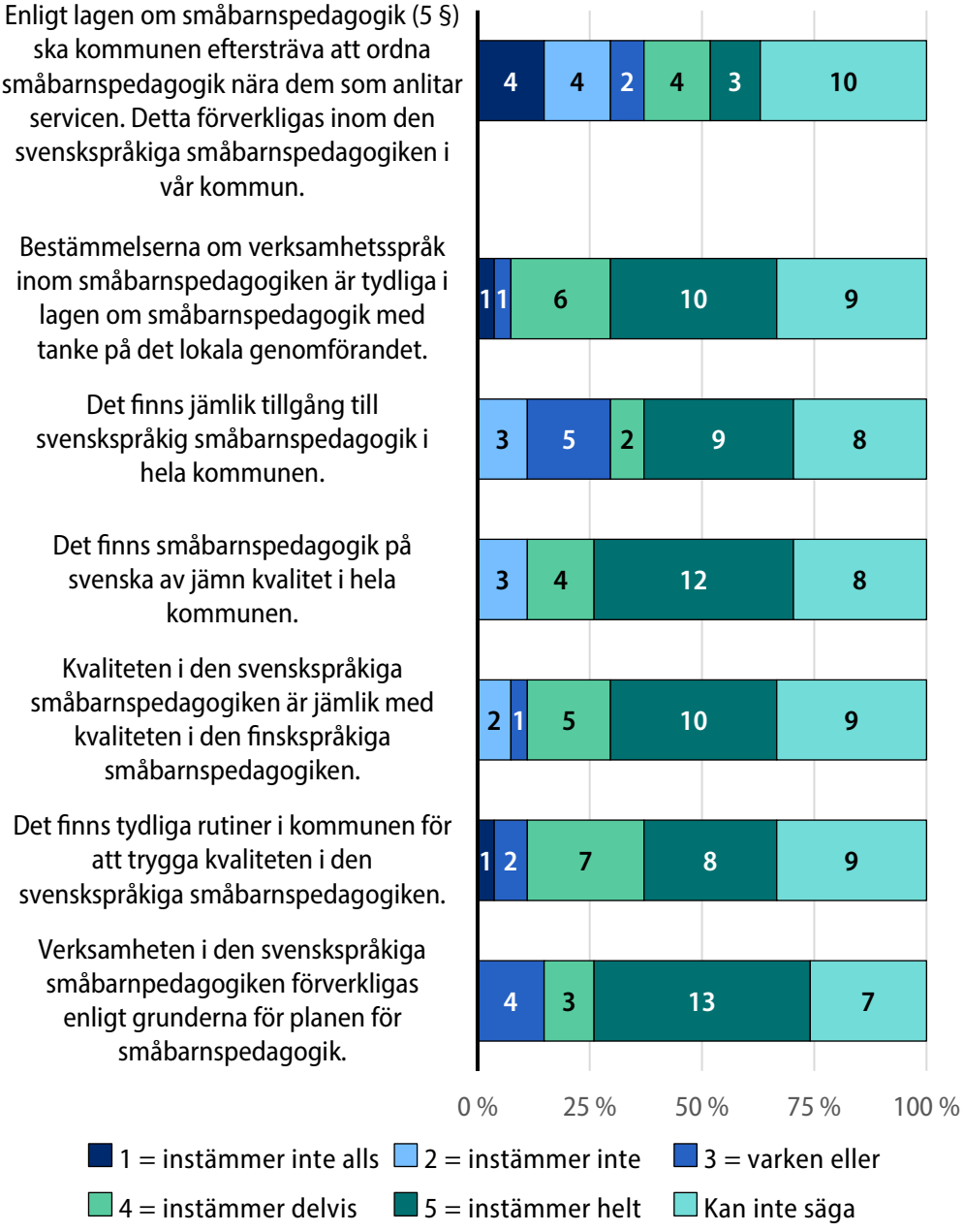

I de kompletterande öppna svaren till påståendena framhölls att tillgången till och likvärdigheten i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken varierar mellan kommunerna, och att verksamheten framstår som särskilt sårbar i kommuner där småbarnspedagogik på svenska ordnas av endast ett daghem eller en liten grupp. I många svar konstaterades att även om den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i sig är högkvalitativ och genomförs i enlighet med Grunderna för planen för småbarnspedagogik, ryms inte alla barn med i verksamheten, vilket försvagar de likvärdiga rättigheterna. Kommuner där den svenskspråkiga småbarnspedagogiken är centraliserad till en enda enhet eller grupp möter utmaningar gällande tillgänglighet, långa transportsträckor och rekrytering. I vissa kommuner väljer familjer bort den svenskspråkiga småbarnspedagogiken på grund av långa avstånd eller verksamhetens sårbarhet.

När det gäller påståendena om resurser (figur 17) fanns ett stort antal respondenter som hade valt alternativet ”Kan inte säga”, totalt 9–18 respondenter (32–64 %). Den högsta graden av instämmande gällde påståendet om hur väl lärmiljöerna fungerar, där 15 respondenter (54 %) ”instämmer helt” eller ”instämmer delvis”. Den lägsta graden av instämmande gällde påståendet om tillgången till behörig personal, där 8 respondenter (29 %) hade valt svarsalternativen ”instämmer inte” eller ”instämmer inte alls”.

Figur 17. Bedöm följande påståenden om resurser inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i kommunen/organisationen.

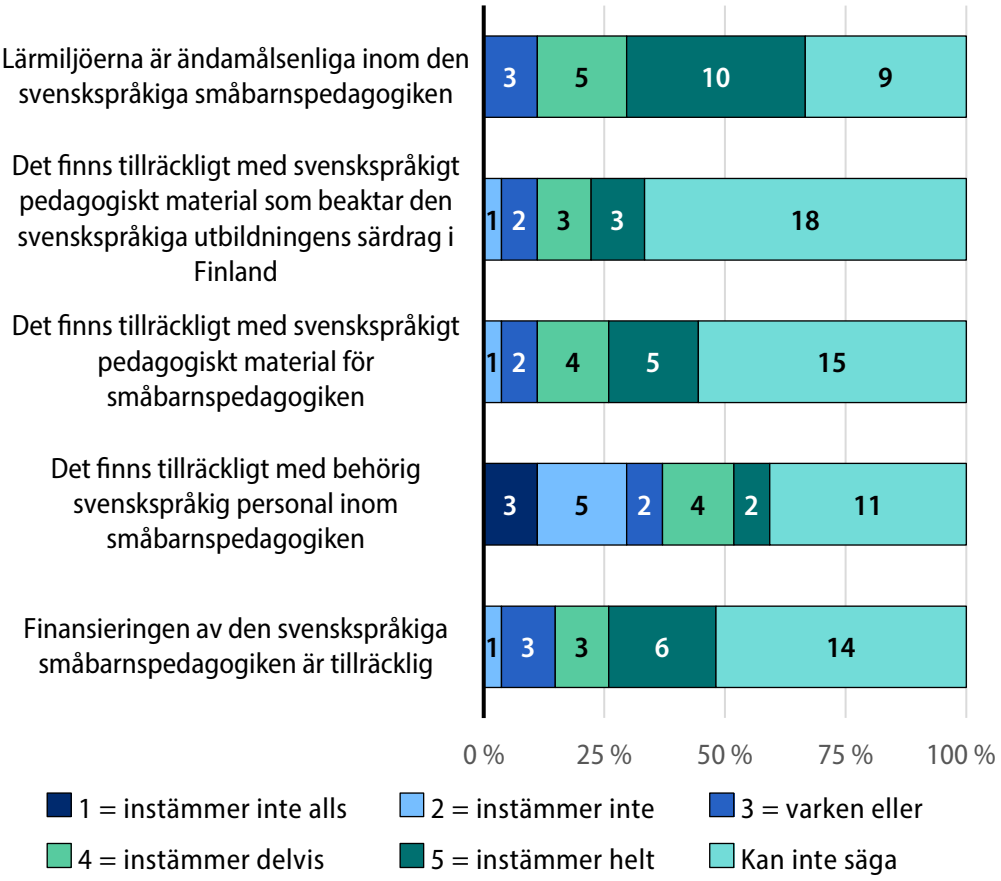

Tillgången till personal och behov av fortbildning

Under de kommande fem åren bedömde en majoritet av respondenterna, 20 respondenter (71 %), att efterfrågan på svenskspråkig småbarnspedagogik kommer att förbli oförändrad. Fem respondenter (18 %) uppskattade att efterfrågan kommer att öka, medan tre respondenter (11 %) bedömde att den kommer att minska.

Elva respondenter (39 %) ansåg att behoven och särdragen i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken beaktas tillräckligt i kommunen eller organisationen. Tre respondenter (11 %) var av annan åsikt, och 11 respondenter (39 %) hade valt alternativet ”Kan inte säga”.

Tolv respondenter (43 %) upplevde att nätverk och samarbetsformer fungerar väl inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i kommunen eller organisationen. Fyra respondenter (14 %) bedömde att de fungerar tillfredsställande, och fyra respondenter (14 %) hade valt alternativet ”de kunde utvecklas”.

Figur 18. Bedöm tillgången till behörig personal inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken för följande personalgrupper.

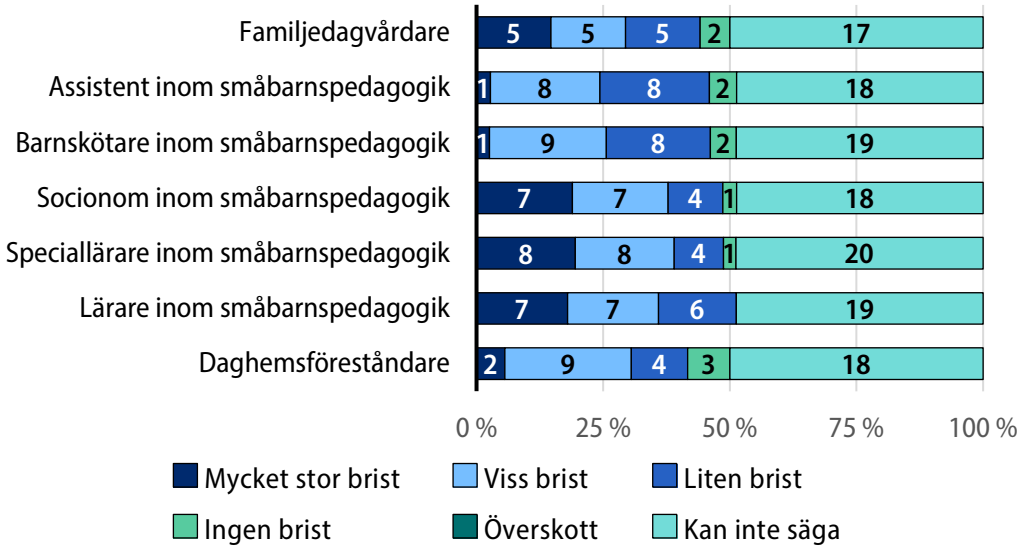

Inom denna respondentgrupp var det en stor andel som inte kunde bedöma tillgången till personal (figur 18). Den största bristen identifierades bland speciallärare inom småbarnspedagogik, lärare inom småbarnspedagogik och socionomer (7–8 respondenter, det vill säga 25–29 %, valde alternativet ”mycket stor brist”), men generellt sett identifierades brist inom olika personalgrupper relativt jämnt när alla som uppgav någon grad av brist beaktas.

När det gäller tillgången till behörig personal upplevde nio respondenter (32 %) att situationen hade förblivit oförändrad, samma antal, nio respondenter (32 %), kunde inte bedöma frågan, tre respondenter (11 %) upplevde att situationen hade förbättrats och två respondenter (7 %) att den hade försämrats. Detta visar att det även inom denna respondentgrupp finns skillnader mellan kommunerna.

I de öppna kommentarerna om tillgången till personal nämndes att även små förändringar påverkar situationen i daghem, exempelvis när en medarbetare flyttar till en annan ort eller vid längre sjukfrånvaro. Det konstaterades exempelvis

att barnskötare ibland ersätter lärare inom småbarnspedagogik, vilket påverkar kvaliteten eftersom den pedagogiska kompetensen är annorlunda. Detta syns också i arbetsmängden för chefer för småbarnspedagogik, eftersom obehöriga lärare behöver mer pedagogisk handledning i det dagliga arbetet.

När det gäller fortbildning på svenska ansåg en respondent (4 %) att tillgången var tillräcklig, elva respondenter (39 %) att den var måttlig och fyra respondenter (14 %) att det rådde brist. Sex respondenter (21 %) uppgav att behoven av och önskemålen om fortbildning för personal inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken hade kartlagts, en respondent (4 %) uppgav att detta inte hade gjorts och 14 respondenter (50 %) kunde inte bedöma frågan.

I fråga om behovet av kompetensutveckling nämndes endast några teman som ansågs centrala i denna respondentgrupp: behov av stöd och hantering av utmanande situationer i arbetet, pedagogisk dokumentation, utomhuspedagogik och hållbar utveckling.

Lagstiftning och styrdokument

Inom denna respondentgrupp varierade synen på de olika påståendena som gällde lagstiftningen (figur 19). Även i dessa svar fanns det många som hade valt alternativet *kan inte säga*. Det mest bejakande gensvaret gällde påståendet *”Lagen om småbarnspedagogik definierar svenskans ställning inom småbarnspedagogiken på ett tillräckligt tydligt sätt”*, vilket 18 respondenter (64 %) instämde i.

Det fanns endast några få respondenter som hade annan åsikt, framför allt i relation till påståendena *”Grunderna för planen för småbarnspedagogik borde utvecklas så att de bättre beaktar kulturella särdrag inom småbarnspedagogiken”* (4 respondenter instämde inte, 5 %) och *”Grunderna för planen för småbarnspedagogik borde utvecklas så att de bättre beaktar språkrelaterade särdrag inom småbarnspedagogiken”* (3 respondenter instämde inte, 4 %).

Figur 19. Ta ställning till följande påståenden om lagstiftning och styrdokument.

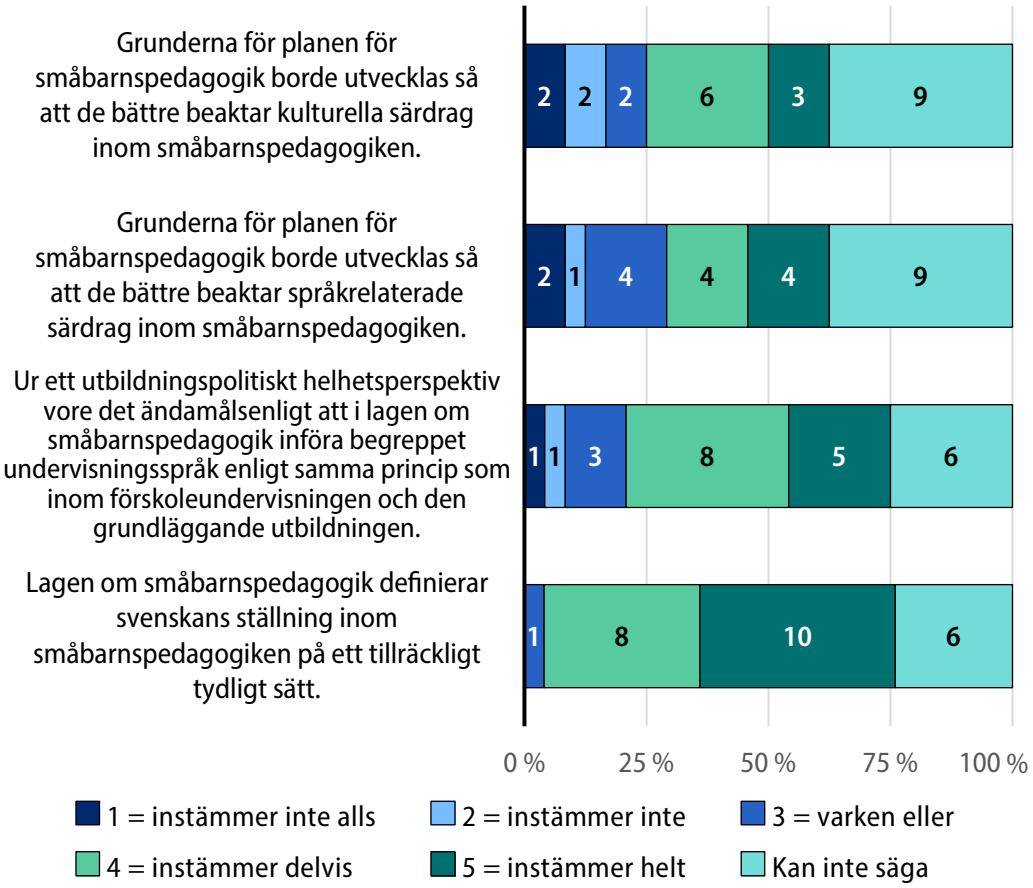

Endast ett fåtal öppna kommentarer lämnades i anslutning till dessa påståenden. I dem nämndes att språköar och språköpedagogik borde synliggöras tydligare i Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Det framhölls även att kulturell mångfald har ökat i Finland och att detta bör beaktas bättre i Grunderna för planen för småbarnspedagogik.

På frågan om hur undervisnings- och kulturministeriet och Utbildningsstyrelsen kan stödja den svenskspråkiga småbarnspedagogiken på nationell nivå gav denna respondentgrupp några förslag. Dessa omfattade till exempel ekonomiskt stöd för att säkerställa fortsatt hög kvalitet i småbarnspedagogiken, tillgång till material och fortbildning på svenska, även för personer i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken med finska som modersmål.

Förvaltningsmodeller

Av respondenterna i denna grupp uppgav 13 personer (46 %) att de har en gemensam förvaltning med den finskspråkiga småbarnspedagogiken. Sex respondenter (21 %) uppgav att de har en egen separat organisation, och tre respondenter (11 %) valde alternativet på något annat sätt, till exempel som föreningsverksamhet eller genom att småbarnspedagogiken köps av en privat aktör.

I de öppna svaren lyftes flera fördelar fram med den nuvarande förvaltningsmodellen, särskilt med avseende på enhetlighet, flexibilitet och informationsflöde. I små kommuner upplevs en gemensam förvaltning som ändamålsenlig eftersom den tydliggör ledningen, skapar enhetliga arbetssätt och säkerställer likvärdiga mål och resurser. En gemensam förvaltning stödjer också kopplingen mellan den svenskspråkiga småbarnpedagogiken och kommunens övriga småbarnspedagogik, vilket motverkar att verksamheten blir en separat ”ö”.

Bland aktörer med föreningsbaserad verksamhet sågs fördelar i form av gemensamt beslutsfattande och större handlingsfrihet.

Utvecklingsbehov

I några av de öppna svaren nämndes utvecklingsbehov som i synnerhet berörde resursfördelningen och det strukturella stöd som krävs för att administrera den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. När en kommun endast har ett svenskspråkigt daghem samlas ett betydande ansvar på den kommunens chef för småbarnspedagogik. Att outsourca ekonomi- och förvaltninguppgifter sågs därför som nödvändigt för att möjliggöra fokus på det pedagogiska ledarskapet. I kommuner som inte är officiellt tvåspråkiga blir produktionen av svenskspråkigt material och svenskspråkiga anvisningar ofta begränsad, eftersom det saknas både resurser och skyldigheter.

Faktorer som främjar ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik

Som främjande faktorer betonades tillräckliga resurser, särskilt ekonomiskt stöd, ändamålsenliga lokaler och tillgång till behörig svenskspråkig personal samt möjligheter till fortbildning för personalen. Dessutom nämndes samarbetsmöten, tillsynsbesök, nätverk för lärare och chefer för småbarnspedagogik och användningen av servicesedlar som faktorer som kan stödja verksamhetens smidighet och utveckling.

Faktorer som försvårar ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik

Som försvårande faktorer framhölls begränsade ekonomiska resurser, bristen på svenskspråkigt material samt svårigheter att rekrytera svenskspråkig personal. En ytterligare utmaning som lyftes fram var att den svenskspråkiga småbarnpedagogiken på vissa orter riktar sig till en mycket liten målgrupp, särskilt där det finns få svenskspråkiga familjer.

Utveckling av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

Inom denna respondentgrupp varierade inställningen till påståendena (figur 20), och många hade valt svarsalternativet ”kan inte säga”. Situationen upplevdes redan som god när det gäller samarbete och stöd inom arbetsgemenskapen, eftersom 8–9 respondenter (29–32 %) valde alternativet "situationen är redan väl ordnad / jag upplever att det fungerar".

Tillgången till behörig personal identifierades av 11 respondenter (39 %) som ett område där förbättringar skulle vara till stor hjälp. Alternativet "ökad förståelse för den svenskspråkiga småbarnspedagogikens centrala roll i det svenskspråkiga utbildningssystemet i Finland" valdes av 8 respondenter (29 %) som något som skulle vara till stor hjälp.

För flera delområden angående utveckling av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken fanns det nästan lika många respondenter som upplevde att situationen redan fungerar väl, som det fanns respondenter som ansåg att utvecklingsåtgärder skulle vara till liten, viss eller stor hjälp. Situationen varierar därmed betydligt mellan olika kommuner.

Figur 20. Bedöm vad som skulle hjälpa dig i ditt ledarskap att utveckla den svenskspråkiga småbarnspedagogiken mer målinriktat och systematiskt.

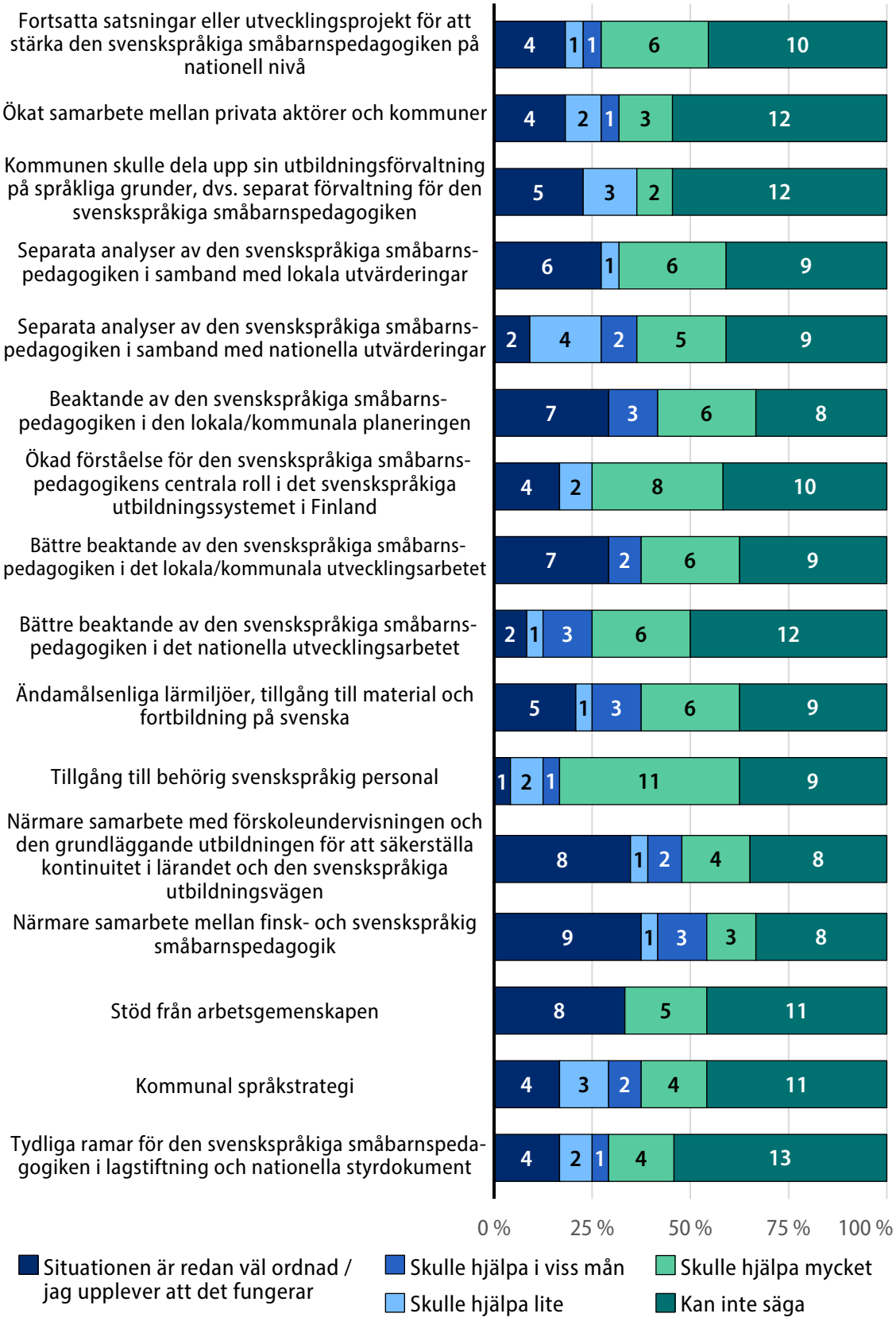

I de öppna svar som relaterade till denna helhet framhölls att en stark svenskspråkig småbarnspedagogik ses som ett centralt sätt att trygga svenskans ställning och skapa en tydlig utbildningsväg vidare till den grundläggande utbildningen och längre fram i utbildningssystemet. En del respondenter upplevde att småbarnspedagogiken i kommunen genomförs jämlikt oberoende av språk och att särskilda åtgärder därför inte upplevs som nödvändiga. Som en separat iakttagelse nämndes att det är positivt att kommunens ledning för småbarnspedagogik strävar efter att erbjuda likvärdiga samarbetsmöjligheter också för privata aktörer.

Samarbete, nätverk och samarbetspartner

Nätverk och former av samarbete inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken upplevdes fungera väl av 12 respondenter (43 %), fungera tillfredsställande av 4 respondenter (14 %) och 4 respondenter (14 %) ansåg att det finns utvecklingsbehov.

Nationella och regionala nätverk

Inom denna respondentgrupp bygger samarbetet på flera regionala och nationella nätverk. Gemensamma samarbetsgrupper för småbarnspedagogik, förskoleundervisning och grundläggande utbildning samt välfärdsområdets tjänster, särskilt samarbetet med barnrådgivningen, nämndes som viktiga nätverk i det dagliga arbetet. Även kultur- och bibliotekstjänster bidrar genom att erbjuda innehåll och stödformer.

På nationell nivå erbjuder Utbildningsstyrelsen styrning och utbildningar, och svenskspråkiga aktörer som Svenska samskolan, Svenska kulturfonden och Folkhälsan utgör viktiga samarbetspartner. Inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken är Språkö-nätverket och bredare utbildningstillfällen centrala för att stödja kompetensutveckling. Genom Tindra-nätverket fås aktuell information om utvecklingen inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Dessutom nämndes interna nätverk och strukturer inom den egna organisationen som en viktig grund för kommunikation och utvecklingsarbete.

Bland respondenterna fanns en stor andel som inte kunde bedöma behovet av att öka samarbetet på olika nivåer 11–14 personer (39–50 %) valde alternativet ”kan inte säga” (figur 21). Behovet av att öka samarbetet identifierades på regional nivå av 7 respondenter (25 %), på kommunnivå av 6 respondenter (21 %) och på nationell nivå av 5 respondenter (18 %), det vill säga med nästan samma andelar på varje nivå.

Figur 21. Bedöm behovet av att öka samarbetet inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken på olika nivåer.

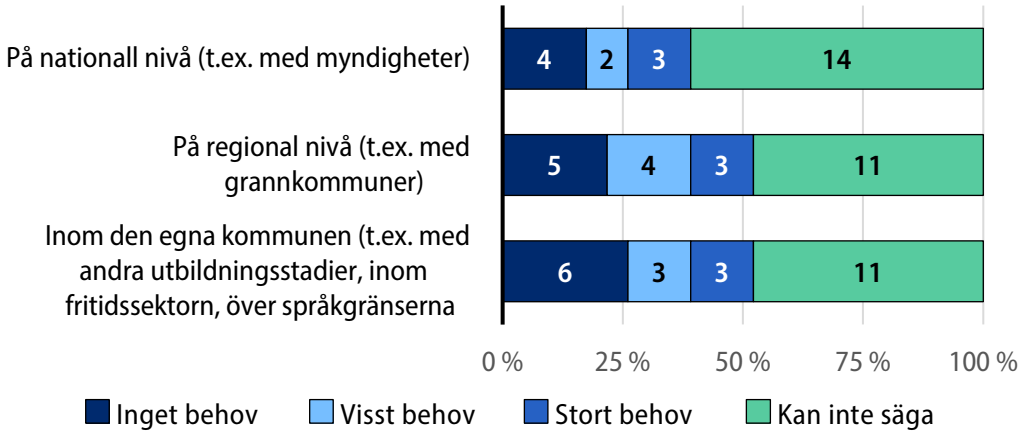

Barn med ett annat modersmål än svenska eller finska

Av respondenterna uppgav 5 (18 %) att det i deras kommun finns barn inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken vars modersmål är något annat än finska eller svenska. Sju respondenter (25 %) uppgav att sådana barn inte finns alls, och 16 respondenter (57 %) kunde inte bedöma situationen.

Utifrån de öppna svaren varierar beredskapen att integrera barn med ett annat modersmål i småbarnspedagogik på svenska. En del respondenter upplevde situationen som utmanande, särskilt på grund av det begränsade antalet platser i daghem, och i ett svar konstaterades att daghemmet endast tar emot barn med svenska som modersmål. Flera respondenter uppgav att de inte kan bedöma beredskapen eller inte känner till de gällande rutinerna. Enligt några är beredskapen tillräcklig, och i ett svar konstaterades att det under det senaste året inte funnits barn med ett annat modersmål.

Svaren visar att integration och delaktighet förutsätter framför allt tillräckliga resurser och kompetens. De centrala behoven som lyftes fram var behörig personal samt möjligheten att erbjuda verksamhet som stöder språkinlärning, exempelvis särskilda utrymmen eller personal som kan fokusera på att handleda på svenska (och finska) i vardagliga situationer. Dessutom nämndes behovet av tilläggsfinansiering för att kunna utöka lokaler och antalet grupper för att underlätta platsbristen.

Stöd för barnets språkliga utveckling

Av respondenterna bedömde 11 (39 %) att stödet för språkutvecklingen fungerar väl, 3 (11 %) bedömde situationen som tillfredsställande och 4 (14 %) ansåg att situationen kunde utvecklas.

Utifrån de öppna svaren stöds barnens språkutveckling genom mångsidiga metoder och strukturer som beaktar enspråkiga, tvåspråkiga och flerspråkiga barn. I det dagliga arbetet används bildstödda metoder och tecken som stöd, och personalen förutsätts ha goda kunskaper i svenska för att säkerställa en konsekvent och språkligt rik växelverkan. Processerna för språkligt stöd är likartade i både kommunala och privata daghem. Konsultationsbesök av speciallärare inom småbarnspedagogik ger ytterligare stöd, även om det i vissa fall är oklart om språk- och kulturpedagoger från finskspråkig småbarnspedagogik erbjuder motsvarande stöd till svenskspråkiga daghem. Grunden för arbetet utgörs av svenskspråkig personal som följer Grunderna för planen för småbarnspedagogik som stöd för språkutvecklingen.

När det gäller material som kan användas för att stödja barnens språkutveckling uppgav 8 (29 %) av respondenterna att material finns att tillgå i tillräcklig omfattning, 3 (11 %) uppgav att så inte är fallet och 10 (36 %) kunde inte bedöma situationen.

I enkäten ombads respondenterna bedöma kommunens eller organisationens arbete med att stödja barnets kulturella identitet och kulturella mångfald inom småbarnspedagogik på svenska. Detta ansågs fungera väl av 10 (36 %) av respondenterna, 3 (11 %) bedömde det som tillfredsställande och 3 (11 %) ansåg att situationen kunde utvecklas.

Utifrån de öppna svaren bygger stöd som erbjuds för språkutvecklingen i kommunerna på varierande lösningar och projekt. I vissa daghem har man tidigare genomfört projekt om språkutveckling i samarbete med olika aktörer. Några respondenter uppgav att kommunen saknar en egen strategi för att stödja språkutvecklingen och att privata serviceproducenter kan ha egna riktlinjer och arbetssätt för att ordna språkligt stöd. En respondent nämnde dessutom ett veckovis stöd från en lärare med bred kompetens inom småbarnspedagogik, vilket stärker barnens språkutveckling som en del av den pedagogiska vardagen.

Sammanfattande frågor

I slutet av enkäten ställdes sammanfattande öppna frågor. Av respondenterna besvarade cirka 5–10 personer (18–36 %) dessa frågor, vilket innebär att uppgifterna främst kan användas för att fördjupa förståelsen. Eftersom antalet svar är litet kan inga ingående slutsatser dras.

Särdrag inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

Respondenterna lyfte fram följande aspekter som centrala särdrag: likvärdiga svenskspråkiga barngrupper i en jämlik position i förhållande till andra barngrupper, gemensamma lokaler med den svenskspråkiga grundläggande utbildningen, ett eget svenskspråkigt daghem och en tydlig utbildningsväg åtminstone fram till början av högstadiet. Det framhölls även att ett svenskspråkigt daghem skulle vara för litet utan de barn i språkbad som kommer från både finsk- och svenskspråkiga familjer. Även den pedagogiska kvaliteten och den etablerade verksamhetskulturen i privata daghem lyftes fram.

Styrkor inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

Som styrkor lyfte respondenterna fram behörig personal, stärkandet av barnets språkliga och kulturella identitet, möjligheten att erbjuda en svenskspråkig utbildningsväg samt en stark känsla av gemenskap och ett långvarigt bevarande av traditioner. Det framhölls även att det finns fungerande kopplingar till den svenskspråkiga grundläggande utbildningen samt en överlag högkvalitativ pedagogik. Om både förvaltningen och daghemmen är svenskspråkiga ansågs detta gynna verksamheten som helhet. Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken uppfattas som en samhälleligt viktig och värdefull verksamhet, och aktörernas långsiktighet bidrar till stabilitet och kontinuitet.

Utvecklingsbehov inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

Som utvecklingsbehov identifierade respondenterna särskilt tillgången till behörig svenskspråkig personal, större lokaler och ökad kapacitet, större synlighet och öppenhet i verksamheten samt tillgången till svenskspråkigt material. I samband med detta efterfrågades tydliga riktlinjer från kommunens förvaltning gällande svenskspråkigt material. Även daghemmens storlek, fortbildning för personalen, och hanteringen av antal barn lyftes fram som utvecklingsområden. En smidig verksamhet ansågs förutsätta tillräckliga barngrupper, adekvata personalresurser samt kontinuerlig fortbildning för personalen.

Framtidsutsikter för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken

När det gäller framtidsutsikterna var respondenterna försiktigt optimistiska. Flera uppgav att intresset för svenskspråkig småbarnspedagogik har ökat och även förväntas öka framöver. Vid sidan av denna tillväxt identifierades dock utmaningar i samarbetet med olika aktörer, utan att dessa preciserades närmare. En central osäkerhetsfaktor gäller barnantalet och dess utveckling. Om antalet barn minskar uppstår frågor om hur verksamheten ska upprätthållas, och om antalet ökar uppstår osäkerhet kring om resurserna kommer att räcka till.

4.3.2 Sammanställning av intervjuer med representanter för en språkö

I kartläggningen deltog en medelstor kommun som definieras som en språkö (10 000–100 000 invånare). Intervjuerna genomfördes med representanterna från både daghem och den kommunala ledningen med ansvar för småbarnspedagogik.

Tillgång till behörig personal

I intervjuerna framkom att kommuner som definieras som språkö har ett litet antal svenskspråkiga barn och de möter utmaningar gällande rekrytering av behörig svenskspråkig personal. Rekryteringen baseras i stor utsträckning på personliga kontakter, och personalen uppfyller inte alltid formella behörighetskrav. Samtidigt upplevs lönesättning och arbetsvillkor inte vara konkurrenskraftiga, vilket försvårar möjligheten att rekrytera och hålla kvar personal i området. Det begränsade antalet barn skapar dessutom utmaningar vid ordnande av småbarnspedagogik under oregelbundna tider och kan begränsa möjligheterna för vissa familjer att delta i småbarnspedagogik på grund av långa avstånd. I daghem deltar även barn från grannkommuner med servicesedlar. I flera kommuner där svenskspråkig småbarnspedagogik och grundläggande utbildning definieras som språkö-lösningar ordnas verksamheten av understödsföreningar, vilket anses bidra till ett nära och aktivt samarbete med vårdnadshavare. Personalen betonar betydelsen av att stärka svenska i hemmet och erbjuder stöd i detta.

Utöver utmaningarna kring rekrytering av behörig personal identifierades ett behov av fler svenskspråkiga möjligheter till fortbildning och vidareutbildning. Långa geografiska avstånd till utbildningsanordnare som erbjuder svenskspråkig fortbildning, samt begränsade möjligheter att delta i finskspråkig fortbildning som ordnas av kommunen på grund av bristande vikariearrangemang, upplevs som betydande hinder. Detta gäller särskilt små privata aktörer där kostnaderna

för utbildning och vikarier är relativt höga. Utbildningar på distans genom digitala plattformar upplevs fungera väl eftersom de inte kräver resor och möjliggör flexiblare deltagande.

Stärkande av det svenska språket

I språkö-kommunerna framhålls vikten av samarbete mellan småbarnspedagogik och svenskspråkig grundläggande utbildning. Stödfunktioner, såsom rådgivning, kuratorstjänster och specialundervisning, erbjuds dock huvudsakligen på finska och endast i få fall på svenska, vilket försvagar barnets rätt till småbarnspedagogik och stödfunktioner på svenska.

Tillgången till svenskspråkigt material som kan användas i alla daghem upplevs som särskilt viktig. Det finns ofta ett begränsat utbud av svenskspråkig barnlitteratur och svenskspråkiga barnkulturella evenemang i lokala bibliotek, och personal har inte alltid resursmässig möjlighet att översätta finskspråkigt material eller anpassa material från Sverige till finlandssvensk kontext. Grunderna för planen för småbarnspedagogik upplevs delvis använda svårbegriplig fackterminologi, vilket bidrar till att den finskspråkiga versionen ofta uppfattas som mer lättläst. Personalen utför därför ett omfattande översättnings- och anpassningsarbete vid bearbetning av svenskspråkiga instruktioner och material, och pedagogiska material från Utbildningsstyrelsen används i stor utsträckning. Behovet av att utveckla de tvåspråkiga barnens kunskaper i svenska anses påverka måluppfyllelsen av olika delområden i Grunderna för planen för småbarnspedagogik eftersom det kräver mer tid, tydligare struktur och mer planmässighet av lärarna för att stödja svenska språket.

4.4 Kommuner som inte ordnar svenskspråkig småbarnspedagogik

4.4.1 Respondentgruppens resultat i enkäten

Bakgrundsuppgifter

Enkäten besvarades av 247 personer som representerade kommuner där svenskspråkig småbarnspedagogik för närvarande inte ordnas. Respondenterna arbetar i olika uppgifter inom kommunens småbarnspedagogik, förvaltning eller utbildningsverksamhet. Av respondenterna var 113 lärare inom småbarnspedagogik med ledningsuppdrag såsom chefer för småbarnspedagogik eller motsvarande uppgifter (46 %), 95 var daghemföreståndare (39 %), 7 var

områdesansvariga inom småbarnspedagogik (3 %), 6 var bildningsdirektörer (2 %) och 32 personer (13 %) arbetade i andra roller, såsom biträdande chefer inom småbarnspedagogik eller uppdrag som fostringschef.

Samtliga respondenter arbetade i kommuner där svenskspråkig småbarnspedagogik inte erbjuds i nuläget. Flest respondenter kom från Norra Österbotten (16 %), Södra Österbotten (12 %), Mellersta Finland (9 %) och Egentliga Finland (8 %).

Figur 22. Landskap där respondenten arbetar.

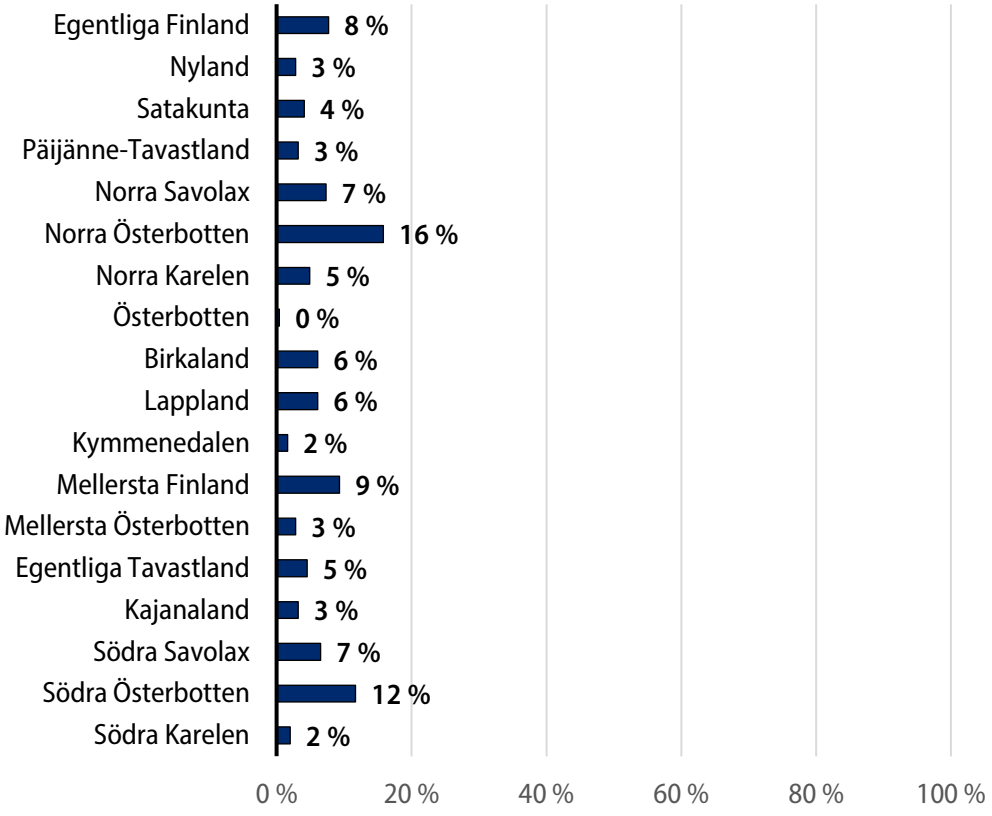

Av de 246 personer som besvarade frågan om det tidigare har ordnats svenskspråkig småbarnspedagogik i kommunen uppgav några att verksamheten har erbjudits tidigare (3 svarade ja, under de senaste fem åren, och 3 svarade ja, för över fem år sedan). I de flesta kommuner hade svenskspråkig småbarnspedagogik däremot aldrig ordnats, vilket 172 personer (70 %) valde som svarsalternativ. Av respondenterna uppgav 68 personer (28 %) att de inte kunde bedöma situationen.

Figur 23. Har det tidigare ordnats svenskspråkig småbarnspedagogik i er kommun?

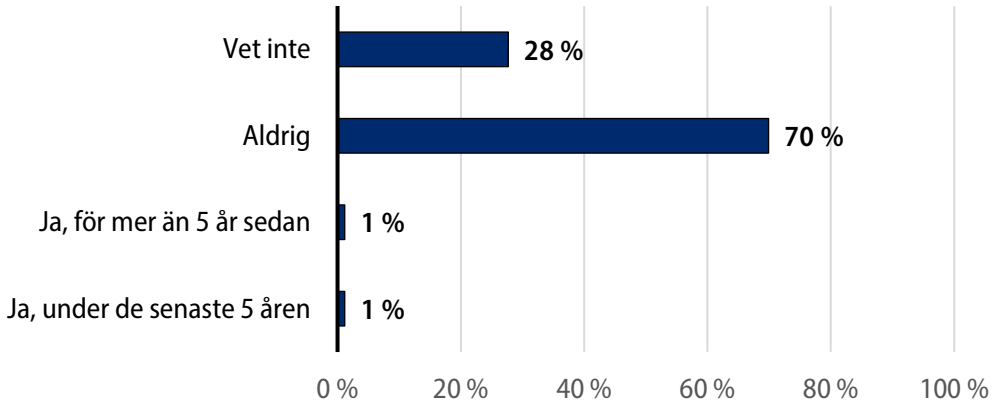

Av de 246 respondenterna besvarade många frågan om det inom en nära framtid kan förväntas uppstå ett behov av svenskspråkig småbarnspedagogik i kommunen. Svaren visar att behovet varierar mellan kommunerna. En liten andel av respondenterna ansåg att ett eventuellt behov kan uppstå (5 respondenter, 2 %), medan en klar majoritet såg inget behov framför sig. Detta svarsalternativ valdes av 181 respondenter (73 %). Ungefär en fjärdedel av respondenterna (60 personer, 24 %) uppgav att de inte kunde bedöma frågan.

Figur 24. Kommer ni inom den närmaste framtiden att ha behov av svenskspråkig småbarnspedagogik i er kommun?

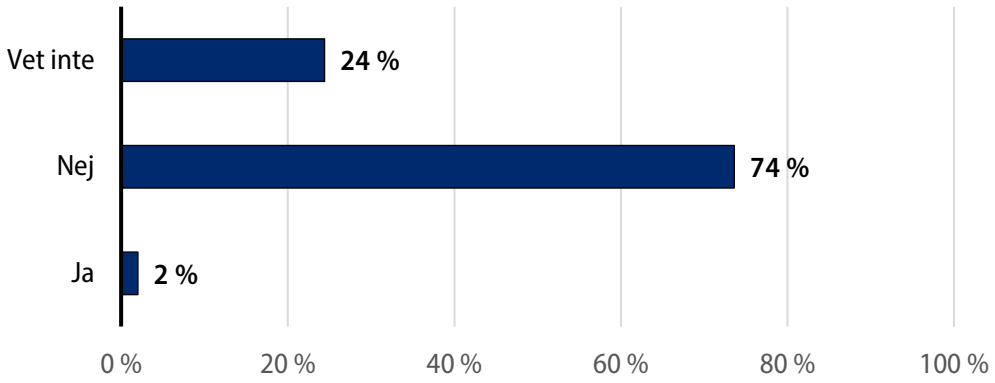

Av de 229 respondenterna besvarade många frågan om hur svenskspråkig småbarnspedagogik kunde ordnas om ett behov skulle uppstå. De vanligast förekommande alternativen var att kommunen själv ordnar verksamheten (129

respondenter, 52 %) och att småbarnspedagogik köps som köptjänst från en annan kommun (75 respondenter, 30 %). Respondenterna kunde välja flera alternativ. Antalet respondenter var 229 och det totala antalet valda svar var 370. Alternativet ”annat, vad?” valdes av 31 respondenter. Som exempel nämndes oftast att respondenten inte visste eller att frågan borde bedömas från fall till fall. En respondent nämnde samarbete med Sverige.

Figur 25. Om det fanns behov av svenskspråkig småbarnspedagogik, hur kunde den ordnas i er kommun? (flera alternativ möjliga)

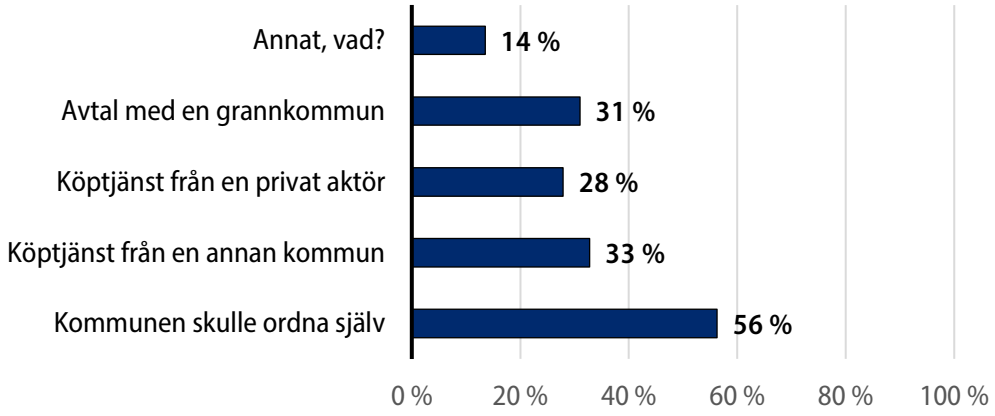

Utifrån svaren från de 245 respondenterna bedömdes hur väl kommunen har tillgång till behörig svenskspråkig personal. Enligt svaren uppfattades tillgång till personal som en utmaning, eftersom 106 respondenter, det vill säga 43 %, uppgav att behörig svenskspråkig personal inte finns att tillgå i kommunen. Av respondenterna ansåg 34 (14 %) att personal delvis finns att tillgå. En stor andel av respondenterna var osäkra; 102 personer, det vill säga 42 %, kunde inte bedöma situationen.

Figur 26. Finns det behörig svenskspråkig personal inom småbarnspedagogiken i er kommun?

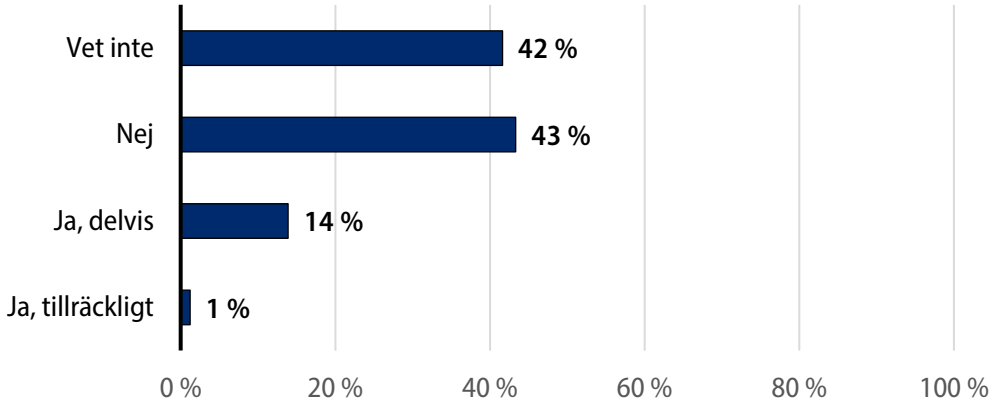

De 245 respondenterna bedömde möjligheterna att trygga kontinuiteten i den svenskspråkiga utbildningsvägen om det skulle finnas svenskspråkig småbarnspedagogik i kommunen. Endast 2 respondenter (1 %) bedömde möjligheterna som mycket goda, och 23 respondenter (9 %) som goda. Möjligheterna bedömdes som måttliga av 39 respondenter (16 %) och som svaga av 88 respondenter (36 %). En tredjedel av respondenterna, 93 personer (38 %), kunde inte bedöma situationen.

I enkäten efterfrågades även respondenternas syn på vilka åtgärder kommunen skulle kunna använda för att säkerställa kvaliteten på den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och dess genomförande i enlighet med grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Enligt svaren skulle kommunerna ha flera möjliga sätt att säkerställa kvaliteten och genomförandet i enlighet med Grunderna för planen för småbarnspedagogik, men de flesta av dessa bygger i hög grad på personalresurser och samarbete mellan kommuner. Den viktigaste förutsättningen är rekrytering av behörig, svenskspråkig eller tvåspråkig personal. Många kommuner bedömde att det skulle vara utmanande men möjligt att rekrytera svenskkunnig personal inom den egna organisationen, förutsatt att språkkunskapskraven betonas i rekryteringen och att personalens kompetens stärks genom fortbildning och språkkurser. Flera kommuner skulle som första åtgärd kartlägga språkkunskaperna hos den nuvarande personalen och vid behov stärka dem.

En annan ofta nämnd lösning var samarbete med närliggande kommuner eller privata serviceproducenter av småbarnspedagogik. Särskilt i små kommuner upplevs det som praktiskt svårt att ordna svenskspråkig småbarnspedagogik som egen verksamhet, och därför ses köpta tjänster, avtalsarrangemang eller regionövergripande lösningar som de mest realistiska sätten att säkerställa verksamhetens kvalitet. I vissa svar nämns möjligheten att vid behov inrätta en separat svenskspråkig grupp med en lärare inom småbarnspedagogik och barnskötare som behärskar svenska, men många tvivlar på att personalens tillgänglighet skulle räcka till.

I några kommuner lyfts det fram att Grunderna för planen för småbarnspedagogik, material och utvärderingsverktyg finns tillgängliga på svenska, vilket skapar förutsättningar för att genomföra en högkvalitativ pedagogik, förutsatt att behörig personal finns att tillgå. Dessutom betonar några kommuner att samarbete med den grundläggande utbildningen och regional nätverksbildning skulle stödja kontinuiteten och kvaliteten i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Som helhet framhåller respondenterna dock att utan tillräcklig personal som behärskar svenska är det inte möjligt att bedriva verksamhet av hög kvalitet, och därför handlar många kommuners främsta åtgärder om rekrytering, utbildning och samarbetsarrangemang.

I figur 27 presenteras respondenternas syn på frågan "hur bedömer ni möjligheterna att säkerställa kontinuiteten i barnets lärstig på svenska, om det ordnades svenskspråkig småbarnspedagogik i kommunen?". En majoritet av respondenterna kunde inte ta ställning (93 respondenter, 38 %), 88 respondenter (36 %) bedömde möjligheterna som svaga, 39 (16 %) som måttliga, 23 (9 %) som goda och 2 respondenter (0,8 %) som mycket goda.

Figur 27. Hur bedömer ni möjligheterna att säkerställa kontinuiteten i barnets lärstig på svenska, om det ordnades svenskspråkig småbarnspedagogik i kommunen?

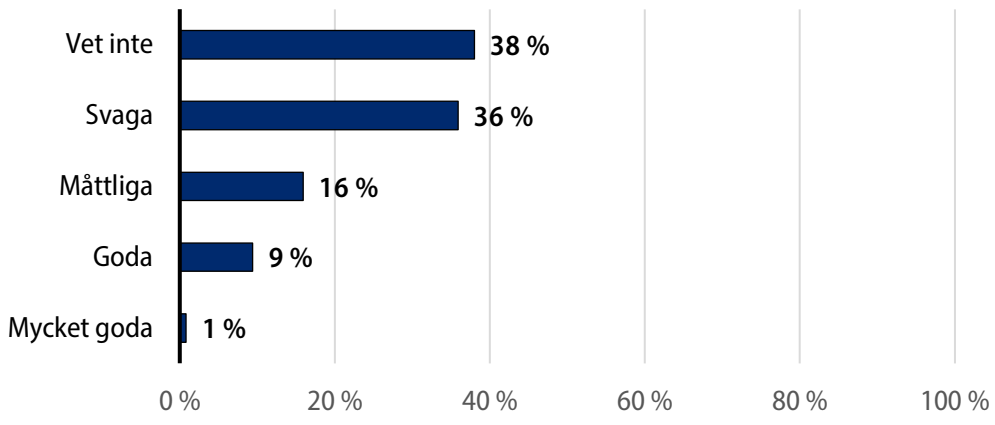

På frågan ”Vilka faktorer i er kommun kunde främja ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik om det uppstod ett behov?” gavs ett stort antal öppna svar. Utifrån svaren kunde ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik främjas i kommunerna framför allt genom en positiv inställning, flexibelt beslutsfattande och beredskap att utveckla verksamheten vid behov. Många svar betonade att personalens kompetens redan nu är god, och att det i flera kommuner arbetar enskilda medarbetare som behärskar svenska eller är tvåspråkiga och som kunde utnyttjas vid uppstarten av verksamheten. Kommunernas styrkor ansågs även vara en smidig förvaltning, den flexibilitet som små kommuner möjliggör samt den goda helhetsbilden av småbarnspedagogiken i kommunen. Dessutom nämndes i många svar kommunens utbildningsvänliga attityd, fungerande möjligheter till fortbildning och stöd för personalens motivation, vilket kunde underlätta stärkandet av personalens språkkunnande i svenska genom tilläggsutbildning eller språkkurser.

En central främjande faktor är också samarbete: regionalt samarbete med närliggande kommuner, modeller för köpta tjänster samt kontakter till svenskspråkiga aktörer i Finland och i Sverige nämndes återkommande som realistiska och fungerande lösningar. I vissa kommuner finns redan etablerade avtal eller partnerskap som kunde tas i bruk. Dessutom ansågs goda lokaler, nya rekryteringsmetoder, såsom rekryteringsbonusar eller riktad rekrytering till finlandssvenska regioner, samt kommunens attraktionskraft som boende- och arbetsort ha potential att underlätta tillgången till behörig personal.

I många svar betonades även en positiv inställning till olika språk och kulturer, vilket skapar goda förutsättningar för att inleda svenskspråkig småbarnspedagogik. Kommunernas förmåga att reagera snabbt i vardagen, utvecklingsvillighet och beredskap att söka lösningar genom exempelvis tvåspråkiga grupper eller utnyttjande av svenskspråkigt material, lyftes fram som styrkor. Även om behovet av svenskspråkig småbarnspedagogik har varit litet i flera kommuner, framhöll respondenterna att om ett behov uppstår har kommunerna förutsättningar att hitta och utveckla lösningar genom samarbete, utbildning och rekrytering av personal med tillräckliga språkkunskaper.

Övriga kommentarer om svenskspråkig småbarnspedagogik

I avsnittet ”övriga kommentarer” betonade respondenterna framför allt att behovet av svenskspråkig småbarnspedagogik är litet i många kommuner, särskilt i områden där det i praktiken inte finns svenskspråkig befolkning. Flera respondenter beskrev att det inte finns svenskspråkiga barn i kommunen, eller att verksamheten har ordnats som köpta tjänster i enstaka fall från aktörer som redan har etablerade

strukturer och kontinuitet, såsom Folkhälsan eller närliggande kommuner. Samtidigt lyftes observationer fram om en bredare förändring i språkmiljön: enligt vissa erfarenheter har användningen av svenska minskat även i tvåspråkiga områden, medan engelska i allt högre grad fungerar som andraspråk, till exempel i så kallad språkberikad verksamhet.

I flera kommentarer konstaterades att ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik inte är aktuellt, och att kommunerna ofta ställs inför snabba förändringar, vilket innebär att begränsade resurser och bristande förutsebarhet minskar möjligheterna att förbereda sig för sällsynta behov. Några respondenter lyfte dock fram positiva erfarenheter av välfungerande kommunöverskridande lösningar, såsom samarbetet Haparanda–Tornio, samt önskemål om svenskspråkiga språkbadsgrupper eller starkare nätverk med svenskspråkiga aktörer inom småbarnspedagogiken.

Samtidigt betonade vissa respondenter den svenskspråkiga småbarnspedagogikens betydelse ur ett jämlikhetsperspektiv. I några kommentarer reflekterades även kring hur flerspråkighet syns i kommunerna: i många områden har behovet av svenskspråkig småbarnspedagogik blivit marginellt, medan exempelvis behovet hos ukrainskspråkiga barn har ökat och krävt betydande satsningar i ordnandet av småbarnspedagogik. Helhetsbilden som framträder i kommentarerna är att svenskspråkig småbarnspedagogik i många kommuner är en sällsynt verksamhet, men att den samtidigt väcker både bredare språkpolitiska frågor och innehåller enskilda exempel på fungerande lösningar och positiva attityder.

5 Sammanfattning av resultaten och rekommendationer

I detta kapitel presenteras de centrala iakttagelserna för samtliga frågeställningar i kartläggningen i sammanfattad form. Kapitlet innehåller en analys av hur de språkliga rättigheterna och jämlikheten i småbarnspedagogiken förverkligas samt en sammanställning av rekommendationer för det fortsatta utvecklingsarbetet.

Vid tolkningen av sammanfattningen bör man beakta det begränsade antalet respondenter, särskilt i tvåspråkiga kommuner där svenska är majoritetsspråk samt bland respondenter i enspråkigt finska kommuner, inklusive språköar.

I tabell 6 sammanställs centrala iakttagelser som olika aktörer lyft fram på en allmän nivå. Vid tolkningen av tabellen bör man beakta att skillnader i antalet respondenter varierar mellan målgrupperna. Vid tolkningen av resultaten är det skäl att beakta att respondentgrupperna inte är strukturellt homogena, utan att kommunernas storlek och befolkningsstruktur varierar, vilket påverkar verksamhetsmiljöerna inom småbarnspedagogiken.

Tabell 6. Sammanfattning av de olika respondentgruppernas synpunkter enligt tema.

Tema	Tvåspråkiga kommuner – svenska som majoritetsspråk	Tvåspråkiga kommuner – finska som majoritetsspråk	Enspråkigt finska kommuner / språköar
1. Sätt att ordna småbarnspedagogik	Ordnas främst av kommunen; en tydlig svenskspråkig helhet; förvaltningen ofta integrerad i den svenskspråkiga utbildningsvägen.	Olika modeller: kommunen anordnar själv, köpta tjänster och samarbete mellan kommuner. I vissa kommuner utgör svenskspråkig småbarnspedagogik en liten del av en större helhet.	En verksamhet byggd kring ett enskilt daghem eller en grupp; stark beroendeställning till grannkommuner.
2. Efterfrågan och demografi	Antalet barn ofta stabilt eller något minskande, men deltagandet i småbarnspedagogik ökar. Barnen är huvudsakligen svenskspråkiga.	Efterfrågan varierar; svenskspråkiga barn utgör ofta en liten grupp. Två- och flerspråkiga familjer spelar en central roll.	Mycket litet barnantal; stora årliga variationer. Efterfrågan känslig för demografiska förändringar.
3. Resurser och lärmiljöer	Lärmiljöerna bedöms ändamålsenliga; finansieringen huvudsakligen tillräcklig. Delvis upplevs brist på svenskspråkigt pedagogiskt material som är anpassat till finländska förhållanden.	Avsevärda skillnader i resurserna; små grupper och begränsat materialutbud på svenska orsakar utmaningar i vissa kommuner. Lärmiljöernas kvalitet varierar.	Resurserna är knappa; beroende av enskilda lokallösningar. Tillgången till svenskspråkigt material särskilt begränsad.
4. Personal och kompetens	Brist råder särskilt på lärare inom småbarnspedagogik, speciallärare, och socionomer; det finns vissa utmaningar i rekryteringen. Behörighetsgraden varierar.	Det förekommer personalbrist. Ersättande arrangemang är vanliga.	Beroende av enskilda nyckelpersoner; rekrytering kan vara utmanande.
5. Fortbildning och behov av kompetensutveckling	Fortbildning upplevs som relativt tillräcklig; behov särskilt inom språkutveckling, specialpedagogik och pedagogiska metoder.	Efterfrågan på systematisk fortbildning; behov av språkmedvetna arbetssätt och stöd för barn med flera språk.	Behov av grundläggande svenskspråkig fortbildning; begränsad tillgång på grund av små enheter och tidsresurser.
6. Lagstiftning och styrning	Lagen om småbarnspedagogik och styrning upplevs i huvudsak tydliga. Önskemål om förtydliganden kring undervisning på två språk och svenskans ställning.	Den svenskspråkiga småbarnspedagogikens ställning syns inte alltid i de kommunala strukturerna. Det finns ett behov av tydlig nationell styrning.	Behov av stöd som motsvarar vardagen i små enheter och den svenskspråkiga småbarnspedagogiken står på en svagare verksamhetsgrund jämfört med finska och är därför sårbar.

Tema	Tvåspråkiga kommuner – svenska som majoritetsspråk	Tvåspråkiga kommuner – finska som majoritetsspråk	Enspråkigt finska kommuner / språköar
7. Pedagogisk verksamhet och språkutveckling	Svenskan är det dominerande verksamhetsspråket; tvåspråkighet stöds systematiskt.	Verksamhetsspråket är svenska men andra språk, mest finska är starkt närvarande i vardagen; svenskans ställning kan försvagas av strukturella begränsningar.	Svenskan riskerar att bli ett passivt språk; verksamheten kan få drag av språkbad snarare än svenskspråkig småbarnspedagogisk verksamhet.
8. Samarbete och kontinuitet i barnets lärstig	Stark kontinuitet till förskoleundervisning och grundläggande utbildning på svenska.	Kontinuiteten varierar; delvis behov av att stärka övergången till svenskspråkig förskoleundervisning och grundläggande utbildning.	Kontinuiteten kan vara sårbar; ofta sker övergången till utbildning på andra stadiet i grannkommunen. Långa avstånd eller ett begränsat utbud kan minska familjernas motivation att välja svenska.
9. Utmaningar	Utmaningar som har identifierats är frågor som gäller personalens tillgänglighet, tillgång till material och personalens ork.	Personalens tillgänglighet, att trygga svenskans ställning samt administrativ belastning.	En smal verksamhetsbas, beroende av personalen och osäkerhet kring tjänstens kontinuitet på grund av att gruppen är liten till storleken.
10. Styrkor	Stark språklig identitet, en tydlig svenskspråkig miljö och kontinuitet i utbildningsvägen.	Flexibla lösningar och modeller för undervisning på två språk; Detta upplevs attraktivt för tvåspråkiga familjer.	Liten och nära gemenskap, god möjlighet till individualiserad verksamhet och flexibla arrangemang.
11. Utvecklingsbehov	Mer enhetligt svenskspråkigt pedagogiskt material, tydligare styrning av tvåspråkighet och förbättrade möjligheter att rekrytera personal.	Tydligare nationell styrning, stöd för rekrytering och utbildning samt stabila resurser.	Långsiktigt stöd för verksamhetens fortlevnad, stärkta personalresurser och bättre tillgång till svenskspråkigt material och fortbildning.

5.1 Centrala iakttagelser från samtliga forskningsfrågor

I detta avsnitt presenteras de centrala och sammanfattade svaren på kartläggningens frågor.

1. **Hur ordnas den svenskspråkiga småbarnspedagogiken (t.ex. kommunen ordnar den själv, som köptjänst eller genom avtal med en grannkommun)?**

   Anordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik varierar beroende på kommunernas språkliga sammansättning. I kommuner där svenska är majoritetsspråket ordnas småbarnspedagogiken i regel inom den kommunala organisationen, och verksamheten är ofta väl etablerad och integrerad i den svenskspråkiga utbildningsvägen. I tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk finns det variationer i anordnandet beroende på kommunens storlek och andelen svenskspråkiga barn. Större kommuner har ofta en väletablerad kommunal svenskspråkig verksamhet samt privata aktörer. I mindre kommuner förekommer det oftare mer varierande lösningar för att ordna småbarnspedagogiken. Dessa bygger vanligtvis på samarbete mellan kommuner eller på köpta tjänster. I enspråkigt finska kommuner ordnas svenskspråkig småbarnspedagogik i regel genom avtal med grannkommuner vid behov, eftersom resurser, personal och strukturer ofta saknas lokalt. I enspråkigt finska kommuner/språköar uppgav majoriteten att kommunen köper svenskspråkig småbarnspedagogik som köpt tjänst av en privat aktör.

2. **Finns det tillgång till behörig svenskspråkig personal?**

   Tillgången till behörig svenskspråkig personal inom småbarnspedagogiken skiljer sig mellan olika typer av tvåspråkiga och enspråkiga kommuner. Ett gemensamt problem är att en stor del av personalen inom småbarnspedagogiken går i pension under de kommande åren. Rekryteringen kräver därför långsiktig planering för att målet om behörig personal år 2030, enligt lagstiftningen, ska kunna nås.

   Kommuner där svenska är majoritetsspråk har överlag den mest stabila personaltillgången, även om brist på lärare och speciallärare också förekommer där. Rekryteringen är alltså inte utan utmaningar: periodvis är det svårt att hitta behöriga lärare och konkurrensen om kompetent personal kan vara hård. Samtidigt ger det svenska majoritetsspråket och den dagliga användningen av svenska en bredare och mer naturlig rekryteringsbas.

I tvåspråkiga kommuner där finska är majoritetsspråk varierar situationen betydligt mer och är ofta mer utmanande. Kartläggningen och intervjuerna visar att tillgången till behörig svenskspråkig personal skiljer sig regionalt, men många beskriver rekryteringen som svår eller osäker. Vissa kommuner lyckas rekrytera utan större svårigheter, medan andra främst hittar enstaka svenskspråkiga eller tvåspråkiga medarbetare via sina nätverk eller inom den egna organisationen.

I enspråkigt finska kommuner (och språköar) är personalbristen störst. Det beror både på att det finns få svenskspråkiga sökande och på att det svenskspråkiga befolkningsunderlaget är så litet, vilket gör det svårt att bygga upp och långsiktigt upprätthålla en hållbar svenskspråkig verksamhet.

3. **Hur tryggas kontinuiteten i barnets utbildningsstig på svenska, från småbarnspedagogik till förskoleundervisning, grundläggande utbildning och vidare till andra stadiet?**

Kontinuiteten i den svenskspråkiga utbildningsvägen varierar beroende på kommunernas språkliga sammansättning. I tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk är utbildningsvägen från småbarnspedagogik till andra stadiet väl etablerad, stabil och lokalt tillgänglig. I tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk är kontinuiteten mer varierande och ofta beroende av antalet barn, kommunens läge, samarbeten med grannkommuner och olika avtalslösningar, vilket gör verksamheten mer sårbar. I enspråkigt finska kommuner/språköar är kontinuiteten svårast att trygga eftersom svenskspråkig utbildning efter grundskolan ofta saknas lokalt och bygger på köpta tjänster eller regionalt samarbete, vilket kan leda till splittrade utbildningsstigar och begränsade möjligheter att fortsätta sin utbildning på svenska. Därtill konstaterades att många kommuner där finska är majoritetsspråket saknar beredskap, eftersom behovet av svenskspråkig utbildning under lång tid har varit mycket litet eller obefintligt.

4. **Hur tryggas kvaliteten inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och genomförandet i enlighet med Grunderna för planen för småbarnspedagogik?**

De vanligaste metoderna för att trygga kvaliteten inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och dess genomförande kretsar kring samarbete, avtal, styrning, kompetensutveckling och tillgång till svenskspråkiga resurser. Även om kommunernas utgångslägen varierar, finns det också många likheter mellan dem. I tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk tryggas kvaliteten oftast genom etablerade strukturer,

behörig svenskspråkig personal och stark koppling till den svenskspråkiga utbildningsvägen. Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken är organiserad som en egen helhet, där personal och ledning är svenskspråkiga och en del av utbildningsvägens kontinuerliga utveckling. Grunderna för planen för småbarnspedagogik förverkligas på ett naturligt sätt tack vare tillgången till svenskspråkigt material, erfarna chefer och behörig personal. Kvalitetssäkringen stöds av systematiska utvärderings- och styrningsrutiner, och samarbetet med svenskspråkig grundläggande utbildning samt tredje sektorns aktörer stärker den pedagogiska kvaliteten och kompetensutvecklingen. I tvåspråkiga kommuner med finsk majoritet säkerställs kvaliteten ofta genom gemensamma administrativa modeller, riktade stödåtgärder och avtal med privata serviceproducenter eller grannkommuner, men bristen på svenskspråkig personal kan skapa utmaningar. Flera kommuner tryggar kvaliteten genom att administrativt samla den finsk- och svenskspråkiga småbarnspedagogiken i en och samma organisation, vilket skapar gemensamma kvalitetskriterier och enhetlig pedagogisk styrning. De svenskspråkiga daghemmen får riktat stöd genom handledning, utbildning och tilläggsresurser. I enspråkigt finska kommuner och på språköar är det särskilt utmanande att upprätthålla kvaliteten. Detta beror bland annat på begränsade personalresurser, brist på svenskspråkigt material samt ett lågt barnantal, vilket innebär att kvaliteten ofta behöver tryggas genom stöd från den övergripande finskspråkiga förvaltningsorganisationen inom småbarnspedagogiken. De vanligaste kvalitetsfrämjande åtgärderna är samverkan inom svenskspråkiga nätverk, rekrytering av svenskspråkig personal samt kompetensutveckling genom språkutbildning för den befintliga personalen.

5. **Vilka faktorer främjar respektive försvårar ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik?**

Faktorer som främjar och försvårar genomförandet av svenskspråkig småbarnspedagogik är i stor utsträckning knutna till tillgången på personal, organisatoriska strukturer och språkliga resurser. Verksamheten gynnas av kompetent och behörig personal, etablerade ledningsmodeller, pedagogiska arbetssätt samt tillgång till svenskspråkigt material och stödtjänster. Samarbete med grannkommuner, privata serviceproducenter och nätverk samt en positiv inställning till tvåspråkighet och en stark svenskspråkig identitet bidrar också till att underlätta ordnandet och stärka kvaliteten.

Samtidigt utgör bristen på svenskspråkig personal, särskilt speciallärare, och ett litet antal barn betydande hinder. Begränsade resurser, brist på stödtjänster och praktiska utmaningar såsom långa avstånd, transportbehov

och administrativ belastning försvårar verksamheten ytterligare. Liten efterfrågan på svenskspråkig småbarnspedagogik kan också minska både politiskt engagemang och praktiska möjligheter att utveckla verksamheten.

Främjande och försvårande faktorer varierar beroende på kommunens språkliga sammansättning. I kommuner där svenska är majoritetsspråket stöds verksamheten av starka strukturer, omfattande svenskspråkiga nätverk, tillgång till kompetent personal, politisk uppslutning och en stark språklig identitet. Hindren är främst viss brist på personal med kompetens inom specialpedagogik och konkurrens om yrkesutövare. I tvåspråkiga kommuner där finska är majoritetsspråket är främjande faktorer administrativ beredskap, samarbete med grannkommuner och privata serviceproducenter, enskilda svenskspråkiga eller tvåspråkiga medarbetare samt positiv inställning till tvåspråkighet. Hindren inkluderar begränsad tillgång till behörig personal, litet antal barn och ibland liten efterfrågan. I enspråkigt finska kommuner/ språköar främjas verksamheten av handlingsberedskap, regionalt samarbete, förekomst av enstaka svenskspråkiga arbetstagare och möjligheten att köpa tjänster. Hindren är framför allt brist på svenskspråkig personal, få barnfamiljer, begränsad tillgång till stödtjänster samt praktiska utmaningar som avstånd och administrativ belastning.

6. **Hur är den svenskspråkiga småbarnspedagogiken administrativt organiserad i de tvåspråkiga kommunerna?**

I allmänhet är den svenskspråkiga småbarnspedagogiken i kommuner där svenska är majoritetsspråket en självständig och integrerad administrativ helhet, medan den i kommuner där finska är majoritetsspråket ofta är mer beroende av övergripande finskspråkig administration och lokala lösningar.

I tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk är den administrativa organiseringen av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken tydlig och väl etablerad. Småbarnspedagogiken fungerar som en egen svenskspråkig helhet med egen ledning och organisatoriska strukturer, ofta kopplad till den svenskspråkiga grundläggande utbildningen. Detta skapar en sammanhållen utbildningsväg och en integrerad språk- och kulturpedagogik, där administration och ledning har god kompetens kring tvåspråkighet och det svenskspråkiga utbildningssystemets särdrag.

I tvåspråkiga kommuner där finska är majoritetsspråk varierar organiseringen. Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken ingår ofta i samma förvaltningsorganisation som den finskspråkiga och utgör sällan

en fristående enhet. Den har ofta en utsedd ansvarsperson eller chef som stödjer verksamheten, medan det övergripande ledningsansvaret ligger hos den finskspråkiga organisationen. I vissa fall organiseras verksamheten via avtal med privata serviceproducenter eller grannkommuner, vilket gör administrationen mer fokuserad på samordning, avtalsuppföljning och kvalitetskontroll. Den administrativa lösningen påverkas starkt av lokala resurser och antalet svenskspråkiga barn.

7. **Är bestämmelserna om verksamhetsspråket inom småbarnspedagogiken tydliga?**

   Bestämmelserna om verksamhetsspråket inom småbarnspedagogiken upplevs överlag som tydliga, men det finns skillnader som beror på kommunens språkliga sammansättning. I tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk är normerna väl integrerade i verksamheten och svenska som verksamhetsspråk är en självklar del av verksamhetens organisering, personal och ledning. Lagstiftningen uppfattas här främst som ett stöd och ger få tolkningsproblem.

   I tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk är bestämmelserna formellt tydliga, men genomförandet kan vara mer utmanande på grund av begränsad tillgång till svenskspråkig personal. En majoritet av respondenterna i denna kartläggning ansåg dock att det ur ett utbildningspolitiskt helhetsperspektiv vore ändamålsenligt att inkludera begreppet undervisningsspråk i lagen om småbarnspedagogik enligt samma principer som i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

8. **Hur styr Grunderna för planen för småbarnspedagogik den pedagogiska verksamheten inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken?**

   Grunderna för planen för småbarnspedagogik styr den pedagogiska verksamheten inom svenskspråkig småbarnspedagogik på olika sätt beroende på kommunens språkliga förutsättningar. I tvåspråkiga kommuner där svenska är majoritetsspråk används den svenskspråkiga versionen av grunderna för planen som en naturlig del av planering, genomförande och utvärdering, och personalen är väl förtrogen med innehåll, terminologi och mål. Svenskspråkiga stödtjänster och nätverk stärker ytterligare att verksamheten följer grunderna för planen.

I tvåspråkiga kommuner där finska är majoritetsspråk styr grunderna för planen formellt på samma sätt, men praktisk tillämpning kan variera. Den svenska versionen av Grunderna för planen för småbarnspedagogik upplevs ofta som språkligt tyngre och terminologiskt mer krävande än den finska. Också personalens språkkunskaper påverkar hur pedagogiken enligt grunderna för planen förverkligas.

Trots variationerna strävar kommunerna aktivt efter att förverkliga principerna i Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Bland de lösningar som används nämns språkmedveten pedagogik, bildstöd, tvåspråkiga arbetslag samt svenskspråkigt utbildningsmaterial. Många kommuner stöder personalen genom fortbildning och handledning, och strukturerna inom svenskspråkig förskoleundervisning bidrar till att stärka kontinuiteten.

9. **Vilka behov och önskemål om fortbildning har personalen inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken?**

Pedagogisk utveckling, språklig kompetens och tillgång till resurser på svenska är de centrala behoven för personalen i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Dock varierar personalens behov och önskemål om fortbildning inom svenskspråkig småbarnspedagogik beroende på kommunens språkliga förutsättningar.

I tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk är fortbildningsbehoven främst pedagogiska och syftar till att utveckla verksamheten och upprätthålla aktuell kompetens. Efterfrågan gäller bland annat pedagogisk dokumentation, hantering av barn med särskilda behov, miljöpedagogik samt arbetssätt som beaktar tvåspråkighet och kulturell mångfald. Fortbildningen bör erbjudas på svenska, gärna med tillgång till svenskspråkigt material och distansalternativ.

I tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk är behoven mer omfattande och inkluderar både språk- och pedagogikrelaterade aspekter. Personal med finska som modersmål behöver stärka sina kunskaper i praktisk svenska och pedagogisk terminologi samt stöd i att tolka den svenska versionen av Grunderna för planen för småbarnspedagogik. Pedagogiska behov liknar de i kommuner med svenska som majoritetsspråk, med extra fokus på språkutveckling hos flerspråkiga barn, specialpedagogik, dokumentation och att stärka barnens språkliga och kulturella identitet.

Tillgång till svenskspråkigt material och utbildare är avgörande, och kostnader samt brist på systematisk kartläggning av utbildningsbehov kan hindra fortbildning.

10. **Finns det tillgång till pedagogiskt material på svenska?**

Tillgången till pedagogiskt material på svenska varierar beroende på kommunens språkliga och geografiska förutsättningar. I tvåspråkiga kommuner med svenska som majoritetsspråk är materialet ändamålsenligt och väl etablerat. Det finns färdigt material kopplat till Grunderna för planen för småbarnspedagogik, pedagogisk dokumentation, språkutveckling samt lek- och lärmiljöer, både nationellt och lokalt framtaget. Regionala nätverk, bibliotek och kulturaktiviteter stärker ytterligare resurserna.

I tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk är situationen mer varierande. Begränsad tillgång till svenskspråkigt material leder ofta till att personalen får översätta eller anpassa material själva. Behovet av finlandssvenskt material, digitala materialbanker och svenskspråkiga fortbildningar är stort, särskilt i mindre enheter.

I enspråkigt finska kommuner/språköar är tillgången till svenskspråkigt material särskilt kritisk. Lokala resurser är ofta begränsade, vilket gör att nationellt material från exempelvis Utbildningsstyrelsen används i hög grad.

11. **Hur synliggörs och beaktas barns tvåspråkighet (svenska–finska) och flerspråkighet inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken?**

Inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken beaktas barns tvåspråkighet och flerspråkighet genom att svenska används som verksamhetens huvudsakliga språk samtidigt som barnens övriga språk ses som en resurs. I tvåspråkiga kommuner där svenska är majoritetsspråk är tvåspråkighet en naturlig del av den dagliga interaktionen, och strukturer finns för att stärka svenska, bland annat genom språklig modellering, bildstöd och stödjande metoder som tecken som stöd. Regionala nätverk och vägledning till vårdnadshavare bidrar ytterligare till att barnens språk och identitet bekräftas.

I tvåspråkiga kommuner där finska är majoritetsspråk varierar barnens språkbakgrund mer, och många barn är tvåspråkiga med svenska som svagare språk, men det finns även barn som har svenska som sitt enda

språk. Här blir barnets individuella behov mer avgörande för pedagogiken, och implementeringen av svenska är mer beroende av personalens språkkunskaper, kompetens och tillgång till svenskspråkigt material. Barnets språkutveckling stöds med hjälp av bildstöd, tecken, benämning och modellering. Rekryteringen av personal kan vara utmanande, vilket påverkar möjligheterna att konsekvent stärka svenska i vardagen. Många arbetstagare behöver översätta och anpassa material till svenska, vilket ökar arbetsbelastningen. Stödet från speciallärare med mångsidig kompetens kan vara till hjälp i arbetet med flerspråkiga barn, men stödet erbjuds i många kommuner främst på finska, vilket begränsar den svenskspråkiga lärmiljön. Därmed blir modelleringen av svenska det viktigaste pedagogiska verktyget, även om genomförandet kan vara svårt om personalens språkkunskaper varierar.

Sammanfattat kan det konstateras att i kommuner där majoritetspråk är svenska är tvåspråkighet en naturlig del av den dagliga interaktionen, och det finns etablerade strukturer för att stärka svenska i verksamheten. I kommuner där majoritetspråk är finska, framträder tvåspråkighet och flerspråkighet som mer daghemsspecifika och med varierande behov, och den pedagogiska implementeringen av svenska är mer beroende av personalens kompetens, språkkunskaper och tillgängliga resurser.

I alla kommuner betonas betydelsen av språklig modellering, användning av visuella stödformer samt ett nära samarbete med vårdnadshavarna, där barnets alla språk betraktas som en integrerad del av helheten.

12. **Hur och i vilken omfattning inkluderas barn med invandrarbakgrund i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, och vilka utvecklingsbehov finns?**

Deltagande av barn med invandrarbakgrund i svenskspråkig småbarnspedagogik varierar beroende på kommunens majoritetsspråk. I tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är svenska kommer det i varierande omfattning barn med invandrarbakgrund till svenskspråkiga daghem. Barnen integreras i regel i helt svenskspråkiga grupper vilket underlättar språkinlärning genom lek, vardagsinteraktion och språkmedvetna pedagogiska metoder (t.ex. bildstöd, tecken och modellering). Som utvecklingsbehov identifieras bland annat behovet av att stärka språkmedveten kompetens eftersom personalen efterfrågar mer utbildning i pedagogik för flerspråkighet och i att stöda barn med invandrarbakgrund

på svenska. Bristen på svenskspråkiga stödtjänster påverkar också. Det finns även behov av att bygga upp ett bredare svenskspråkigt nätverk som stöder expertis kring flerspråkighet.

I tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är finska finns det i många kommuner väldigt få eller inga barn med invandrarbakgrund i svenskspråkig småbarnspedagogik. I de fall där barn med invandrarbakgrund deltar i en svenskspråkig grupp kommer de ofta från tvåspråkiga familjer där den ena föräldern är svenskspråkig eller så söker de sig till svenskspråkig småbarnspedagogik via syskon. I vissa kommuner uppges att svenskspråkiga enheter inom småbarnspedagogik endast tar emot svenskspråkiga barn vilket begränsar barn med invandrarbakgrund från att placeras i svenskspråkiga grupper. Som utvecklingsbehov identifieras bland annat behovet av att stärka personalresurser som stöder språkinlärning såsom språkassistenter eller personal med kompetens i språkmedveten pedagogik. Det identifierades också som viktigt att stärka förståelsen för och stödet av flerspråkighet genom fortbildning så att personalen kan stöda barnets eget modersmål och bygga svenskan ovanpå detta.

13. **Hur stärks svenskan som verksamhetsspråk inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiska verksamheten?**

I allmänhet är aktiv användning av svenska, språklig modellering och en svensk språkmiljö centrala faktorer för att stärka svenskan, oavsett kommunens majoritetsspråk.

Svenskan stärks som verksamhetsspråk inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken genom aktiv och medveten språkanvändning genom hela verksamheten. I tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är svenska sker detta naturligt eftersom svenska är både barnens och personalens huvudspråk, och språket genomsyrar miljön, kommunikationen och pedagogiken. Språklig modellering, benämning, bildstöd och systematisk språklig berikning är integrerade i vardagen, och vårdnadshavare får vägledning för att stödja språket hemma.

I tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är finska kräver stärkandet av svenskan mer planering och pedagogiskt engagemang, eftersom omgivningen inte i sig stödjer svenskans position i alla kommuner. I vissa större städer skiljer sig situationen, och där finns ett tydligt verksamhetsspråk samt tillräckligt många olika miljöer som stöder språkinlärning utöver daghemsverksamhet. I småbarnspedagogik används svenska aktivt i lek,

rutiner och material, ofta med stöd av bildstöd, tecken och anpassning av pedagogiskt material från finska källor. Personalens språkkunskaper och målinriktade pedagogiska arbete är avgörande, och nära samarbete med vårdnadshavare är viktigt för att stärka språket även utanför daghemmet.

14. **Hur stöder lärmiljöerna genomförandet av småbarnspedagogiken (inklusive de fysiska lokalerna)?**

Sammanfattningsvis är lärmiljöerna i kommuner där svenska är majoritetsspråket naturligt svenskspråkiga, väl resursförsedda och stödjer verksamheten på ett heltäckande sätt. I kommuner där finska är majoritetsspråket är lärmiljöerna funktionella, men stödet för svenskspråkig pedagogik är i högre grad beroende av personalens kompetens, pedagogisk planering och ett medvetet arbete för att skapa språklig synlighet. De viktigaste utmaningarna gäller utrymmenas tillräcklighet, tillgången till svenskspråkigt material och behovet av översättningsarbete samt stödtjänsternas språkliga utbud.

Lärmiljöerna spelar en central roll för att stödja den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. I tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är svenska är lärmiljöerna naturligt anpassade för verksamheten, med svenskspråkig skyltning, material, böcker och dokumentation, vilket skapar en genomgående svenskspråkig vardag och stärker barnens språkliga identitet. Pedagogiskt planerade inomhus- och utemiljöer främjar lek, smågruppsarbete och erfarenhetsbaserat lärande.

I tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är finska är lärmiljöerna ofta mer begränsade och inte alltid specialanpassade till den svenskspråkiga verksamhetens behov, vilket gör att pedagogiska lösningar, språkligt stöd och personalens kompetens blir avgörande för att stärka svenska. Här används bildstöd, tecken och visuellt material aktivt, men utmaningar finns i form av begränsade utrymmen, platsbrist, behov av översättning av material samt den omgivande finskspråkiga kulturen som minskar naturlig svenskspråkig interaktion.

15. **Vilka är den svenskspråkiga småbarnspedagogikens styrkor?**

Sammanfattningsvis bygger styrkorna inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken på en stark språkmiljö och språkpedagogik där aktiv användning av svenska och språklig medvetenhet är centrala. Smågruppspedagogik och gemenskap bidrar till kvalitet genom

att möjliggöra individuell uppmärksamhet och en hemlik atmosfär. Dessutom stöder starka nätverk och kontinuiteten i utbildningsvägen den svenskspråkiga småbarnspedagogikens stabilitet och utveckling.

I tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är svenska och större tvåspråkiga kommuner med finska som majoritetsspråk utgör svenska ett naturligt verksamhetsspråk, och barnens språkutveckling stöds av behörig personal. Småbarnspedagogiken är en integrerad del av en tydlig utbildningsväg, och samarbete med svenskspråkiga skolor, organisationer och nätverk stärker kvaliteten och kontinuiteten. Vårdnadshavarnas engagemang bidrar också till att förstärka svenskans position i tvåspråkiga miljöer.

I mindre tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är finska är styrkor ofta kopplad till små, hemlika daghem med engagerad personal som medvetet stärker svenska. Små barngrupper möjliggör individuell uppmärksamhet, flexibla lösningar och ett nära samarbete med vårdnadshavare.

16. **Hur bör den svenskspråkiga småbarnspedagogiken utvecklas?**

Utvecklingen av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken skiljer sig något mellan kommuner med svensk respektive finsk majoritet, men gemensamma behov framträder tydligt. Tillgången till behörig och svenskkunnig personal är en nyckelfråga och förbättringar förutsätter att utbildningsvägarna stärks samt att arbetsvillkor och lönenivåer utvecklas. Behovet av svenskspråkig fortbildning är särskilt framträdande inom flerspråkighet, språkmedvetenhet och pedagogisk dokumentation. Även bättre tillgång till svenskspråkiga material och anvisningar är viktigt, dessa önskas i form av en nationell och lättillgänglig materialbank. Det är dessutom centralt att stärka det svenskspråkiga stödnätverket eftersom expertstödet (t.ex. speciallärare) inte alltid finns tillgängligt på svenska. Utvecklat samarbete både regionalt och med svenskspråkiga organisationer och skolor anses betydelsefullt för att trygga den svenskspråkiga utbildningsvägen med början i småbarnspedagogiken. Lärmiljöerna behöver utvecklas så att de bättre stöder de två- och flerspråkiga barnens språkkunskaper och gör svenskan synlig i vardagen. Vidare bör svenskans position i kommunerna stärkas genom språkpositivt ledarskap, strategisk planering, och konsekvent kommunikation så att barnens och familjernas rätt till småbarnpedagogik på sitt eget språk förverkligas på ett likvärdigt sätt.

I tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är svenska handlar utvecklingen främst om att finjustera och stärka kompetens och kvalitet inom redan etablerade strukturer, exempelvis genom tillgång till svenskspråkiga stödtjänster, språkmedveten pedagogik för flerspråkiga barn och enhetlig pedagogisk dokumentation. I tvåspråkiga kommuner där majoritetsspråket är finska är behovet mer strukturellt och gäller framför allt rekrytering av behörig och svenskkunnig personal, tillgång till svenskspråkigt material och anvisningar, samt utveckling av språkmedveten pedagogik och svenskspråkiga lärmiljöer. Samarbete med grannkommuner och svenskspråkiga organisationer är ofta nödvändigt för att säkerställa kontinuitet.

17. **Vilka är framtidsutsikterna och visionerna för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken?**

I allmänhet betonar kartläggningens resultat att svenskspråkig småbarnspedagogik är avgörande för tvåspråkigheten i Finland och för svenskans livskraft, och att dess framtida kvalitet och stabilitet är nära kopplad till utvecklingen av den svenskspråkiga utbildningsvägen.

Framtidsutsikterna för svenskspråkig småbarnspedagogik skiljer sig beroende på kommunens majoritetsspråk. I kommuner där majoritetsspråket är svenska och i större tvåspråkiga kommuner med finsk majoritet är utsikterna enligt denna kartläggnings resultat överlag positiva, med en stabil och sammanhållen utbildningsväg som sträcker sig från den tidiga barndomen till den grundläggande utbildningen och vidare. Fokus ligger på att stärka den svenskspråkiga identiteten, utveckla flerspråkighet och säkerställa kompetent personal samt tillgång till speciallärare inom småbarnspedagogik.

I kommuner där majoritetsspråket är finska är utsikterna mer varierande. Man prioriterar att vid behov säkra tillgången och kvaliteten på svenskspråkig småbarnspedagogik, ofta genom regionalt samarbete. Centrala utvecklingsområden är personalens språkkunskaper, pedagogisk kompetens och tillgång till svenskspråkigt material, samt stöd för barn med invandrarbakgrund.

5.2 Perspektiv på språkliga rättigheter och tjänsternas jämlikhet

Situationen gällande språkliga rättigheter och tjänsternas jämlikhet inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken framstår på många håll som motsägelsefull. Å ena sidan är den svenskspråkiga småbarnspedagogikens ställning som en del av Finlands tvåspråkiga utbildningssystem stark och tryggad i lag, men i praktiken varierar förverkligandet av de språkliga rättigheterna avsevärt mellan kommuner och regioner. Denna variation återspeglas både i tjänsternas tillgänglighet och kvalitet samt i familjernas faktiska valmöjligheter.

Kartläggningen visar att svenskspråkiga familjer inte överallt i Finland befinner sig i en jämlik position när det gäller småbarnspedagogikens tillgänglighet och kvalitet. Särskilt i små eller tydligt finskspråkiga kommuner är ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik ofta beroende av administrativa lösningar, tillräckliga personalresurser och lokala språkpolitiska prioriteringar. I dessa situationer framträder ledarskapets betydelse tydligt: en klar ansvarsfördelning, ledningens engagemang och ett språkmedvetet ledarskap påverkar direkt bland annat tillgången till personal, verksamhetens kontinuitet och tjänsternas kvalitet. Utan ett starkt ledarskap förblir den svenskspråkiga småbarnspedagogikens ställning lätt sårbar.

Den språkliga jämlikheten försvagas särskilt i kommuner där den svenskspråkiga befolkningen är liten. I dessa kommuner ordnas svenskspråkig småbarnspedagogik ofta som köptjänst eller i samarbete med grannkommuner, vilket gör helheten strukturellt skör och svår att förutse. Bristfällig och otydlig servicehandledning påverkar även efterfrågan på svenskspråkig småbarnspedagogik: om familjerna inte aktivt och i ett tidigt skede informeras om de svenskspråkiga alternativen, förblir den svenskspråkiga småbarnspedagogiken lätt ett osynligt val. Enligt kartläggningen har föräldrar till svenskspråkiga barn inte i alla kommuner en genuin möjlighet att välja svenskspråkig småbarnspedagogik, trots att rätten till detta finns.

I många kommuner hänvisas barn med tvåspråkig bakgrund eller invandrarbakgrund rutinmässigt till finskspråkig småbarnspedagogik, trots att svenskspråkig småbarnspedagogik i vissa fall kunde vara ett pedagogiskt och språkligt mer ändamålsenligt alternativ. Detta tyder på att språkliga rättigheter inte alltid framstår som grundläggande rättigheter som aktivt ska främjas, utan riskerar att hamna i skymundan till följd av administrativa praxis och resursmässiga begränsningar.

Jämlikheten försvagas ytterligare av bristen på svenskspråkiga sakkunniga och stödtjänster. Kartläggningen lyfter särskilt fram den otillräckliga tillgången till svenskspråkiga speciallärare, psykologer och kuratorer, vilket försvårar barnets rätt att få tidigt och heltäckande stöd på sitt eget språk. Även den begränsade tillgången till pedagogiskt material på svenska bidrar till skillnader mellan kommunerna och ökar personalens arbetsbelastning, då material ofta måste anpassas utifrån finskspråkiga utgångspunkter.

Samtidigt lyfter kartläggningen fram faktorer som stöder den språkliga jämlikheten. I tvåspråkiga kommuner där ansvar, strukturer och sakkunnigresurser för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken är tydligt definierade är tjänsternas kvalitet och tillgänglighet märkbart bättre. I dessa kommuner betraktas språkliga rättigheter som en del av ett bredare bildningspolitiskt ansvar, snarare än enbart som en minoritetsfråga. Den täta kopplingen mellan svenskspråkig småbarnspedagogik, den grundläggande utbildningen och den svenskspråkiga gemenskapen stärker barnens språkliga identitet och stöder kontinuiteten i utbildningsvägen.

Sammantaget kan konstateras att förverkligandet av språkliga rättigheter och jämlikhet inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken fortfarande är strukturellt ojämnt. För att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken ska kunna erbjuda barn samma förutsättningar för lärande som den finskspråkiga småbarnspedagogiken och ge alla barn möjlighet att nå sin fulla potential krävs starkare nationell synlighet och värdesättning, mer systematisk datainsamling, separata utvärderingar samt kunskapsbaserad styrning. Centralt är också att språkliga rättigheter förstås som en del av de grundläggande rättigheterna och den utbildningsmässiga jämlikheten, inte enbart som ett administrativt åtagande.

5.3 Rekommendationer

I det här avsnittet presenteras och motiveras de rekommendationer som har utarbetats utifrån kartläggningens resultat.

Utvecklingen av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken förutsätter ett nära samarbete mellan flera centrala aktörer på nationell, regional och lokal nivå. Undervisnings- och kulturministeriet ansvarar för den utbildningspolitiska styrningen, lagberedningen samt finansieringsinstrument såsom statsandelar, medan Utbildningsstyrelsen svarar för utveckling och informationsstyrning genom styrdokument såsom läroplansgrunder och anvisningar samt stödmaterial. Kommunerna och andra anordnare av småbarnspedagogik har ett övergripande

ansvar för den praktiska tillämpningen av lagstiftningen, förvaltningslösningar, resursfördelning samt för att ordna verksamhet. Högskolor och andra läroinrättningar anordnar behörighetsgivande utbildning och fortbildning. Svenskspråkiga sakkunnigorganisationer, forskningsinstitut och tredje sektorn bidrar med expertis, kompletterande material och stödjande insatser. Olika myndigheter och andra aktörer såsom Tillstånds- och tillsynsverket samt Kommunförbundet erbjuder vägledning, tillsyn och spridning av god praxis.

Sammanfattningsvis är rekommendationerna i denna kartläggning följande:

1. Undervisningsspråk bör regleras i lagen om småbarnspedagogik och småbarnspedagogiken bör ordnas separat för både finsk- och svenskspråkiga grupper.
2. Personalens språkkunskaper bör regleras i lagen om småbarnspedagogik.
3. Skillnaderna mellan verksamhetsspråk, undervisning på två språk och språkmedvetenhet bör förtydligas i Grunderna för planen för småbarnspedagogik.
4. Utbildningsmöjligheter för personalen inom småbarnspedagogiken bör utvecklas genom flexibla och mångsidiga utbildningsvägar som möjliggör behörighetsgivande studier i olika livssituationer.
5. Sakkunskap om svenskspråkig småbarnspedagogik bör säkerställas i alla nationella arbetsgrupper, beredningsprocesser och beslutsstrukturer som gäller utvecklingen av småbarnspedagogiken.
6. Attraktionskraften till en yrkeskarriär inom småbarnspedagogiken bör stärkas.
7. Kommunerna bör välja den mest ändamålsenliga förvaltningsmodellen för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, anpassad till lokala behov och verksamhetsmiljöer.
8. Vid anordnandet av småbarnspedagogik bör svenskspråkiga särdrag och behov beaktas i alla processer.
9. Tillgången till och kvaliteten på pedagogiskt material, översättningar och fortbildning inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken bör stärkas både på nationell och lokal nivå.
10. Kommunerna ska säkerställa att invandrarfamiljer får tydlig information om den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och möjlighet att integreras på svenska.
11. Kommunerna bör förbereda sig proaktivt för att vid behov kunna ordna svenskspråkig småbarnspedagogik.

1. **Undervisningsspråk bör regleras i lagen om småbarnspedagogik och småbarnspedagogiken bör ordnas separat för både finsk- och svenskspråkiga grupper.**
   Lagstiftningen är en viktig grund för den svenskspråkiga utbildningsvägen i Finland och för att uppfylla utbildningsmässig jämlikhet. En majoritet av respondenterna i denna kartläggning ansåg att det ur ett utbildningspolitiskt helhetsperspektiv vore ändamålsenligt att inkludera begreppet undervisningsspråk i lagen om småbarnspedagogik enligt samma principer som i förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. I sin nuvarande form är lagen om småbarnspedagogik (540/2018) inte i linje med den övriga utbildningslagstiftningen när det gäller bestämmelserna om undervisningsspråk. Lagen om grundläggande utbildning definierar tydligt att undervisningsspråket är antingen finska eller svenska (10 §) och att en kommun som har såväl finsk- som svenskspråkiga invånare är skyldig att ordna grundläggande utbildning och förskoleundervisning separat för vardera språkgruppen (4 §). Denna tydliga formulering saknas i lagen om småbarnspedagogik, vilket har resulterat i olika tolkningar och praktiska lösningar som inte är förenliga med barnets rätt till småbarnspedagogik på sitt eget modersmål (finska, svenska eller samiska). Genom att införa motsvarande bestämmelser i lagen om småbarnspedagogik (5 § och 8 §) skulle den utbildningsmässiga jämlikheten och språkets, det kunskapsrelaterade språkets, centrala betydelse för alla barns förutsättningar för lärande stärkas. Det är varje barns rätt, oberoende av språklig, kulturell eller social bakgrund, att få möjlighet att utveckla ett starkt kunskapsrelaterat språk (Oker-Blom, 2021).

2. **Personalens språkkunskaper bör regleras i lagen om småbarnspedagogik.**
   För att kvaliteten och den utbildningsmässiga jämlikheten inom småbarnspedagogiken ska kunna tryggas förutsätts att regleringen av personalens språkkunskaper är tydlig, konsekvent och tillräckligt bindande. Materialet i denna kartläggning lyfter fram att i den nuvarande lagstiftningen om småbarnspedagogiken saknas bestämmelser om personalens språkkunskaper.

   En central utmaning för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken är att alla som uppfyller de formella behörighetskraven inte har de kunskaper i svenska som uppgifterna förutsätter. Detta kan påverka den pedagogiska kvaliteten, försvåra genomförandet av pedagogiskt enhetliga arbetssätt och begränsa barnens möjligheter att utveckla ett starkt kunskapsrelaterat språk.

Lagstiftningen bör ge entydiga riktlinjer för vilka språkkunskaper som förutsätts av personal som arbetar inom småbarnspedagogiken. Utan tydliga språkkrav finns en risk för att praxis varierar, att den pedagogiska kvaliteten skiljer sig åt och att det kollegiala samarbetet försvagas. Goda kunskaper i undervisningsspråket är en central förutsättning för pedagogisk kontinuitet, professionell utveckling och för att barnens rättigheter inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken ska tillgodoses.

3. **Skillnaderna mellan verksamhetsspråk, undervisning på två språk och språkmedvetenhet bör förtydligas i Grunderna för planen för småbarnspedagogik.**

   Inom småbarnspedagogiken bör skillnaderna mellan verksamhetsspråk, undervisning på två språk (inklusive språkbad) och språkmedveten pedagogik tydliggöras och preciseras. Dessa begrepp bör definieras konsekvent både i Grunderna för planen för småbarnspedagogik och i det kompletterande stödmaterial som används, så att kommuner, enheter och personal kan tillämpa dem på ett enhetligt sätt. Kartläggningen antydde att småbarnspedagogik anordnas på både svenska och finska i samma barngrupp och då förverkligas inte barnets rätt till småbarnspedagogik på sitt eget modersmål.

   En tydlig begreppsapparat är avgörande för att säkerställa kvalitet och en enhetlig pedagogisk verksamhet. Otydlighet kan leda till olika tolkningar som påverkar pedagogiska lösningar och resulterar i varierande praxis. En enhetlig begreppsapparat stödjer att småbarnspedagogiken genomförs jämlikt och att språkliga val grundar sig på pedagogiskt motiverade mål. Det ökar också tydligheten kring vad som förutsätts i praktiken och vilka pedagogiska metoder som är ändamålsenliga för att stödja språkinlärning. Utöver detta behövs tydliga och praktiskt inriktade stödmaterial.

4. **Utbildningsmöjligheter för personalen inom småbarnspedagogiken bör utvecklas genom flexibla och mångsidiga utbildningsvägar som möjliggör behörighetsgivande studier i olika livssituationer.**

   Inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken har det länge rått brist på behörig och språkkunnig personal, vilket försvårar möjligheterna att ordna verksamhet av hög kvalitet. De nuvarande utbildningsformerna når inte i tillräcklig grad potentiella studerande, eftersom traditionell examensinriktad utbildning inte alltid motsvarar behoven hos dem som behöver mer flexibla sätt att studera, till exempel vid sidan av arbete. Flexibla utbildningslösningar

kan sänka tröskeln för att övergå till branschen och skapa vägar särskilt för personer som byter yrke och för personer med invandrarbakgrund, för vilka stärkande av språkkunskaper i svenska och flexibla behörighetsgivande studier är viktiga.

Arbetslivsorienterade och modulära utbildningsmodeller, såsom läroavtal och kompetensbaserade lösningar, förbättrar både utbildningens tillgänglighet och dess relevans i förhållande till småbarnspedagogikens praktiska behov. Möjligheten att komplettera behörigheten och utvecklas professionellt vid sidan av arbetet ökar personalens engagemang och stärker den svenskspråkiga småbarnspedagogikens förutsättningar att behålla kunnig personal. Att stärka flexibla utbildningsvägar är därmed en central förutsättning för att trygga personaltillgången och upprätthålla kvaliteten inom småbarnspedagogiken.

Det är också viktigt att beakta det ekonomiska stödet för utbildning. Det tidigare vuxenutbildningsstödet var till hjälp för många som skaffade sig vidareutbildning i vuxen ålder.

5. **Sakkunskap om svenskspråkig småbarnspedagogik bör säkerställas i alla nationella arbetsgrupper, beredningsprocesser och beslutsstrukturer som gäller utvecklingen av småbarnspedagogiken.**

Detta garanterar att den svenskspråkiga småbarnspedagogikens särdrag, behov och språkliga rättigheter beaktas jämlikt som en del av den nationella styrningen.

Den svenskspråkiga småbarnspedagogikens särdrag riskerar lätt att hamna i bakgrunden om det inte deltar ett tillräckligt antal sakkunniga som känner den svenskspråkiga verksamhetsmiljön och dess strukturella behov. Utan detta perspektiv kan nationella riktlinjer och styrinstrument utformas främst utifrån det finskspråkiga systemets förutsättningar, vilket äventyrar en jämlik småbarnspedagogik för svenskspråkiga barn och familjer.

När experter inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken deltar i beredningen stärks kvaliteten i beslutsfattandet genom att kunskap om språk- och kulturkontext, organisatoriska särdrag och småbarnspedagogikens uppdrag i tvåspråkiga miljöer tillförs. Denna kunskap är avgörande för att lösningarna ska vara ändamålsenliga och stödja både den pedagogiska kvaliteten och förverkligandet av de språkliga rättigheterna.

Systematisk representation främjar samarbetet mellan den nationella styrningen och svenskspråkig småbarnspedagogik. När sakkunskap om svenskspråkig småbarnspedagogik ingår i beredningen stärks tilliten till styrningen och skapas förutsättningar för att besluten baseras på en likvärdig hänsyn till båda nationalspråken och verksamhetsmiljön inom finsk- och svenskspråkig småbarnspedagogik.

6. **Attraktionskraften till en yrkeskarriär inom småbarnspedagogiken bör stärkas.**

   Småbarnspedagogikens attraktionskraft bör stärkas så att de som söker till utbildningen och avlägger behörighetsgivande studier också stannar i branschen och inte övergår till andra motsvarande uppgifter på grund av lön eller anställningsvillkor. Detta förutsätter att lönenivån, arbetsförhållandena och möjligheterna till karriärutveckling inom branschen stärks.

   Behörighetsgivande studier för uppgifter inom småbarnspedagogiken kan ofta genomföras med relativt små tilläggsstudier, men många utbildade arbetstagare söker sig vidare till andra uppgifter med bättre lön och arbetsvillkor. Detta försvagar branschens attraktionskraft och förvärrar personalbristen, som redan i dag är en utmaning inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

   För att stärka branschens attraktionskraft krävs att lönen motsvarar arbetets kravnivå och ansvar samt att det erbjuds realistiska möjligheter till professionell utveckling och karriärvägar. Därtill bör arbetsförhållandena stödja välbefinnandet i arbetet. När småbarnspedagogiken framstår som ett konkurrenskraftigt karriäralternativ bidrar det till att säkerställa en kunnig och engagerad personal.

7. **Kommunerna bör välja den mest ändamålsenliga förvaltningsmodellen för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, anpassad till lokala behov och verksamhetsmiljöer.**

   Kommunerna bör granska förvaltningsmodellen för ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik och utforma den så att den svarar mot de lokala förutsättningarna. Målet är att hitta en lösning som möjliggör en smidig, effektiv och språkligt jämlik verksamhet.

Kommunernas situationer varierar avsevärt vad gäller exempelvis befolkningsstruktur, andelen svenskspråkiga, geografiskt läge och storlek samt personalresurser. På grund av dessa skillnader finns det ingen enhetlig modell som fungerar överallt. En lokalt ändamålsenlig förvaltningsmodell bidrar till att säkerställa att svenskspråkig småbarnspedagogik kan ordnas effektivt och med hög kvalitet, att barnens språkliga rättigheter och rätt till utbildning på svenska tillgodoses samt att resurserna används på ett ändamålsenligt sätt.

En väl vald förvaltningsmodell stöder även arbetsfördelningen, tydligheten i ledningen och samarbetet mellan enheterna. När strukturerna är ändamålsenliga och flexibla stärks förmågan att möta föränderliga behov och att trygga den svenskspråkiga småbarnspedagogikens verksamhetsförutsättningar på lång sikt.

8. **Vid anordnandet av småbarnspedagogik bör svenskspråkiga särdrag och behov beaktas i alla processer.**

Kommunerna bör säkerställa att de svenskspråkiga särdragen inom småbarnspedagogiken beaktas i alla planerings-, styrnings- och beslutsprocesser genomgående. Detta förutsätter strukturer och arbetssätt som tryggar den svenskspråkiga verksamhetens jämlika ställning samt tillräcklig språklig och kulturell sakkunskap i beredningen och personer med sakkunskap om svenskspråkig småbarnspedagogik.

Det svenskspråkiga perspektivet riskerar ofta att hamna i skuggan av majoritetsspråket, vilket kan leda till att behoven och särdragen inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken inte beaktas i tillräcklig grad vid resursfördelning, planering eller beslutsfattande. Möjligheterna till inflytande för den svenskspråkiga verksamheten är på många håll begränsade, och den språkliga kompetensen inom förvaltningen är inte alltid tillräcklig för en genuint tvåspråkig beredning. Detta kan försvaga förutsättningarna för den svenskspråkiga verksamheten och leda till lösningar som i första hand utgår från majoritetsspråket. Man måste också beakta till exempel småskaligheten och andra faktorer som kan vara av betydelse; det att det finns färre barn på svenska innebär till exempel inte att kostnaderna skulle vara lägre.

Ojämlikhet syns även i möjligheterna till utbildning och fortbildning, där den svenskspråkiga personalen ofta har färre alternativ än sina finskspråkiga kollegor. Detta kan försvåra kompetensutvecklingen och påverka hela den svenskspråkiga småbarnspedagogikens utvecklingsförutsättningar och kvalitet.

För att de språkliga och kulturella särdragen ska kunna beaktas på ett reellt sätt måste de integreras i processerna redan från början. En sen inkludering räcker inte för att åtgärda skillnader eller trygga att småbarnspedagogiken genomförs på lika grunder. När det svenskspråkiga perspektivet systematiskt tas i beaktande från start kan man säkerställa att småbarnspedagogiken planeras och genomförs jämlikt på båda nationalspråken samt att det finlandssvenska kulturarvet och gemenskapen synliggörs som en del av den pedagogiska helheten.

9. **Tillgången till och kvaliteten på pedagogiskt material, översättningar och fortbildning inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken bör stärkas både på nationell och lokal nivå.**

För den svenskspråkiga småbarnspedagogiken bör man säkerställa högklassigt, aktuellt och verksamhetsanpassat pedagogiskt material samt ett tillräckligt utbud av fortbildning. Samtidigt bör översättningsprocesserna för centrala material inom småbarnspedagogiken utvecklas så att de svenskspråkiga versionerna håller hög kvalitet, är terminologiskt enhetlig och publiceras samtidigt som de finskspråkiga materialen. Vid planeringen av material och fortbildning bör olika aktörers behov beaktas.

I regionerna och kommunerna bör man systematiskt utveckla och tillhandahålla svenskspråkigt pedagogiskt material samt fortbildning som är anpassad till den lokala verksamhetsmiljön och personalens kompetensbehov. Kommunerna kan dra nytta av projekt, lokala nätverk och samarbete med olika aktörer, såsom universitet och medborgarorganisationer, för att säkerställa att lösningarna faktiskt svarar mot de regionala och lokala behoven och den svenskspråkiga småbarnspedagogikens särdrag.

De lokala behoven varierar avsevärt, och därför måste fortbildning och materialen vara flexibla och kontextbundna. Skräddarsydd fortbildning säkerställer att personalen får den kompetens som just den egna kommunens och enheternas situation kräver. Tillgången till högklassigt svenskspråkigt material förbättrar den pedagogiska kvaliteten och stöder personalen i ett arbete som utförs i en språklig och kulturell miljö.

Utbudet av svenskspråkig fortbildning och material stärker personalens motivation och engagemang, särskilt i situationer där det finskspråkiga utbildningsutbudet inte motsvarar de svenskspråkiga enheternas behov.

Lokalt anpassade lösningar förbättrar dessutom jämlikheten inom småbarnspedagogiken och stöder den långsiktiga utvecklingen av kvaliteten i den svenskspråkiga småbarnspedagogiken.

10. **Kommunerna ska säkerställa att invandrarfamiljer får tydlig information om den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och möjlighet att integreras på svenska.**

Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken förblir ofta ett osynligt alternativ om information inte förmedlas till invandrarfamiljer redan i ett tidigt skede av integrationen. Invandrarfamiljer bör redan från början informeras om att integration är möjlig antingen på finska eller svenska. Tydlig kommunikation förbättrar småbarnspedagogikens tillgänglighet och stöder familjerna när de fattar beslut om barnets deltagande i småbarnspedagogiken.

Att ta emot barn med invandrarbakgrund förutsätter att daghemmen har kunnig personal, ändamålsenliga stödprocesser och tillräckliga stödtjänster som säkerställer en så smidig övergång som möjligt för både barnet och familjen. Språk- och kulturpedagoger samt andra aktörer inom språkligt stöd kan i betydande grad stärka barnens språkinlärning, öka familjernas delaktighet och stöda personalen i ett kulturellt mångfacetterat arbete.

De regionala skillnaderna är dock stora. Svenskans ställning och betydelse varierar mellan kommunerna, och därför måste lösningarna anpassas till de lokala förutsättningarna. Lokalt skräddarsydda modeller bidrar till att säkerställa att småbarnspedagogiken är tillgänglig och jämlik för alla familjer.

11. **Kommunerna bör vara medvetna om sin skyldighet att vid behov ordna svenskspråkig småbarnspedgogik.**

I många kommuner är situationen sådan att svenskspråkig småbarnspedagogik för närvarande inte ordnas. I kartläggningens enkät uppgav 247 respondenter att det i deras kommun inte erbjuds svenskspråkig småbarnspedagogik. Kommuner som i nuläget inte erbjuder svenskspråkig småbarnspedagogik bör ändå vara medvetna om sin skyldighet att ordna sådan verksamhet och känna till hur de ska gå till väga om ett behov uppstår. Målsättningen är att ordnandet av svenskspråkig småbarnspedagogik inte ska bli en utmaning, utan att kommunerna har förberett sig på detta i ett tidigt skede.

En central förutsättning för svenskspråkig småbarnspedagogik av hög kvalitet är tillgången till ett tillräckligt antal kompetent personal med goda kunskaper i svenska. Kommunerna bör följa befolkningsutvecklingen, den lokala språksituationen och eventuella förändringar i servicebehoven, så att efterfrågan på svenskspråkig småbarnspedagogik kan mötas i tid. Förberedelserna kan till exempel innebära proaktiv planering av rekrytering och utbildning, uppbyggnad av beredskap genom språkutbildning eller stärkande av personalens kompetens samt utnyttjande av olika former av samarbete.

Samarbete med grannkommuner, utbildningsanordnare samt även gränsöverskridande samarbete (till exempel Torneå–Haparanda) kan erbjuda nya lösningsmodeller och möjligheter att dela kompetens. Det är dessutom viktigt att kommunerna är aktiva i nationella och regionala nätverk för att få uppdaterad information om styrning, goda modeller och tillgängliga stödformer.

5.4 Särdrag inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och framtidsutsikter

Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken utgör en central del av Finlands tvåspråkiga utbildningssystem och fungerar som utgångspunkt för en svenskspråkig utbildningsväg som börjar med småbarnspedagogik och fortsätter till förskola, grundskola och vidare till andra och tredje stadiet. Kartläggningen visar att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken kännetecknas av ett starkt språkligt och kulturellt uppdrag, en nära koppling till svenskspråkiga utbildningsinstitutioner och lokala gemenskaper samt av betydande regionala skillnader i befolkningsunderlag, administrativa lösningar och tillgången på personal. Småbarnspedagogiken på svenska är därmed inte enbart pedagogisk verksamhet utan också en viktig del av hur de språkliga rättigheterna förverkligas och hur den kulturella kontinuiteten tryggas.

Kartläggningen bekräftar tidigare resultat om bland annat den svenskspråkiga småbarnspedagogikens heterogenitet och utmaningarna i fråga om personalens tillgänglighet. I tvåspråkiga kommuner där svenska är numeriskt ett majoritetsspråk framstår kontinuiteten och den språkliga infrastrukturen som stark enligt denna kartläggning. Däremot är rätten till småbarnspedagogik på det egna språket mer sårbar i kommuner där svenska är numeriskt ett minoritetsspråk eller där

svenskspråkig småbarnspedagogik ännu inte ordnas. I dessa fall är verksamheten särskilt utsatt när antalet svenskspråkiga barn är litet eller när tillgången på personal är begränsad eller varierar kraftigt.

Kartläggningens mest betydande iakttagelse gäller den tydliga kopplingen mellan personalens språkkunskaper och kvaliteten i småbarnspedagogiken. Personal med tillräckliga språkkunskaper kan stödja barnens språkutveckling och svenskspråkiga identitet, använda pedagogiskt material på ett ändamålsenligt sätt och skapa en språkligt rik verksamhetsmiljö. Tillgången på behörig och svenskspråkig personal är således inte enbart en fråga om resurser eller rekrytering, utan också en grundläggande kvalitetsfaktor.

Finlands språkliga landskap förändras snabbt, vilket medför nya utmaningar och möjligheter för den svenskspråkiga småbarnspedagogiken. Det ökande antalet barn med invandrarbakgrund förändrar situationen inom småbarnspedagogiken och förutsätter att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken kan erbjuda stöd till flerspråkiga familjer samt möjligheter till integration på svenska. Frågan har utretts tidigare (se Sopanen m.fl., 2004), men detta sker tills vidare inte i praktiken. Detta understryker behovet av att stärka personalens kompetens, tydlig kommunikation och att skapa stödfunktioner som säkerställer att familjernas valmöjligheter och barnens rättigheter förverkligas jämlikt även i en föränderlig befolkningsstruktur. Inom den svenskspråkig småbarnspedagogik har man lång erfarenhet av tvåspråkiga barn (finska-svenska) vilket gör att man har utvecklat fungerande arbetssätt och modeller. Detta är även en styrka vid integrering av flerspråkiga barn och barn med andra modersmål.

Utvecklingen av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken förutsätter framöver också en mer systematisk kunskapsbaserad styrning. Under kartläggningen har det framkommit att det saknas heltäckande och uppdaterad information om den svenskspråkiga småbarnspedagogiken, vilket delvis försvårar möjligheterna att utvärdera utvecklingen, följa hur kvaliteten förverkligas och rikta åtgärder till rätt områden. Behovet av att stärka den nationella uppföljningen, bland annat genom att utveckla statistikunderlaget och genomföra separata nationella utvärderingar om svenskspråkig småbarnspedagogik har påpekats även i tidigare utredningar (se till exempel Oker-Blom, 2021). En stärkt kunskapsbas stöder dessutom förverkligandet av de språkliga rättigheterna genom att synliggöra regionala skillnader och underlätta förutseende planering av framtida behov.

Den svenskspråkiga småbarnspedagogiken är en del av ett bredare språkligt ekosystem där småbarnspedagogik, förskoleundervisning, grundläggande utbildning och svenskspråkiga lokalsamhällen stärker varandra. Familjerna, den tredje sektorn, det kulturella arvet och lokala svenskspråkiga institutioner har en betydande roll i att stödja barnens språkliga identitet.

I takt med att nativiteten sjunker blir det allt viktigare att säkerställa att kontinuiteten i den svenskspråkiga utbildningsvägen tryggas på ett ändamålsenligt sätt och att till exempel avstånden inte blir alltför stora om antalet daghem minskar. Detta påverkar direkt hur väl barn och familjer kan anknyta till svenskspråkiga tjänster och gemenskaper.

Om någon del av detta ekosystem försvagas, exempelvis på grund av otillräckliga språkkunskaper hos personalen, bristande tillgång till pedagogiskt material eller svaga administrativa strukturer, får det snabbt återverkningar på hela utbildningsvägen och därigenom även på svenskans livskraft i Finland.

Om den svenskspråkiga småbarnspedagogiken försvagas får detta betydande konsekvenser: kontinuiteten i den svenskspråkiga utbildningsvägen kan äventyras, svenskans ställning i kommunerna kan försvagas och grunden för det tvåspråkiga utbildningssystemet riskerar att urholkas. Därför förutsätter den svenskspråkiga småbarnspedagogikens framtid ett heltäckande och långsiktigt utvecklingsarbete där lagstiftning, styrning, personalresurser, pedagogiskt stöd och lokala lösningar bildar en sammanhållen helhet som stärker de olika delarna ömsesidigt.

Det är viktigt att rekommendationerna inte förblir enskilda åtgärder, utan att de förankras strategiskt i arbetet med att stärka den svenskspråkiga småbarnspedagogiken som en del av den nationella småbarnspedagogiken. Endast på detta sätt kan man säkerställa att den svenskspråkiga småbarnspedagogiken även framöver är högkvalitativ, tillgänglig och språkligt livskraftig och att den kan svara mot såväl nuvarande som framtida samhälleliga förändringar.

Bilaga 1: Intervjufrågor

Forskningsfrågor på nationell nivå

1. Hur ordnas den svenskspråkiga småbarnspedagogiken (t.ex. kommunen ordnar den själv, som köptjänst eller genom avtal med en grannkommun)?
2. Finns det tillgång till behörig svenskspråkig personal?
3. Hur tryggas kontinuiteten i barnets utbildningsstig på svenska, från småbarnspedagogik till förskoleundervisning, grundläggande utbildning och vidare till andra stadiet?
4. Hur tryggas kvaliteten inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken?
5. Hur tryggas genomförandet av verksamheten i enlighet med Grunderna för planen för småbarnspedagogik?

Tvåspråkiga kommuner

1. Hur är den svenskspråkiga småbarnspedagogiken administrativt organiserad i tvåspråkiga kommuner?
2. Är bestämmelserna om verksamhetsspråket i småbarnspedagogiken tydliga?
3. Hur styr grunderna i planen för småbarnspedagogik den pedagogiska verksamheten i svenskspråkig småbarnspedagogik?
4. Vilka behov och önskemål om fortbildning har personalen inom svenskspråkig småbarnspedagogik?
5. Finns det tillräckligt med pedagogiskt material tillgängligt på svenska?
6. Hur syns och hur beaktas barns tvåspråkighet svenska-finska och flerspråkighet i svenskspråkig småbarnspedagogik?
7. Hur och i vilken omfattning integreras barn med invandrarbakgrund i svenskspråkig småbarnspedagogik? Vilka utvecklingsbehov finns?

Kompletterande intervjuer

1. Berätta om din roll som del av den svenskspråkiga småbarnspedagogiken?

2. Hur stärker ni användningen och synligheten av svenska i er verksamhet?
3. Hur skulle ni beskriva personalens svenska språkkunskaper samt kännedom om den finlandssvenska kulturen?
4. Hur fördelar sig barnens modersmål i era barngrupper?
5. Om det finns barn i gruppen vars modersmål inte är svenska i vilken utsträckning påverkar detta genomförandet av övrigt innehåll i planen för småbarnspedagogik?
6. Vilken betydelse skulle det ha att definiera undervisningsspråket i småbarnspedagogiken?
7. I vilken utsträckning påverkar barnets modersmål placeringen i småbarnspedagogisk verksamhet?
8. Vilka arbetsmetoder har visat sig fungera väl när tvåspråkighet och svenskspråkig verksamhet kombineras?
9. Hur säkerställer ni verksamhetens kvalitet när personalresurserna är begränsade. Vilka arbetsmetoder har ni upplevt som fungerande och vilka har inte fungerat?
10. Vilka marknadsföringsmetoder har ni upplevt som effektiva i er kommun för att främja svenskspråkig småbarnspedagogik?
11. Hur hög och systematisk är informationsöverföringen mellan olika utbildningsnivåer?
12. Vilka är styrkorna i svenskspråkig småbarnspedagogik och hur kan de säkerställas även i framtiden?

Källor

Bergroth, M. & Palviainen, Å. (2016). *Språkpolicy vid svenskspråkiga daghem i Finland: tvåspråkiga barns handlingar och agens.* I teoksessa: *På finska och svenska – tvåspråkig pedagogik i daghem och förskola.* Jyväskylän universitet & Åbo Akademi.

Bergroth, M. & Palviainen, Å. (2017). *Two languages, many identities – attitudes towards Finnish-Swedish early childhood education in Finland*. Finlandssvenska studier i språk och kultur.

Folktinget (2022). *Monikielinen varhaiskasvatus Suomessa*. Helsinki: Svenska Finlands Folkting.

Kaupunkipolitiikan arviointineuvosto (2025). Kaupunkipolitiikan arviointineuvoston raportti Yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen ja koulun perusta rakennetaan tiedon varaan. https://kaupunkiarviointi.fi/wp-content/uploads/sites/2/2025/11/Kaupunkipolitiikan-arviointineuvosto_raportti_01_25.pdf

Kommunförbundet (2022). Kuntaliiton selvitys varhaiskasvatuksen henkilöstön riittävyydestä. https://www.kuntaliitto.fi/sites/default/files/media/file/Varhaiskasvatus_ty%C3%B6ntekij%C3%B6iden%20riitt%C3%A4vyys%20%28002%29.pdf

Lindholm-Leary, K. (2012). *Dual Language Education of New York City Students: An Analysis of Program Characteristics and Effectiveness.* New York: NYSED.

Nationella centret för utbildningsutvärdering (2020). *Småbarnspedagogikens kvalitet i vardagen*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 15:2019. https://www.karvi.fi/sites/default/files/sites/default/files/documents/NCU_T1520.pdf

Oker-Blom, G. (2020). *Den svenskspråkiga utbildningen i Finland: särdrag, utmaningar, utvecklingsbehov och förslag till åtgärder.* Helsinki: Undervisnings- och kulturministeriet. http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-904-2.

Palviainen, Å. & Bergroth, M. (2015). *Språk och småbarnspedagogik i Finland*. Finnish Journal of Music Education.

Regionförvaltningsverket (2024). Sammanställning av personalens behörighet inom småbarnspedagogiken 15.3.2024.

Saarela, Jan (2021). Finlandssvenskarna 2021, en statistisk rapport. Svenska Finlands folkting.

Saarela, Jan (2020). Den svenskspråkiga befolkningen i Finland 1990–2040. Tankesmedjan Magma & Svenska Finlands folkting. https://magma.fi/wp-content/uploads/2020/04/Den-svenskspr%C3%A5kiga-befolkningen-i-Finland-1990-2040.pdf

Saarenmaa, K. (2021). 'Ruotsinkielisillä keskimääräistä enemmän lapsia – jo lähes puolet kaksikielisiä.' *Tieto&trendit*, 5.11.2021. Tilastokeskus.

Samlingspartiets riksdagsgrupps pressmeddelande, STT (6/2025), Varhaiskasvatuksen henkilöstöpulaan tulossa ratkaisuja. https://www.sttinfo.fi/tiedote/71248538/kokoomuksen-laiho-varhaiskasvatusalan-henkilostopulaan-tulossa-ratkaisuja?publisherId=69819275&lang=fi.

Sopanen, P., Belfrage, F., Bergroth, M., Rehn, C., Hansell, K., Mård-Miettinen, K., Costiander, K., & Nummela, Y. (2024). Toinen kotimainen kieli varhaiskasvatuksessa: Henkilöstön ja johdon näkemyksiä. (Raportit ja selvitykset; No. 2024:1a). Utbildningsstyrelsen.

Undervisnings- och kulturministeriet (2021c). *Svensk service inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen i Finland*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:9.

Undervisnings- och kulturministeriet (2021b). *Kansalliskielistrategia: Valtioneuvoston periaatepäätös kansalliskielten vahvistamisesta*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Undervisnings- och kulturministeriet (2023). *Varhaiskasvatuslain uudistus – taustamateriaali*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Utbildningsstyrelsen (2021). Den svenskspråkiga grundläggande utbildningen i Finland. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Den_svenskspråkiga_grundlaggande_utbildningen_i_Finland.pdf

Utbildningsstyrelsen (2022). Grunderna för planen för småbarnspedagogik.

Statistik:

Varda, statistik

Statistikcentralen (2018a). *Lapsiperhetyyppien yleisyydessä on maakuntakohtaisia eroja*. Vuosikatsaus.

Statistikcentralen (2018b). *Perheistä 85 prosenttia kokonaan suomenkielisiä*. Vuosikatsaus.

Statistikcentralen (2020), Befolkningsstruktur 2020.

Hänvisningar till Finlands lag: Finlex https://www.finlex.fi/sv

UNDERVISNINGS- OCH KULTURMINISTERIET

PB 29 00023 Statsrådet
Tfn 0295 16001 (växel)
okm.fi/sv

ISSN 1799-0351 PDF
ISBN 978-952-415-126-9 PDF